

Přínos církve sociální pedagogice

Bc. Eva Palečková

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva Palečková**
Osobní číslo: **H138248**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Přínos církve sociální pedagogice**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na počátky vzniku křesťanství a jeho roli ve vzdělávání a charitativní péči;
- na křesťanskou etiku;
- na církevní osobnosti a jejich přínos dané problematice.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) zaměřený na vliv církve na sociální pedagogiku.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANZENBACHER, A. Křesťanská sociální etika: úvod a principy. Brno: CDK, 2004.

CIKRLE, V. Aby mohlo vyrůst něco krásnějšího. Brno: Cesta, 2007.

DOBIÁŠ, F. M. Úvod do sociální theologie. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 1959.

HLEDÍKOVÁ, Z. Svět české středověké církve. Praha: Argo, 2010.

JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton, 2003.

JŮZL, M. Sociálně pedagogická role církve v penitenciární praxi. Brno: IMS, 2011.

MOLNÁR, A. a R. ŘÍČAN. Dvanáct století církevních dějin. Praha: Kalich, 2008.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 16. 3. 2015

EVA PALEČKOVÁ

Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce je řešena v teoretické a empirické části. Teoretická část je zaměřena na historii církve, na vzdělanost a charitativní činnost. Popisuje, jakou důležitou roli hraje etika v pomáhajících profesích a jakou úlohu má současná církev v postmoderní společnosti. Zahrnuje i postavení rodiny v postmoderní době. Věnuje se pastorační a sociální práci ve snaze pomoci člověku ve spojení se sociální pedagogikou. Seznamuje s několika předními osobnostmi církve.

V empirické části je zrealizovaný kvalitativní výzkum metodou polostrukturovaných rozhovorů, jehož cílem bylo zjistit, jak a komu církev pomáhá a jaký je přínos církve sociální pedagogice.

Klíčová slova:

Církev, etika, charitativní činnost, křesťanství, pastorační práce, sociální pedagogika, vzdělanost.

ABSTRACT

The thesis consists of a theoretical and an application section. The theoretical section is dealing with the Church history, education and charity. There is a description of facilitation and a role of ethics in the post-modern era, regarding also family issues. There are also pastoration and social work problems with regard to human aid matters alongside the social pedagogy. One of the thesis' objectives is to introduce some influential persons of the Church.

In the application section, there is a quantitative research based on the semi-structured method aiming at the comprehension who can be facilitated by the Church and its contribution to the social pedagogy.

Keywords:

The Church, ethics, charity, christianity, pastoration, social pedagogy, education.

„Nikdo není zbytečný na světě, kdo ulehčuje břemeno někomu jinému.“

Charles Dickens

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Miloslavovi Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Eva Palečková

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HISTORICKÝ EXKURZ	12
1.1 KŘESŤANSKÁ HISTORIE	12
1.2 CÍRKEVNÍ ŠKOLY OD STŘEDOVĚKU PO SOUČASNOST	16
1.3 SCHOLASTIKA, OPAT ALCUIN, TEOLOG A FILOZOF TOMÁŠ AKVINSKÝ	18
1.4 JEZUITÉ A JEZUITSKÉ ŠKOLY	20
1.5 SALESIÁNI A DON GIOVANNI BOSCO.....	23
2 VZDĚLANOST A CHARITATIVNÍ ČINNOST	25
2.1 CÍRKEV A VZDĚLÁNÍ.....	26
2.2 CHARITATIVNÍ ČINNOST CÍRKVE.....	26
2.3 ČINNOST MISIONÁŘŮ	28
2.4 TEOLOGIE A VĚZEŇSTVÍ	29
3 KŘESŤANSKÁ SOCIÁLNÍ ETIKA	32
3.1 HISTORICKÝ POHLED NA ETIKU	32
3.2 ETIKA A NÁBOŽENSTVÍ.....	34
3.3 KŘESŤANSKÁ ETIKA	35
3.4 ETIKA A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	37
3.5 ETICKÝ KODEX V SOCIÁLNÍ PRÁCI.....	38
4 CÍRKEV A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	40
4.1 KŘESŤANSKÁ RODINA V POSTMODERNÍ DOBĚ	42
4.2 PASTORACE V POSTMODERNÍ SPOLEČNOSTI	44
4.3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA NA PRAHU TŘETÍHO TISÍCILETÍ	47
4.4 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE	48
4.5 CÍRKEV, NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI, SEKTY.....	50
5 OSOBNOSTI CÍRKVE SOUČASNOSTI	54
5.1 PAPEŽ FRANTIŠEK	56
5.2 MONS. THĚLIC. DOMINIK JAROSLAV DUKA.....	57
5.3 MONS. PROF. PHDR. TOMÁŠ HALÍK, TH.D.	58
5.4 MONS. THĚLIC. VOJTĚCH CIKRLA.....	59
II PRAKTICKÁ ČÁST	60
6 EMPIRICKÝ VÝZKUM	61
6.1 CÍL VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY	61
6.2 METODOLOGIE KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	62
6.3 TRANSKRIPCE ROZHOVORŮ	64
6.4 ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT	96
6.5 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ A DÍLČÍ ZÁVĚRY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	104
6.6 PŘÍNOS CÍRKVE SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	110
ZÁVĚR	113

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	115
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	121
SEZNAM OBRÁZKŮ	122
SEZNAM TABULEK.....	123
SEZNAM PŘÍLOH.....	124

ÚVOD

Z mnoha církví, které v naší společnosti působí, jsem si pro svoji diplomovou práci vybrala katolickou církev a v práci se zabývám jejím přínosem sociální pedagogice.

Katolická církev hluboce poznamenala kulturu i dějiny národů. Sociální nauku a pomoc potřebným hlásala církev již v prvních staletích. Katolické křesťanství v oblasti sociální etiky a politiky se začalo silně projevovat po 2. vatikánském koncilu, v šedesátých letech 20. století.

Církev reprezentuje společenství všech křesťanů. V čele každé místní církve je jmenován biskup. V mém rodném městě Brně působí Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle, biskup brněnský, kterého jsem měla možnost osobně poznat na společné diecézní cestě do Svaté země, do Izraele. Je charismatickou osobností, která působí na ostatní lidi již svou přítomností.

V Diecézní charitě Brno pomáhá katolická církev tisícům lidí, kteří pomoc potřebují. Ve své práci představují pastorální práci a pomoc české katolické církve lidem. Katolická církev věnuje značnou pozornost problémům obyčejných lidí a snaží se pomáhat všem potřebným.

Péče o nemocné, postižené, sirotky, vdovy a chudé byla po staletí význačným rysem církve. Rovněž v oblasti výchovy měla a má církev svůj významný vliv. Církev má i v dnešní postmoderní společnosti stále velkou autoritu, zejména mezi věřícími. Je nepostradatelným pomocníkem v charitativní péči. Pastorační práci zaměřuje na křesťanskou péči, pomoc a podporu. Zejména je důležitá práce se seniory a také podpora jejich vzdělávacích, kulturních a společenských aktivit.

Někteří lidé vidí v církvi instituci, která zaspala dobu a nezabývají se otázkou přínosu církve společnosti, respektive sociální pedagogice.

Katolická církev neměla po staletí v Evropě za úkol pouze šíření víry, ale její učení obsahovalo také vysoké požadavky na morálku věřících. Náboženská etika (obdobně jako sociální pedagogika) se snaží o prevenci sociálně patologických jevů v naší společnosti a o jejich nápravu. Jak katolická církev, tak i sociální pedagogika se snaží lidem pomáhat. Mají tedy společný cíl, a tím je snaha pomoci potřebným lidem.

Po listopadu 1989 se ukazuje, že je církev vnímavá k sociálním problémům, které se v demokratické společnosti vyskytují. Své vzdělání a znalosti využívá ve prospěch druhých. Přesto se některým lidem zdá církev zastaralá a její úlohu ve společnosti podceňují. Jiní lidé, zejména věřící, si uvědomují přínos církve společnosti a sociální

pedagogice. Všichni lidé, bez rozdílu zda jsou věřící či nevěřící, se však s působením katolické církve v naší společnosti setkávají. Mnozí nevěřící stojí před otázkou, jaký mají zaujmout k církvi postoj. Postoj lidí k církvi se v průběhu jejich života mění. Zatímco mladí lidé úlohu církve ve společnosti zpravidla podceňují, starší lidé si většinou uvědomují, že církev má i v dnešní společnosti své místo a poslání.

Cílem mé práce je zhodnocení přínosu katolické církve sociální pedagogice v naší společnosti. Vycházím přitom jak z poznatků uvedených v odborné literatuře, tak i z názorů představitelů katolické církve na působení církve a na její přínos sociální pedagogice.

V teoretické části své diplomové práce vycházím z odborné literatury, která se věnuje historii katolické církve od počátku jejího vzniku až do současnosti. Působení katolické církve hodnotím v kontextu sociální pedagogiky. Analyzuji a vyhodnocuji poznatky z odborné literatury, která pojednává o katolické církvi jako takové, o její funkci ve společnosti a vyvozují z toho závěry o jejím přínosu sociální pedagogice.

Teoretická část diplomové práce je rozčleněna do pěti kapitol, v nichž se zaměřuji:

- na počátky vzniku křesťanství a jeho roli ve vzdělávání a charitativní péči,
- na křesťanskou etiku a křesťanský humanismus,
- na působení katolické církve v naší společnosti,
- na objasnění přínosu některých představitelů katolické církve sociální pedagogice.

V rámci diplomové práce je proveden také empirický kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jak představitelé katolické církve vnímají poslání církve v dnešní společnosti, v čem spatřují její přínos pro společnost, socializaci a výchovu členů společnosti, respektive v čem spatřují přínos církve sociální pedagogice.

Ke sběru dat jsem použila polostrukturovaný rozhovor. Cílem rozhovoru s dvanácti vybranými představiteli katolické církve bylo vyzkoumat, jak a komu katolická církev pomáhá, zda a v jaké míře je působení katolické církve v souladu s úkoly a posláním sociální pedagogiky.

I když jsem ve svém empirickém kvalitativním výzkumu vycházela jen ze subjektivních názorů představitelů katolické církve na působení katolické církve v naší společnosti, domnívám se, že výsledky mého výzkumu přispějí k objasnění otázky týkající se přínosu církve sociální pedagogice.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORICKÝ EXKURZ

Křesťanství je celosvětovým náboženstvím a většina obyvatel naší planety se k němu hlásí. Neexistuje země, kde by nebyli křesťané. Je to nejrozšířenější celosvětové náboženství. V historii křesťanství byla období, kdy se věřilo, že zbraně jsou mocnější než duch, ale je také mnoho záslužných období, kdy křesťanství přispělo k proměně společnosti. Byli to právě křesťané, kteří zakládali první sirotčince, hospice, nemocnice anebo sociálně prospěšné organizace. Křesťanské církve propagovaly všeobecné vzdělávání. (Winter, 2010, s. 7, 120).

V našem světě hraje náboženství ústřední roli v životech milionů lidí. Výzkumem bylo zjištěno, že přes sedmdesát procent světové populace se ztotožňuje s některým z náboženství. Kněží se snaží vytvořit lepší svět. Bohužel náboženské rozdíly jsou často podstatou mezinárodního a občanského neklidu. Křesťanství je dnes největším náboženstvím, i když je rozděleno do více církví a sekt. Největší je římskokatolická církev s jednou miliardou dvěma sty miliony věřících, poté následuje mnoho protestantských církví, s největší církví anglikánskou s osmdesáti miliony vyznavači. Pravoslavná církev má přes sto sedmdesát milionů věřících. (Keene, 2003, s. 6, 87).

Po celém světě má náboženství pro lidi různý význam. Někdy se jedná o víru v Boha a jeho uctívání, jindy jde o vedení určitého způsobu života nebo o usilování naplnění duchovních cílů.

Vzhledem k rozsáhlosti tématu křesťanství není možné se v této práci zabývat celou historií - dva tisíce let křesťanství a jednotlivými náboženstvími, proto se zaměřím pouze na stěžejní body této dlouhé historie.

1.1 Křesťanská historie

Křesťanství je monoteistické a misijní náboženství, které je soustředěno kolem života a učení Ježíše z Nazaretu. Dnes je křesťanství nejpočetnějším a nejrozšířenějším náboženstvím na světě. Ke křesťanství se hlásí cca třetina lidí z celkových sedmi miliard. Nejvíce křesťanů, něco přes miliardu, se hlásí k římskokatolické církvi. V České republice má římskokatolická církev cca 2,8 milionů věřících. Za křesťany se mohou považovat ti, kteří vyznávají učení Ježíše Krista z Nazaretu, který žil na počátku našeho letopočtu. Hlavním a základním textem křesťanů je Bible. Židovská bible je pro křesťany posvátnou knihou. Je to soubor knih rozdělených na dvě části Starý zákon a Nový zákon.

Židovské spisy, kterých bylo třicet devět, byly později nazvané „*Starý zákon*“. Nový zákon se skládá z dvaceti sedmi spisů, které vznikly mezi lety 51-52 a 120-130. (Heine a Pawlowsky, 2012, s. 85). V Novém zákoně je Ježíš prohlášen za Božího posla nového věku. (Pawlowsky, 1996, s. 14). Ježíš je považován za velký etický vzor. Je to on, který se stará o chudé a bezprávné. Staví a zdůrazňuje lásku proti zákonu. Jeho přívrženci ho přijali jako Mesiáše a Božího syna. (Pawlowsky, 1996, s. 23).

V Bibli najdeme čtyři knihy evangelií: Markovo, Matoušovo, Lukášovo a Janovo evangelium. Slovo „*evangelium*“ lze volně přeložit jako „*dobrá zpráva*“. A každá z těchto čtyř knih vypráví Ježíšův příběh svým vlastním stylem. Hlavní a důležité postavy jsou:

Abraham – podle knihy Genesis je „*otcem izraelského národa*“. Bůh mu slíbil, že se stane otcem velikého lidu, ve kterém dojdou požehnání všechny národy země,

Mojžíš – podle knihy Exodus vyvedl na konci druhého tisíciletí před našim letopočtem Boží lid z egyptského zajetí a dovedl Izraelce do zaslíbené země. Na hoře Sinaj dostal Boží zákon, včetně známého Desatera,

Izajáš – byl prorokem, žil na přelomu 8. a 7. stol. př. Kr. Předpověděl příchod zachránce, který přinese Izraeli i celému světu požehnání,

Jan Křtitel – žil v Ježíšově době. Vyzýval lid, aby se připravil na příchod Mesiáše, Bohem slíbeného Spasitele. Za tuto osobu označil Ježíše,

Ježíš z Nazaretu – syn Marie a tesaře Josefa. Pravděpodobně žil mezi rokem 4 př. Kr. a rokem 31 nebo 32 po Kr.,

Pavel – kázal evangelium a zakládal církevní obce v oblasti Středozemního moře. Jeho dopisy tvoří hlavní část Nového zákona,

Petr – měl výsadní postavení mezi Ježíšovými dvanácti učedníky. Jako první kázal evangelium Židům a později i pohanům. (Winter, 2010, s. 9)

Společenství křesťanů se označuje slovem „*církev*“. Slovo církev pochází z řeckého slova „*kyriaké*“ – shromážděný lid Páně. Když tehdy řekl Ježíš apoštolům, že vybuduje svoji církev, mluvil tedy o tom, že vybuduje svoje shromáždění.

Křesťanská církev má svůj počátek v Izraeli, v lidu, jehož domovem byla na začátku letopočtu Palestina. Byla to společnost lidí, jejichž víra v Boha je závislá na Ježíši Kristu. (Šoltész, 1999, s. 13). Kdo v něj věří a chce být „*pravou*“ církví, se snaží Kristu

porozumět. S Ježíšovými slovy a činy se však setkáváme pouze zprostředkovaně, sepsané v Novém zákoně. (Fröhlich, 2008, s. 13).

Tajemství církve je v její identitě s Kristem a v ní pokračuje konání, které započal. Kolem církve, ale i v jejím středu a v každém věřícím, se odehrává dramatický boj mezi božským a lidským, mezi spásou a zavržením. V dějinách církve i v životě každého věřícího se tento boj projevuje vzestupy a pády, stálým střídáním duchovního rozkvětu a poklesu. Kristus (v překladu z řečtiny znamená „pomazaný“) dal církvi spásu a posvěcování lidstva. Podle toho jakým způsobem naplňuje církev tento božský úkol, se posuzuje její konkrétní stav v dějinách. V průběhu dvou tisíc let historie se často volalo po reformě církve a po návratu k prvotní církvi, která by pokračovala ve vykupitelském díle Kristově. (Franzen, 1995, s. 20).

V celých dějinách křesťanské filozofie najdeme mnohé sugestivní úvahy z oblasti lidského poznání, tázání a o struktuře bytí. Na samém počátku křesťanského učení církevních otců vyniká velký teolog, filozof a psycholog sv. Augustin. Patřil k západní latinské patristice, která byla více prakticky zaměřená.

Ve 2. pol. 4. stol. žila významná trojice teologů: Ambrož Milánský, Augustin a Jeroným. Později se k těmto třem řadí Řehoř I. Veliký.

Ambrož (339-397)

Ambrož byl správcem provincií Ligurie a Emilie. Lid ho r. 374 zvolil milánským biskupem. Byl první z velkých západních církevních učitelů. Jeho myšlení bylo zaměřeno k praktickým problémům. Dával přednost mravním a sociálním aspektům. Podporoval asketické hnutí, byl jedním z průkopníků západního mnišství. Sám se nikdy nemísil do politiky. Nejvyšší zásadou byla péče o člověka. Duchovní správa, bohoslužba a charita naplňovaly jeho život a svoji vnitřní silou získával každého, kdo s ním přišel do styku. Měl taky zásluhu na obrácení Augustina. (Franzen, 1995, s. 72).

Augustin (354-430)

Augustin je pro nás nejznámějším mužem křesťanského starověku. Jeho výchova byla ze strany matky křesťanská, ale nebyl pokřtěn. Jeho matka byla velmi zbožná, otec byl pohan. Během studia se odvrátil od křesťanské víry. Po studiích rétoriky se usadil postupně v Tagaste, v Kartágu a v Římě. Od roku 384 působil v Miláně jako učitel rétoriky. Tam poznal Ambrože, chodil na jeho kázání, a díky němu našel cestu zpět k církvi. Roku 391 byl vysvěcen na kněze a o pět let později na biskupa. Augustin byl především duchovní

pastýř, pečoval o chudé. Vedl mnišský život a stal se jedním z otců mnišství. Rovnocenného partnera našel až v Tomáši Akvinském. Byl největší antický církevní učitel Západu.

Jeroným (347-420)

Narodil se v Dalmácii. V Římě získal vynikající vzdělání, v gramatice, rétorice a filozofii. Žil mnišským životem. Poté se vydal na pouť do Jeruzaléma, naučil se řecky a hebrejsky. Tři roky vedl poustevnický život. Roku 379 byl vysvěcen na kněze. Pak ho papež Damasus povolal do Říma. Žil na papežském dvoře a pracoval na revizi latinského textu bible, tzv. „*Vulgáta*“. Se svými dvěma žáčkami založil tři ženské kláštery a mužský klášter v Betlémě, který sám vedl. Byl nejučenější ze všech latinských církevních otců.

Řehoř I. Veliký (540-604)

Byl 64. papežem katolické církve. Narodil se na rozhraní starověku a středověku. Byl známý tím, že zakládal kláštery. První v Římě, kdy přeměnil rodový palác v klášter a zasvětil ho sv. Ondřejovi. Dalších šest založil na Sicílii. Sám žil v mnišské osamělosti. Ale v roce 579 pro něj poslal papež Pelagius II. Žil na byzantském císařském dvoře jako mnich a po smrti papeže byl zvolen jeho nástupcem. Provedl mnoho změn v životě církve. V oblasti liturgie zreformoval mešní obřad a dal kánonu mše nynější podobu. Zreformoval i církevní zpěv.

Řehoř Veliký se stal vedle Augustina duchovním otcem a učitelem středověku. Historie mu dala jako papeži jméno „*Veliký*“, protože jeho čtrnáctiletý pontifikát dosáhl světového historického významu. (Franzen, 1995, s. 75-78).

V souvislosti s křesťanstvím je vhodné vymezit pojem náboženství. Stručně by se dalo říct, že náboženství je hluboký, obsáhlý osobní i společenský, vnitřní i vnější vztah člověka k transcendentní skutečnosti, tedy k Bohu. Zdrojem náboženství je úžas před tajemstvím života, smrti a světa vůbec. Z toho se postupně formuje určitá hodnotová orientace člověka jako je rozlišení dobra a zla a poté morálka, právo i politika.

Náboženství lze členit podle:

- doby vzniku (pravěká, starověká, středověká, novověká),
- kulturního typu (literární - písemné prameny např. Bible, Korán a neliterární),
- stupně rozvoje a sociální funkce,
- rozšíření (křesťanství, islám, buddhismus, hinduismus).

Náboženská víra vyjadřuje postoj člověka a je předpokladem našeho poznání. Ten, kdo chce vědět, musí věřit. Jsme totiž odkázáni na svědectví předků. Víra vyjadřuje postoj celého člověka a zakotvení v Bohu mu dává životní jistotu. (Jankovský, 2003, s. 167-168)

„Véra je nadějných věcí podstata a důvod neviditelných. Véra přináší poselství světu, zápasí a bojuje ve světě proti hříchu všeho druhu, pomáhá a rozsévá lásku.“ (Hromádka, 1931, s. 441)

Základ víry tkví v naší odpovědi, na kterou se ptá Kristus v evangeliích: *„Věříš?“*

Modlitba v církvi je základem křesťanství. I v dnešní postmoderní době se po světě modlí miliardy lidí. Bohoslužba má podobu liturgie, tzn. pevně uspořádaný sled čtení, modliteb a symbolických úkonů. Kněz vede bohoslužbu a věřící mu odpovídají. (Winter, 2010, s. 37)

V. Cikrle (2007, s. 45) hovoří o modlitbě takto: *„Modlitba není recitace naučených vět. Modlitba je rozhovor nebo mlčení v přítomnosti milujícího Boha.“*

Kříž je symbolem křesťanství. Na dřevěném kříži byl Ježíš popraven jako zločinec za rouhačství a ohrožování veřejného pořádku. Nyní kříže najdeme ve všech kostelích, v lidech vzbuzují úctu, nosí je jako vyjádření náboženské příslušnosti. Ale pro ty, kteří náboženství odmítají, je důkazem nepřátelského postoje k životu, krutosti a nekromanie. A skutečně tento prostředek k mučení a popravování k tomuto vysvětlení svádí. (Heine, Pawlowsky, 2012, s. 105)

1.2 Církevní školy od středověku po současnost

Kdo z nás dnes vysloví slovo „*středověk*“, obvykle si neuvědomí, že toto slovo bylo původně myšleno něco jako nadávka. Označoval mezidobí mezi dvěma věky, a to řeckořímským starověkem na jedné straně a novou dobou na druhé straně. (Pieper, 1993, s. 15)

Středověkem obvykle označujeme časový úsek asi od roku 476 (pád Západořímské říše) do roku 1500. Na základě antické kultury začíná vznikat nová společnost, která vychází z křesťanství. V té době byla církev nejvýznamnější nositelkou vzdělanosti. V první latinské škole, v Budči, získal vzdělání sv. Václav. Církevní školství má dlouhou tradici. Klášterní školy po staletí poskytovaly jako jediné vzdělání pro populaci. Můžeme také říct, že je to humanistické označení dějinného období. Byla to církev, která zakládala církevní

školy a byla též iniciátorkou vzdělávacích aktivit ve středověku. Dříve než se církev začala zabývat vzděláním, tak jejím posláním bylo provádět po světě charitativní činnost.

Otvíraly se další školy, především klášterní, farní a katedrální. Ve větších městech vznikaly „*Velké školy*“, které připomínaly soudobé univerzity. (Jůzl, 2011, s. 11, 13)

Nové učení žádalo splácet zlo dobrem, milovat nepřítele, bezpráví snášet a nikdy se ho nedopouštět. (Bláha, 1991, s. 16)

Církev zakládaly v českých zemích svoje školy. Byly zakládány vedle státních škol a tato tradice trvala po staletí. Existovaly do roku 1939, kdy všechny vysoké školy, včetně teologických fakult, nacisté uzavřeli. Církevních škol nižších stupňů se to netýkalo. V roce 1949 však komunistický režim uzavřel všechny církevní školy. Totéž se týkalo i teologické fakulty a diecézních seminářů, v roce 1950 došlo ke zrušení většiny z nich. Výchovu náboženství komunisté ve školách ponechali, avšak žáci byli perzekuováni. Velké potíže měli s přijetím na střední a vysoké školy. (Horák, 2008, s. 95, 97)

Po „*sametové revoluci*“ došlo k obnově církevního školství. První školy byly otevřeny roku 1990. V témže roce založil Petr Heřman „*Kruh přátel bratrských škol*“ a „*Bratrskou církevní školu*“. Vycházel z ideálů J. A. Komenského a Jednoty bratrské. Na faře pražského dominikánského kostela projednal Dominik Duka se zástupci římskokatolického Arcibiskupství pražského založení Ústředí křesťanských škol. Zabývalo se mateřskými, základními a středními školami. Pro vyučování bylo nutné najít budovy, kde by mohla probíhat výuka. Církev měla tehdy ve vlastnictví pouze fary, a tam nebylo dost místa. Výuka začala po schválení ve dvou restitučních klášterech. V roce 1991 bylo vráceno 193 klášterních objektů v celém Československu. V těchto objektech se dnes nacházejí četné církevní školy a církevní školská zařízení. Problém ale byl, že nebyl v té době k dispozici dostatek pedagogů, kteří by byli křesťany. Postupně však do škol k dosavadním učitelům přicházeli vyučovat pedagogicky vzdělané řeholnice a křesťansky orientovaní pedagogové. (Horák, 2008, s. 105) Tyto školy jsou pro všechny žáky bez ohledu na jejich náboženské přesvědčení.

Po pětadvaceti letech se církevní školství změnilo. Školy dokázaly, že jsou konkurenceschopné. V dnešní době jsou církevní školy mezi ostatními školami v té lepší polovině. Ve školách panuje lepší atmosféra a daří se potlačovat negativní jevy jako například šikanu nebo drogy. Bohužel jeden z problémů církevního školství je to, že výrazně ubývá počet věřících učitelů. Také úroveň vzdělání ovlivnila technologická

revoluce. (Leschinger, 2008, s. 166) Žijeme v určité virtuální realitě díky používání počítačů, která nás ovlivňuje v mnoha směrech.

Ministerstvo školství registruje 138 církevních škol, 99 katolických a 39 nekatolických. Z toho římskokatolické církvi patří 14 mateřských, 21 základních škol, 2 umělecké školy, 19 gymnázií, 13 odborných a 6 vyšších odborných škol a 14 center volného času. Mají i svoji křesťanskou pedagogicko-psychologickou poradnu. (Církevní školství, 2013, online)

V roce 2011 církevní školy dosáhly nadprůměrného umístění při celostátním posuzování výsledků státních maturit. Mezi deseti nejlepšími gymnázii se umístila vedle šesti veřejných a jednoho soukromého gymnázia tři církevní, což je vynikající výsledek, vzhledem k tomu, že církevní gymnázia tvoří jen malý zlomek mezi českými gymnázii. (Horák, 2011, s. 16)

1.3 Scholastika, opat Alcuin, teolog a filozof Tomáš Akvinský

Scholastika usilovala s pomocí filozofie o pochopení církevního učení a obhajobu víry pomocí logického uvažování antických filozofů a ovlivnila tehdejší teologii. Touto metodou vyučování na středověkých školách bylo charakteristické formulování otázky, rozborů a definování pojmů, logický výklad a důkaz. Důležité místo má i spor o univerzálie.¹ Všechny teze byly dokládány odkazem na Písmo, církevní zvyklosti a na antické filozofy, především na Aristotela.

V době scholastiky se filozofie zřetelně oddělila od teologie a vystupuje spíše jako zvláštní vědní obor. Zůstává však až do konce středověku ve služebním poměru vůči náboženství. (Bláha, 1991, s. 19)

Raná scholastika (9.-12. stol.) byla velmi ovlivněna Augustinem. Ve vrcholné scholastice (13. stol.) bylo přeloženo z řečtiny celé dílo Aristotela. Také se rozvíjela univerzitní výuka a vědecká činnost řádu dominikánského a františkánského. Rozvíjely se teologicko-filozofické systémy Tomáše Akvinského a Alberta Velikého.

---

¹ Univerzálie jsou obecné pojmy, jakékoli obecné představy. Scholastikové se přeli jak a kde existují a jaká jejich povaha. Spor se týká dvou myšlenkových proudů, realismu a nominalismu. Realisté tvrdí, že univerzálie jsou před samotným stvořením, nominalisté pak, že nejprve je věc a až poté univerzálie.

V pozdní scholastice (14.-15. stol.) se rozpadly velké systémy vlivem nominalismu, který oddělil víru a vědu. Božské a světské, o jejichž spojení usilovala celá středověká filozofie. (Scholastika, 2014, online)

Alcuin z Yorku (asi 735-804) irský mnich, byl zakladatel scholastiky. Karel Veliký byl nespokojen se vzdělaností církve, povolal proto Alcuina, aby tuto neutěšenou situaci změnil. Alcuin založil a učil v klášterní škole v Tours. Od roku 796 byl opatem v Tours. Byl poradcem franckého krále Karla Velikého. Ve své době velmi ovlivnil kulturní a náboženský život. Školní výuku uspořádal v duchu sedmi svobodných umění. Velmi mu záleželo na tom, aby antika byla začleněna do křesťanské kultury. (Alcuin z Yorku, 2014, online)

„*Sedm svobodných umění*“ byl program výuky středověkých škol vycházející z antického vědního základu. Skládal se z trivia a quadrivia. Do nižšího stupně patřila gramatika, rétorika a dialektika. Studenti se učili pomocí slov a jazyka vyjádřit myšlenku. Ve vyšším stupni byla aritmetika, geometrie, astronomie a hudba. Tento systém výuky byl vyučován až do konce 12. století. (Sedm svobodných umění, 2014, online)

Období scholastiky se vyznačovalo velkým rozvojem vzdělanosti a vzniku mnoha univerzit. Každá univerzita měla fakultu teologickou, lékařskou, právníkou a artistickou - ta se později změnila na filozofickou. Nejstarší univerzita vznikla v Boloni. Po ní následovala v Paříži, Oxfordu, Modeně a Cambridge.

Tomáš Akvinský (1225-1274) italský teolog a filozof. Pocházel ze šlechtické rodiny. Byl členem dominikánského řádu a žákem Alberta Velikého. V době, kdy žil, se nejenom stavěly katedrály a zakládaly univerzity, ale také vznikaly „*žebravé řády*“.² Žebraví mniši z těchto nových řeholních společností vyučovali na univerzitách v Paříži a i v Oxfordu. (Pieper, 1997, s. 15-94)

Tomáš byl pokorný a střídmý člověk, miloval mír a chudobu. Setkal se s hnutím za chudobu a žebravými řády. V roce 1245 přichází Tomáš na pařížskou univerzitu, nejdříve jako student. Později byl sám jako jeden z jejích největších učitelů, který reprezentoval vysokou školu křesťanského Západu. Podle něj je vyučování jednou z nejvyšších forem duchovního života. Skutečný učitel předává pravdu, kterou nejprve sám pochopil, druhým, kteří k této pravdě také chtějí proniknout. Tomáš spojoval lásku pravého učitele

---

² Skupina církevních řádů spojená s městským prostředím. Jejich charakteristickým rysem byl požadavek absolutní chudoby a aktivní působení kazatelské a pastorační činnosti.

s mistrovským zvládnutím didaktiky. Tyto zásady vyjádřil ve svém díle „*Teologická suma*“. Na tomto díle pracoval Tomáš sedm let a dílo nechal záměrně nedokončené. Píše: „*Vše, co jsem napsal, mi připadá jako sláma ve srovnání s tím, co jsem užřel a co mi bylo zjeveno.*“ (Pieper, 1997, s. 141)

Tomáš hájil myšlenku, že jsou dva prameny poznání. Lidský rozum a víra. A protože oba tyto prameny jsou zdrojem pravdy, nemohou si vzájemně odporovat. Podařilo se mu smířit vědu s vírou a ovlivnil tak vývoj evropského myšlení na příštích několik set let.

Pozoruhodné a geniální je, že dokázal spojit dějiny se systémem, zachytit v myšlenkové struktuře skutečnosti jako něco co má charakter dění. Suma předkládá základní filozofický přehled o metafyzice, etice a antropologii. Věřil, že dokonalost života záleží spíše na vnitřním správném postoji než na vnějších úkonech. Tomášova velikost spočívá v úctě před celkem jsoucího. Tuto úctu projevil zmlknutím před nevýslovným a před nepochopitelností bytí. Jedna z vět z Teologické sumy zní: „*De Deo scire non possumus quid sit, sed quid non sit.*“, v překladu: „*Nejsme s to vědět, co Bůh je, nýbrž pouze, co není.*“ (Pieper, 1997, s. 142)

Tomáš Akvinský byl v roce 1323 prohlášen za svatého a poté v roce 1567 byl papežem Piusem V. prohlášen za učitele církve.

1.4 Jezuité a jezuitské školy

Řád Jezuitů byl založen v roce 1534 sv. Ignácem z Loyoly. V roce 1540 tento řád potvrdil papež Pavel III. Vedle své náboženské činnosti působí v mnoha oblastech vědy, kultury a školství. V náboženské činnosti řád zaměřoval svoji pozornost na pastorační a misijní činnost. Jezuité se stali velmi oblíbeným a rozšířeným řádem po celém světě. Avšak v době osvícenského absolutismu byl řád v roce 1773 papežem Klimentem XIV. zrušen. Tak zanikla první etapa označována jako „*první Tovaryšstvo*“. V roce 1814 byl opět papežem Piem VII. obnoven pro celý svět. A hovoří se o „*druhém Tovaryšstvu*“.

Do Čech přišel řád v roce 1555 a první příslušníci se usadili v zpuštěném dominikánském klášteře v Praze u kostela sv. Klimenta. (Jezuité, 2006, online)

Tovaryšstvo Ježíšovo je řádem, jehož základ tvoří kněží, kteří kromě slibů chudoby, pokory a čistoty skládají ještě slib zvláštní poslušnosti papeži. Řeholním oděvem je černý

talár s cingulem,³ na hlavě jezuité nosí černý klobouk. Na rozdíl od jiných mnišských řádů, kde se modlili společně, Ignác preferoval zbožnost individuální. (Šotola, 1990, s. 273)

Ignác z Loyoly (1491-1556)

V roce 1517 nastoupil vojenskou službu. V bitvě u Pamplony mu dělová koule rozdrtila pravou nohu a poranila i levou nohu. Po dobu kdy se léčil ze zranění, četl zbožnou literaturu a chtěl se stát Donem Quijotem Panny Marie. Budoucí zakladatel řádu strávil noc před obrazem Madony v benediktinském klášteře v Montserratu. Poté vyměnil šlechtický šat a meč za žebráckou hůl a žebrácké roucho, chodil po žebrotě, modlil se, postil se a bičoval. Míval vidění a pracoval na svých duchovních cvičeních.

Vykonal pouť do Svaté Země, kde chtěl zůstat, ale vrací se do Španělska, protože se chce stát knězem. Chybí mu však vzdělání, proto odjel nejdříve do Barcelony, potom do Salamanky a ve svých 33 letech začíná studovat, aby získal univerzitní vzdělání. (Wright, 2006, s. 26-27)

V roce 1534 zakládá spolu s Františkem Xaverským řád „*Tovaryšstvo Ježíšovo*“. Největší a nejvýznamnější řeholní řád římskokatolické církve.

Heslo Jezuitů: „*Omnia ad maiorem Dei gloriam.*“ V překladu: „*Vše pro větší slávu Boží.*“ Ignác byl pokorný a s pokorou snášel pronásledování inkvizicí. Neustupoval ze svých zásad, pokud byl přesvědčen, že jsou v souladu se službou Bohu. Dle pověsti měl krásný dar - dovedl naslouchat lidem a brát si poučení z jejich názorů a mínění. Řád, který Ignác založil, byl velmi vitální a velkou měrou se podílel na obnovení římské církve, protože byl zaměřen na školskou, katechetickou a misijní činnost. (Čornejová, Vlnas, 1995, s. 11-16)

Preferoval činnost svého řádu a proti kacířství bojoval svými osobitými zbraněmi Tovaryšstva, a to posilováním počtu řádových domů, zakládáním škol a zvyšováním působnosti Tovaryšstva. (Šotola, 1990, s. 32)

Roku 1622 byl Ignác z Loyoly kanonizován.

František Xaverský (1506-1552)

Spoluzakladatel řeholního řádu Tovaryšstva Ježíšova, kazatel a misionář Dálného východu. Vykonal slib žít v chudobě, čistotě a oddanosti církvi a papeži.

Během života podnikl velké misie na Dálný východ, do Indie, Japonska a do Číny. Portugalská kolonie Goa - v Indii, se stala prvním Františkovým působištěm. Své konání

³ Církevní šňůra k přepásání kněžského roucha.

začal v městské nemocnici. Spal na zemi vedle pacientů s nejtěžšími chorobami, aby byl v jejich blízkosti, kdyby potřebovali rychlou pomoc.

Zemřel v pouhých 46 letech, při cestě do Číny. Stal se patronem katolického tisku a cestovního ruchu. František byl kanonizován papežem Řehořem XV. roku 1623 a poté jej papež Benedikt XIV. prohlásil patronem Indů. František Xaverský je považován za jednoho z největších misionářů všech dob.

Do Čech byli jezuité vysláni v roce 1556. Usídlili se v dominikánském klášteře u sv. Klimenta. Další koleje přibýly v Olomouci, Brně, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Chomutově.

Obr. 1. Znak Jezuitů. TOVARYŠTVO JEŽÍŠOVO. [online]

Jezuité vychovávali nejen své žáky, ale poskytovali vzdělání i ostatním světským žákům po celé Evropě. Vzdělání jim bylo umožněno prostřednictvím celosvětové sítě škol a kolejí. V Mesině roku 1547 byla založena první škola pro nejezuitské žáky. Nové školy vznikaly velmi rychle. V roce 1600 bylo v Itálii a na Sicílii padesát šest kolejí a ve Španělsku sedmdesát sedm jezuitských kolejí. Ve Francii do roku 1630 dostalo vzdělání 40 000 studentů, například Corneille, Descartes nebo Molière.

Vzdělávací jezuitský systém někteří zatracovali, jiní chválili. Navzdory tomu se podařilo Tovaryšstvu v roce 1599 vybudovat originální studijní pedagogický systém „*Ratio studiorum*“. Nižší školy přijímaly chlapce ve věku devíti nebo deseti let a umožňovaly jim šestileté studium řečtiny, latiny, humanitní vzdělání a výuku rétoriky. Další z kolejí, nazývané akademiemi, vyučovaly dvouleté studium filozofie a morální teologie.

Struktura zvaná „*modus Parisiensis*“ rozlišovala jednotlivé stupně podle schopností žáků, takže postup do vyšší třídy byl možný jen po dokonalém zvládnutí dosavadního učiva. Učitelé nepožadovali plat, jejich třídy byly početné, ukázněné, podporované rivalitou a soutěžením. Žáci byli vybíráni záměrně z různých společenských vrstev. Ignác z Loyoly měl požadavek, aby žáci měli před vstupem do koleje základní znalost latiny.

Kromě nižších škol existovaly i univerzity, které nabízely čtyřleté studium filozofie a teologie. Univerzity měly stejně zvučné jméno jako kterákoli přední univerzita katolické Evropy.

Jezuitské školství se snažilo o kombinaci humanistického vzdělání a obsahovalo úctu ke klasické kultuře, s úkolem vychovávat zbožné křesťanské členy.

Vedle činnosti pedagogické a kazatelské šířilo Tovaryšstvo svůj morální vliv, své členy nabádali ke zpytování svědomí, šíření specifických podob zbožnosti a také o začlenění elit do práce ve prospěch okrajových skupin společnosti.

Misie se rozrůstaly z měst na venkov, do celé Evropy. Všude tam misionáři vztyčovali kříže, usmiřovali sváry, nabízeli zpověď a chudým poskytovali stravu a šatstvo. Misie také ovlivnily módu, zavedly chov ovcí a koní a přinesly přesnější mapy. (Wright, 2006, s. 59-61, 76)

Současná činnost jezuitů setrvává na pevných tradicích, za všech okolností zůstává jedinečná a vytrvale si zachovává naprosto osobitý a originální pohled na svět. Proto se dá předpokládat, že tyto pevné tradice přetrvají i do budoucnosti. (Wright, 2006, s. 271)

Jezuité se stále soustřeďují na pastorační a misijní činnost a mají zájem o vědu a vzdělávání. Španělský kněz Adolfo Nicolás je současný generální představený Tovaryšstva Ježíšova. V České republice je hlavním knězem jezuitů Josef Stuchlý.

1.5 Salesiáni a Don Giovanni Bosco

Biskup **František Saleský** (1567-1622) byl zakladatel „*Bratrstva kříže*“, vyučoval chudé a poskytoval jim charitativní péči. Jeho láska k Bohu a bližnímu ho vedla ke skromnému životu, navštěvoval nemocné, uděloval svátosti, podporoval chudé a šířil pokoj a lásku. Spolu s hraběnkou Janou Františkou de Chantal založil v roce 1610 ženský řád s posláním výchovy chudých dívek a péče o nemocné. Křesťanské učení a řeholní život dal základ ke vzniku řádu Salesiánek.

Salesiánský řád se zakládá na získání svěřených jedinců. Vyloučil tělesné tresty, ponižování a naopak se snažil sblížit s chovanci a láskou k nim dosahoval u nich důvěru a náklonnost. (Jůzl, 2011, s. 66).

Don Giovanni Bosco (1815-1888) zvaný „*Apoštol výchovy*“ pracoval ve prospěch opuštěné a zpustlé mládeže. Snažil se dát mladým lidem křesťanskou a profesionální formaci. Jeho cílem bylo poskytnout delikventní mládeži náboženskou výchovu a rozvíjet jejich osobnost. V roce 1841 zbudoval v Turíně útulek pro opuštěnou mládež „*Oratoř svatého Františka Saleského*“. Při návštěvách ve vězeních hovořil s chlapci a rychle získával jejich důvěru. Salesiáni Dona Bosca ovlivnili natolik, že opuštěné a zanedbané mládeži zasvětil svůj život a brzo se Salesiáni dostali za hranice Itálie, a dodnes se rozvíjí po celém světě. (Jůzl, 2011, s. 66)

Don Bosco během svého života založil další farní oratoře, školy a řemeslné útvary. Ostatní ho však považovali za podivína. (Messina, 2005, s. 123)

Navzdory tomu Don Bosco měl veliký úspěch s prací mladých salesiánů. Používal svoji jedinečnou výchovnou metodu založenou na náboženství, laskavosti a rozumu.

Salesiáni v českých zemích zahájili svoji činnosti v roce 1927. První chlapecký ústav byl zřízen ve Fryštáku u Holešova. Od té doby se postupně zakládají nové domy, například v Brně, Ostravě, Praze, Pardubicích, Ústí nad Labem, Mníšku pod Brdy. Zde se zakládaly chlapecké ústavy pro přípravu budoucích salesiánů. Někteří salesiáni se angažovali ve skautingu. Temné období pro ně nastalo nástupem komunistického režimu. Mnozí byli odsouzeni a uvězněni. Po propuštění z vězení se nemohli věnovat svému poslání a vykonávat duchovenskou službu. Museli se zapojit jako dělníci do výrobního procesu. Pracovali v utajení až do roku 1989.

Po revoluci se salesiáni postupně vracejí ke své činnosti. Zakládají nové domy mládeže, zřídili nakladatelství Portál, které vydává pedagogickou a psychologickou literaturu. V Praze vznikla vyšší sociálně pedagogická a teologická škola JABOK pro výchovu a vzdělání pracovníků v sociální oblasti. Specializují se na postiženou mládež nebo mládež narušenou, stojící na okraji společnosti. (Salesiáni Dona Bosca, 2014, online)

2 VZDĚLANOST A CHARITATIVNÍ ČINNOST

Na jednom setkání s předsednictvem italské charity řekl Jan Pavel II. „*Láska k bližnímu je srdcem církve: bez lásky není církev církví Ježíše Krista.*“ (Messina, 2005, s. 19)

Uzdravovat nemocné bylo hlavní součástí Ježíšovy služby. Aby se v této službě bližním pokračovalo, Ježíš pověřil své apoštoly. Z působení Ježíše, ztotožněním se s každým člověkem, který je potřebný, a z jeho poselství se rodí nová zdravotnická kultura. Vzniká tak charitativní pomoc pro slabé a chudé. Almužnou se už v té době rýsoval konkrétní sociální smysl pomoci.

Charitativní činnost se stala opravdovým a veřejným posláním a zásada pomáhat chudým byla uzákoněna v *corpus iuris*.

Nahlédneme-li krátce do historie charitativní činnosti, zjistíme, že každá dobročinná iniciativa byla v pravomoci biskupů. Biskup Cézareje Kapadocké, **Basil**, vybudoval rozsáhlý špitální komplex, který byl považovaný za nejvelkolepější charitativní dílo starověku. Vypadal jako skutečné satelitní město. Lidé ho nazývali „*Basilias*“. Mělo různá oddělení, některá byla vyhrazena nakažlivým nemocem. Kromě tohoto špitálu vznikaly i ubytovny pro cizince a různé dílny, které zajišťovaly potřeby pacientů a tím současně poskytovaly příležitost mladým naučit se některému řemeslu.

Konstantinopolský biskup **Jan Zlatoústý**, který byl současníkem Basila, zorganizoval péči o chudé tak, že zmobilizoval šlechtu. Za její pomoci tak mohli žít denně 3000 vdov, přispívat nemocným, invalidům, poutníkům a vězňům. Sám Jan Zlatoústý prodával svůj majetek, prodal cenné mramory a drahokamy z církevních pokladů, aby mohl budovat špitály. Vybízel všechny křesťany, aby ve svém domě měli jednu místnost s lůžkem, stolem a lampou. Aby tak byli připraveni přijmout pocestné a chudé.

Církev za podpory a spolupráce nejvyšších společenských vrstev obnovila a rozšířila své sociální struktury. Osvědčená zařízení byla udržována a rozšiřována a také se objevila i nová zařízení. V dnešní době v nich pracují laici, kteří jsou důležitou součástí každého občanského státu. (Messina, 2005, s. 24-61)

Charitativní činnost církve se nezastavuje, naopak se rozšířila o nové prvky podle potřeb naší doby. Snaží se zapojit do společenského života osoby, které žijí na okraji společnosti: vězně, prostitutky, osoby společensky nepřizpůsobivé nebo duševně zaostalé. (Messina, 2005, s. 135) Církev vstoupila do třetího tisíciletí a má nové úkoly, jež oslovují dnešní

křesťanské společnosti, nepřetržitě projevuje živý zájem o svět trpících. Svoji službu nemocným chápe jako nedílnou součást svého poslání, avšak také podléhá stále rychlým změnám doby.

2.1 Církev a vzdělání

Jak už bylo v tomto textu zmíněno, anglosaský mnich a učenec **Alcuin** se zasloužil o vzdělanost kněží. Založil klášterní školu v Tours, která posléze dala směr středověkému školství a vzdělání. Tyto středověké školy byly církevního rázu a učily znalost Písma, žalmů a modliteb. Kněží tak byli schopni jednak kázat slovo boží, a také vyučovat v klášterních školách. (Jůzl, 2011, s. 12)

Církev měla výhradní právo na vzdělání až do 13. století. Univerzity vznikaly okolo roku 1200 jako církevní. Profesory byli klerikové obdařeni beneficí. Laici se mohli vzdělávat až koncem středověku. Byli to hlavně lékaři nebo právníci. (Franzen, 1995, s. 97)

Hlavní univerzity vznikly v Paříži, Boloni a v Oxfordu. Studenti si mohli zvolit místo studia a akademické diplomy byly uznávány po celé Evropě. Františkáni a dominikáni měli velký vliv na vzdělávání. Z jejich řad vzešla řada velkých vědců a brzo ovládli většinu učitelských míst.

Z významných teologů je nejznámější dominikán **Tomáš Akvinský**, narozený roku 1225. Jeho dílo „*Suma theologica*“ je souhrnný výklad teologie. Tato práce byla tak významná, že pro nadcházející staletí představovala dominantní roli při výuce na církevních fakultách.

K františkánům patřil **Bonaventura**, narozený roku 1217. Studoval spolu s Tomášem Akvinským v Paříži. Bonaventura se řadí mezi největší scholastické teology.

Jan Duns Scotus byl rozhodující autoritou ve františkánském řádu. Poslední, koho je třeba zmínit, je učitel Tomáše Akvinského, **Albertus Magnus**, nazývaný „*doctor universalis*“, pro svoje obsáhlé vzdělání a **Vincenc z Beauvais**, jež byl tvůrce největší středověké encyklopedie. (Fröhlich, 2008, s. 108)

2.2 Charitativní činnost církve

Církev od svého počátku upozorňovala na chudé a nemocné. Starala se o ně, a tak se dá říci, že se stala církví chudých. Biskupové byli často lékaři a žádalo se od nich, aby byli přítelem chudých i žebráků. Toto mělo velký sociální dosah, protože i sociálně nejnížší byli hodnoceni stejně jako bohatí. (Hromádka, 1931, s. 46-47)

Nedělali mezi nimi žádné rozdíly. Biskupové měli mnoho společensko-charitativních úkolů. Rozdělovali spravedlivě almužny, pečovali o osamělé a nemocné, vychovávali sirotky a umísťovali je k pěstounům, pomáhali vězňům, poskytovali práci nezaměstnaným a pohostinství cizincům. (Messina, 2005, s. 45)

Křesťané se společně setkávali v ochotě a s láskou pomáhat. O tom už ve Skutcích apoštolských, i v apoštolských listech, existuje mnoho svědectví. Především to byla péče o sirotky, vdovy, pohostinnost k pocestným a těm, kteří trpěli nouzí. (Fröhlich, 2008, s. 40)

V raném středověku byli chudými poutníci, které bylo třeba ubytovat, dále venkované, sirotci a vdovy nebo také vysloužilí vojáci. Církev byla hlavní zárukou spravedlnosti, rozdávání almužen a péče o chudé a nemocné. (Messina, 2005, s. 78)

Vzniká františkánské hnutí chudoby, které dosáhlo velkých úspěchů. Bylo to zásluhou mnicha a zakladatele žebravého řádu františkánů **Františka z Assisi**. František patří mezi nejnámější a také nejvýznamnější a nejoblíbenější svaté. Nejdůležitější složkou jeho víry byla chudoba a láska ke Kristu. Původem byl z bohaté rodiny. Jednoho dne měl nadpřirozené vidění. Poté se zřekl dědictví, svlékl se do naha a oblékl si biskupův plášť. Od té doby chodil František v kajčnických šatech a staral se o nemocné a chudobné. Po celý svůj život se snažil po světě hlásat slovo boží. Dá se tedy říci, že byl zakladatelem misijní činnosti. Několik dní před svoji smrtí v roce 1226 diktuje svoji závěť - radikální výzvu k chudobě. V roce 1228 byl prohlášen papežem Řehořem IX. za svatého. (Pawlowsky, 1996, s. 69-70)

Vedle kostelů a katedrál vznikaly špitály nazývané „*dům Boží*“, útulky pro slepce a domy pro choromyslné. V celé Evropě vznikaly špitální řády, které ošetřovaly nemocné. Tato komunita byla vázaná třemi sliby - chudoby, čistoty a poslušnosti. Tyto řády dostávaly schválení papežů. Pro malomocné zasažené morovou epidemií, malárií, tyfem, neštovicemi nebo záškrtem vznikaly „*lazarety*“. Pacienti byli izolováni od obydlených míst a obklopeni mořem, aby se zamezilo šíření nemoci. (Messina, 2005, s. 91-92)

Tento status církve v rozdávání almužen a péče o chudé a nemocné trval do přelomu 15. a 16. století. Církev postupně přenechala správu a vedení nemocnic a dalších charitativních struktur obecním laickým autoritám. A tak je mnoho nemocnic zavíráno, protože už nejsou podporovány církevní charitou. Ošetřování už nebylo pokládáno za věc lásky, ale za povinnost a úkol státu. Hmotný zájem začíná převažovat nad láskou. Kdo tímto trpěl, byl nemocný člověk. Dochází k zposvátnění a „*chudý*“ dostává status povaleč,

podvodník a ničema. Chvála chudoby skončila a za opravdového člověka začal být považován boháč. Připravoval se moderní svět. Církev se musela transformovat na moderní sociální péči. (Messina, 2005, s. 99, 100, 103)

V 18. století vzniká problém zvaný „*pauperismus*“.⁴ Začala být v módě filantropie a vládnoucí činitelé soudí, že sociální činnost patří k úkolům státu. Po francouzské revoluci se charitativní činnost stala jedním z úkolů politického a sociálního programu. V roce 1790 byl znárodněn církevní majetek, poté byly zrušeny řeholní řády a znárodněny nemocnice. Církev ztratila všechny prostředky, které jí po staletí pomáhaly k dobročinnosti. (Messina, 2005, s. 119-120)

Charita v současnosti provozuje přes pět set humanitárních středisek pomoci, domovů a služeb. Má osm arcidiecézních a diecézních charit a zaměstnává okolo sedmi tisíc pracovníků a spolupracuje s padesáti tisíci dobrovolníky. Její starostí je pomáhat lidem v nouzi a řešit chudobu v jednotlivých diecézích. Oldřich Haičman je ředitelem Diecézní charity Brno. Více o charitě je uvedeno v praktické části diplomové práce, v rozhovoru s panem ředitelem.

Vloni 25. září 2014 se už po jedenácté v Diecézní charitě Brno uskutečnil Den Charity. Tuto akci založila právě Charita Brno. Akce probíhají vždy v září okolo 27. 9., kdy je výročí úmrtí sv. Vincence z Pauly, který byl patronem charitativní práce. Sv. Vincenc de Paul (24. 4. 1581-27. 9. 1660) byl francouzský kněz, jeden ze zakladatelů charity a péče o chudé, sirotky, nemocné a staré lidi.

Den Charity chce veřejnosti představit charitativní práci, proč a komu pomáhá. Pořádají se dny otevřených dveří, výstavy a koncerty. Této akce se nezúčastňuje pouze Charita Brno, ale v současné době má celostátní konání a zapojují se do ní všechny Charity napříč republikou.

2.3 Činnost misionářů

Významné misie byly mezi Slovany. Velkomoravský kníže Rostislav požádal byzantského císaře Michala III. o věrozvěsty. Do dějin tak vešli bratři Cyril (Konstantin) a Metoděj jako „*apoštolové Slovanů*“. Cyrilova metoda byla převratná v tom, že kázal lidem v jejich

---

⁴ Masová chudoba jako sociální jev.

mateřštině. Dal slovanskému jazyku vlastní písmo - hlaholici, a tím povýšil slovanštinu na kulturní jazyk.

K rozšíření křesťanské víry v 16. a 17. století přispěly misie. Misionáři viděli svůj cíl v záchraně duší skrze křest. Modlitba Františka Xaverského: „*Da mihi animas, cetera tolle – dej mi duše, všechno ostatní si vezmi.*“ Noví křesťané byli vedení k bohoslužbě, modlitbám a zpovědi. (Fröhlich, 2008, s. 69, 152)

S objevem nových zámořských cest se vydali misionáři do Španělska, Portugalska, Itálie a Nizozemí. Jezuitští misionáři stáli v čele nové misionářské vlny, která přinášela Kristovo poselství do vzdálených končin. Misijní aktivita ukazovala na velkou víru, úžasnou aktivitu a iniciativu. (Winter, 2010, s. 48)

Jako pravý bližní se projevil **Otec Damien**, známý též jako Otec malomocných. Svým řádem Nejsvětějších srdcí Ježíše a Marie byl roku 1863 vyslán na Havajské ostrovy jako misionář. Damien sloužil sám šesti stům malomocným, staral se o jejich duchovní i fyzické potřeby. Sám se nakazil leprou, což vnímal tak, že se zcela ztotožnil s tímto nemocným lidem. Zemřel na lepru v roce 1889. Damien se stal patronem lidí trpících leprou a AIDS a také patronem Havaje. (Winter, 2010, s. 30)

Misionářka a humanitární pracovnice **Matka Tereza** (1910-1997), „*blahoslavená Tereza z Kalkaty*“, ztělesňovala láskyplnou tvář církve vůči nemocným. V roce 1950 založila řád Misionářky lásky. Tento řád se věnoval nejchudším a opuštěným lidem v Indii i jinde ve světě. Svým životem se ztotožňovala s lidmi, které nikdo nechce a všichni je odmítají. Otevřela dům pro opuštěné děti v Indii a dům pro umírající v Kalkatě. Bojovala proti antikoncepci a potratu: „*Potrat je začátek všeho zla.*“ (Messina, 2005, s. 138)

Za svoji humanitární práci v roce 1979 obdržela Nobelovu cenu míru. V roce 1984 navštívila Československo a v Praze založila útulek Misionářky milosrdenství.

2.4 Teologie a vězeňství

Do penitenciární péče⁵ zasahuje teologie i sociální práce. Vězeňská služba je specifickou sociální službou. Zaměřuje se na rozvíjení všech stránek výchovy, na speciálně výchovné postupy, na křesťanské přístupy a na aktivizaci církevní duchovní péče. Církev po celou dobu - v průběhu dvou tisíciletí po současnost stavěla na své lásce k člověku a starala se

---

⁵ Speciální péče o vězně ve výkonu trestu odnětí svobody.

samozejmě i o vězně, o které společnost neměla zájem. Poslání církve ve vězení bylo jak charitativní, tak i vzdělávací. Především však měla roli duchovní útěchy. (Jůzl, 2011, s. 10-11)

Josef Caffasa (1811-1860), zvaný „*Kněz šibenice*“, umožňoval duchovní pomoc a útěchu odsouzeným a také těm, kteří vyšli z vězení, pomáhal zapojit se do společnosti. Zasloužil se o to, že se mnozí obrátili na správnou cestu. Byl učitelem morální teologie v Turíně a rektorem Kněžského konviktu.

Duchovní služba ve vězení se musí věnovat věřícím s různým vyznáním a zároveň i nevěřícím, které povzbuzuje slovem a radou, poskytuje jim útěchu a snaží se je nasměrovat na správnou cestu.

Charitativní činnost církve pokračuje ve věznicích až do současnosti. Během té doby se ale musela přizpůsobit době a novým potřebným, kteří žijí na okraji společnosti. Jsou jimi opět vězni, Romové, prostitutky, osoby nepřizpůsobivé a duševně zaostalé. Na prahu třetího tisíciletí se charitativní činnost soustřeďuje na palčivé problémy současnosti: boj proti alkoholismu, drogám a nevyléčitelně nemocné rakovinou. (Jůzl, 2011, s. 67-68)

Kaplaní ve věznicích zastupují všechny církve a náboženské společnosti. Poskytují duchovní služby, jako jsou pastorační rozhovory, mohou konat některé z obřadů, například bohoslužbu Slova, křesťanské vzdělávání, modlitby. Pokud je kaplan vysvěcen, může sloužit mši, vysluhovat svátosti - zpověď a křest. (Jůzl, 2011, s. 117) Kaplani vedle bohoslužeb pořádají skupinová setkání vězňů, nácvik křesťanských písní pro věřící odsouzené, biblické vzdělávání a také kulturní akce, například pořádání koncertů.

Na závěr této kapitoly považuji za důležité zmínit významné osobnosti vězeňské duchovní služby.

Katolický kněz a pedagog **František Josef Řezáč**, reformátor vězeňství, který se snažil o etické zacházení s vězni a jejich didaktickou a mravní výchovu. Dále je to zakladatel moderní vězeňské pastorace po roce 1989 **Mgr. Bohdan Pivoňka**, signatář Charty 77. Jeho zásluhou je, že se kněží v devadesátých letech vrátili do věznic.

Renata Balcarová patří také k historii vězeňské duchovenské péče v České republice. Je předsedkyní občanského sdružení Vězeňské duchovenské péče. Podporuje a využívá možností probační a mediační služby.

Mgr. Květoslava Jakubalová, hlavní kaplanka Vězeňské duchovní služby ČR. Kromě duchovní obnovy pro odsouzené pracuje s rodinami odsouzených, vychovává je k partnerství a rodičovství pod názvem „*Rodinná setkání*“.

Prvním polistopadovým ředitelem věznic byl **Bohuslav Baudyš** (1950-2008). Podporoval pastorační práci kněží ve vězeňství a vytvářel jim žádoucí podmínky.

V současné době ve vězeňské službě pracuje řada dobrovolníků, kteří docházejí do věznic, členové vězeňské duchovní péče a kaplani. V každé věznici je tedy profesionální duchovní a každá věznice je vybavena vězeňskou kaplí nebo místem k duchovnímu rozjímání. Tato etická, charitativní a duchovní práce má velmi důležitý sociální a pedagogický přínos, a proto ji musíme náležitě ocenit. (Jůzl, 2011, s. 124-136)

3 KŘESŤANSKÁ SOCIÁLNÍ ETIKA

Křesťanská sociální etika je jedna z teologických disciplín. (Anzenbacher, 2004, s. 7)

Původ etiky najdeme v řeckém slově „*ethos*“, přeloženo do češtiny jako „*zvyk, mrav nebo obyčej*“. Dá se tedy říci, že se jedná o nauku, která se zabývá správným nebo obvyklým jednáním lidské společnosti. (Jankovský, 2003, s. 21)

Specifickou povahu křesťanské sociální etiky můžeme definovat s odvoláním na Písmo svaté. Z něho čerpá jistoty, jež jsou rozhodující pro křesťanskou praxi a určují tak sociálně-etické jednání. Tato kritéria uspořádání sociální skutečnosti ve společnosti slouží k obecnému dobru. (Anzenbacher, 2004, s. 15)

Pod vlivem křesťanství se rozvinul humanismus, který lidskému životu přikládal vysokou hodnotu, ze které následně odvodil etické normy. Tím, že člověk dokáže o sobě přemýšlet, určuje svůj život a má právo o sobě rozhodovat. To vše tvoří jeho důstojnost.

Hodnotu lidského života tedy nelze měřit jen zdravím a blahobytem. Má mnohem hlubší zdůvodnění. Člověk tuto hodnotu cítí tím silněji, čím více lásky, přichylnosti, věrnosti a úcty se mu dostává. Pro křesťana nejhlubší hodnota lidského života spočívá ve víře v Boha a v povolání k věčnému životu. Křesťan věří, že ho Bůh miluje, a že je tedy pro Boha důležitý. (Rotter, 1999, s. 25, 27)

Motivem křesťanské etiky je Ježíšem formulovaná láska k Bohu a k bližnímu a jeho výzva k zapojení do tvorby světa, který se propracovává k naplnění opravdového lidství, což patřilo k prioritním důrazům Ježíšova hlásání přibližujícího se Božího království. (Fischer, 2008, s. 43)

3.1 Historický pohled na etiku

Vývoj etiky byl shodný s vývojem filozofie. Na vytvoření etiky jako vědy o jednání lidí ve společnosti má z historického hlediska zásluhu Aristoteles. Formuloval cíl člověka, kterým je lidská blaženost. Mravné bylo vše, co vedlo k lepšímu životu, a tak lze etiku vnímat jako praktickou filozofii představující vztah člověka ke světu. Může se tedy říci, že etika je vlastně teorií morálky. (Anzenbacher, 2004, s. 22)

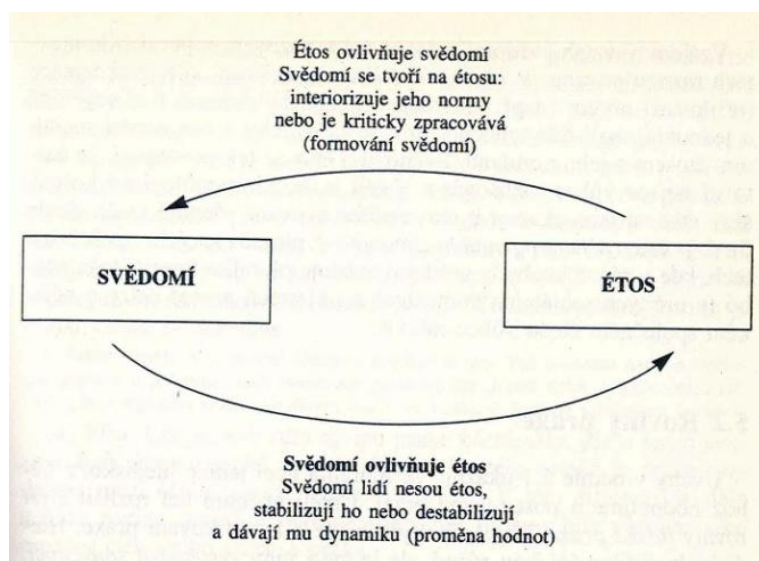
Naše mravní hodnocení činů, osob a poměrů má sociální aspekt. Morální soud se často týká vztahu vlastních potřeb a zájmů k potřebám a zájmům druhých lidí. Dnes se právem zdůrazňuje, že máme mravní povinnosti vůči ostatním lidem i přírodě.

Ve společnostech náboženského charakteru mají lidé velkou povinnost vůči božství. (Anzenbacher, 2001, s. 16)

Rozmanitost a složitost situací, kdy se musíme rozhodovat, nás nutí, abychom tyto situace typizovali a stanovili jim pravidla. Ty potom našemu jednání dají orientační vodítko. Na jedné straně se tím buduje osobní morálka, na druhé straně interakční povaha jednání, které vede k sociálnímu přijetí těchto pravidel. (Anzenbacher, 2004, s. 9)

Etika ve všech dobách usilovala o poznání co je mravně správné v různých oblastech jednání a snažila se to správné uplatnit sociálně. Nikdy se neomezovala na to, aby definovala dobro pouze jako to, co je shodné se svědomím. Sociální pravidla jednání jsou normy. Rozdíl je v právních normách, které také působí sociálně a jejich plnění lze vynutit, naproti tomu mravní normy jsou přijímány v sociálních útvarech. Mravní normy jsou elementy sociálního étosu.⁶ Humanita je v sociálním prostoru možná, jen když jednotlivé osoby dokáží učinit obecný zájem svým vlastním přesvědčením ve svědomí. (Anzenbacher, 2001, s. 105, 107)

Obr. 2. Svědomí a étos. (Anzenbacher, 2001, s. 109)

⁶ Mrav, mravní základ jednání.

3.2 Etika a náboženství

Etika náboženská má ovšem ještě jiný rozměr než etika filozofická. Má odlišný princip. Její podstata spočívá ve vděčnosti člověka Bohu, a díky tomu se potom odvíjí vlastní jednání člověka.

Uvnitř katolické církve je snaha o rozvinutí církevní sociálně-etickou pozici na aktuální dění státu, hospodářství a společnosti. Katolická nauka vychází jako křesťanské učení o člověku. Uvnitř církve chce poskytnout sociálně-etickou orientaci sociálnímu působení křesťanů a také dává církvi možnost, aby vůči celé společnosti diferencovaně poukazovala na prohřešky proti humanitě. Sociálními aspekty se církev zabývala ve všech obdobích dějin, a to jak v teologii, tak ve své pastorační, charitativní a politické praxi. Církev se snaží vytvářet potřebné sociální klima tím, že svojí naukou vzbuzuje citlivost pro spravedlnost a lásku. (Anzenbacher, 2004, s. 123-124, 137)

Do etiky řadíme také ctnost. Etika ctností otevírá perspektivu širokého morálního utváření života. V kontextu teologické ctnosti jde o zdokonalování mravní ctnosti a člověku je dávat Bůh milostí. Tři teologické ctnosti jsou víra, naděje a láska. Láska a naděje zdokonalují vůli. (Anzenbacher, 2001, s. 138)

Značnou úlohu hraje církev při utváření svědomí u společenství věřících, které ovlivňuje. Tento vliv může být sám o sobě dobrý nebo špatný a záleží na jednotlivci, zda se nechá tímto společenstvím utvářet. V každém společenství jsou rozličná mínění a životní styly. Proto jsou nutné authority, které mohou být všemi respektovány za mluvčí tohoto společenství. Křesťan je ve svých názorech silně poznamenán církví a často si myslí to, co přijal v církevním prostředí. Úkolem církve je dohlížet na jednotu v otázkách morálky. Od věřících se vyžaduje, aby brali otázky morálky vážně a aby se snažili přijímat vše, co jejich svědomí dovoluje. (Rotter, 1999, s. 15, 22)

Věřící má svoje svědomí dle učení církve ustavičně formovat. Pokud však věřící dojdou k odlišnému přesvědčení, musí existovat možnost, aby církev přijala nové pojetí. Z loajality k církvi došlo v průběhu dějin církve k mnoha omylům právě proto, že církev úporně trvala na svých názorech. Církev se tudíž nemůže dovolávat toho, že zastávala vždy pravdu, ale jde o to, aby se ustavičně pravdě přibližovala.

3.3 Křesťanská etika

Křesťanská etika respektuje dobro bližního, tedy miluje nejen své bližní, ale i nepřátele, aniž by očekávala nějaký prospěch. Toto jednání odpovídá smyslu řeckého pojmu „*charis*“, což znamená křesťanské pojetí nezištné lásky. Tak odpovídá křesťanská etika na dar své existence, své rodiny, svého životního štěstí. Tato etika je vnímána jako plnění povinnosti z lásky k Bohu, věřící usilují především o jednotu ve společenství a ve víře.

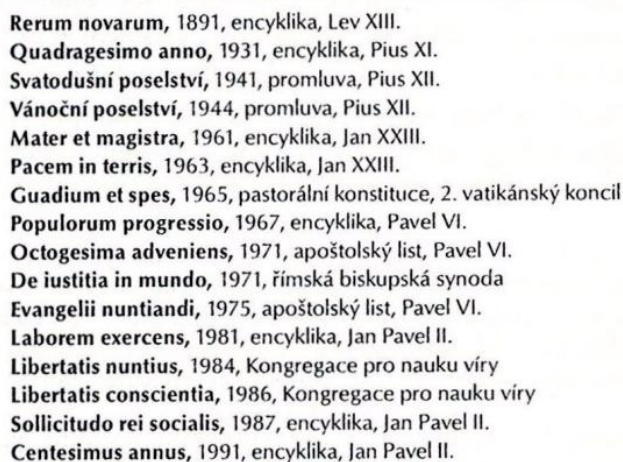
Tomáš Akvinský (1225-1274) zaujímal významnou pozici evropské etiky. Byl nejvýznamnějším myslitelem vrcholné scholastiky. Jeho etika podává propracovaný pojem svědomí a rozhodujícím způsobem ovlivnila morálně-teologické myšlení katolické tradice. Toto myšlení značně ovlivnilo evropské chápání etiky a morálky. Tomáš rozvíjel etiku v souvislosti křesťanské teologie. Zkoumal otázky svědomí. Rozlišuje svědomí předchozí a svědomí následné. Čili svědomí před činem a po činu.

Tomáš je toho názoru, že mravní kvalita jednání závisí na vnitřním úkonu vůle, který určuje jednání. Je však závislá na motivu chtění a mravní kvalita objektu se pak určuje ve svědomí. To potom udává, které jednání je dobré a přikázané, nebo špatné a zakázané. Svobodně se pak vůle rozhodne pro objekt, který chce jednáním uskutečnit. A tím se určuje k dobré nebo špatné vůli a na této mravní kvalitě vůle závisí mravní hodnota jednání. (Anzenbacher, 2001, s. 78, 82)

Tomáš Akvinský byl jednou z největších teologických postav v římskokatolické církvi. V roce 1323 byl prohlášen za svatého.

Janem XXIII. byl v roce 1959 ohlášený a zahájený v roce 1962 „2. vatikánský koncil“, který vypracoval text, který shrnul katolickou sociální nauku. Tento text „*Gaudium et spes*“ (latinsky „*Radost a naděje*“) anebo česky „*O církvi v dnešním světě*“ koncilu předložil bruselský kardinál Josef Suenens. Tento text představuje tradiční sociální učení církve. Uznává a požaduje náboženskou svobodu jako právo člověka. Katolická sociální nauka vstupuje do dialogu s dnešním světem jako křesťanský založená sociální etika. Sociálně-etické otázky jsou rozvíjeny z určení smyslu člověka.

„*Gaudium et spes*“ pozitivně zapůsobila u církevní veřejnosti a stala se směrodatným textem katolické sociální nauky. (Anzenbacher, 2004, s. 152-153)

Rerum novarum, 1891, encyklika, Lev XIII.
Quadragesimo anno, 1931, encyklika, Pius XI.
Svatodušní poselství, 1941, promluva, Pius XII.
Vánoční poselství, 1944, promluva, Pius XII.
Mater et magistra, 1961, encyklika, Jan XXIII.
Pacem in terris, 1963, encyklika, Jan XXIII.
Guadium et spes, 1965, pastorální konstituce, 2. vatikánský koncil
Populorum progressio, 1967, encyklika, Pavel VI.
Octogesima adveniens, 1971, apoštolský list, Pavel VI.
De iustitia in mundo, 1971, římská biskupská synoda
Evangelii nuntiandi, 1975, apoštolský list, Pavel VI.
Laborem exercens, 1981, encyklika, Jan Pavel II.
Libertatis nuntius, 1984, Kongregace pro nauku víry
Libertatis conscientia, 1986, Kongregace pro nauku víry
Sollicitudo rei socialis, 1987, encyklika, Jan Pavel II.
Centesimus annus, 1991, encyklika, Jan Pavel II.

Obr. 3. Celocírkevní sociální dokumenty. (Anzenbacher, 2004, s. 166)

Po roce 1989 se formovaly sociálně-etické pozice. Především ve třech důležitých bodech:

- „Sociální skutečnosti vychází ze středu křesťanské teologie. Víra a zjevení mají sociální rozměr. Proto křesťanská etika musí být pěstována jako teologická disciplína.“
- „Dialektika teorie a praxe se bere sociálně-eticky vážně. Teorie je podmíněna praxí a působí zpětně na praxi. V tomto smyslu má podstatně významnou souvislost.“
- „Jasně vystupuje postavení lidí jako subjektů. Proti monologické sociální etice se zdůrazňuje diskursivní řešení problémů.“

Křesťanská společenská etika předpokládá teologickou, etickou a sociálně vědní kompetenci a realizuje se v zprostředkování těchto tří tematických oblastí. (Anzenbacher, 2004, s. 163-165)

3.4 Etika a sociální pedagogika

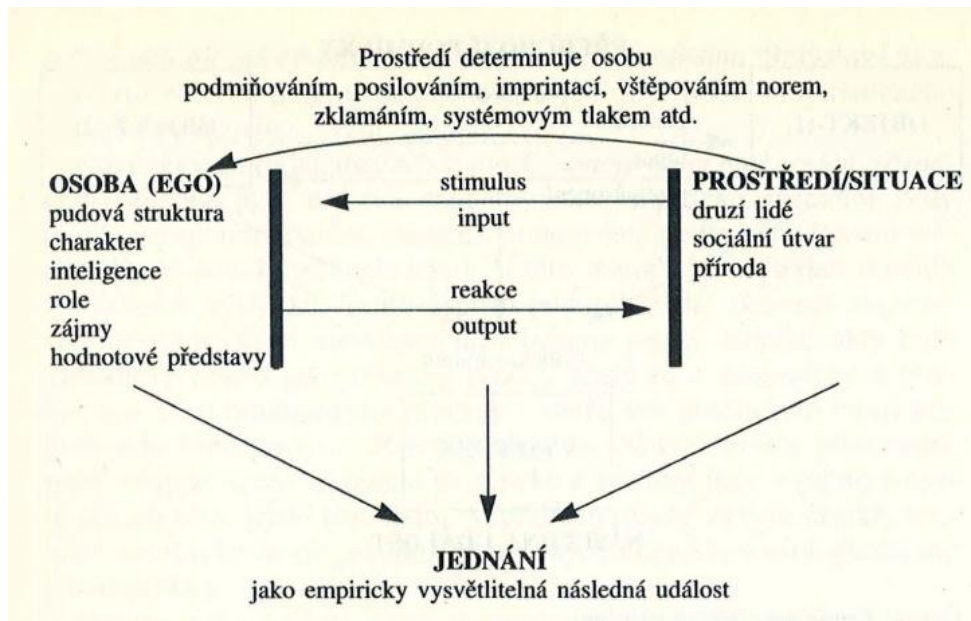
Práce s lidmi zahrnuje nejrůznější profese: sociální, zdravotnické, výchovně-vzdělávací. U těchto povolání se očekává spontánní prosociální jednání a chování. Jednání, které respektuje prospěch jiných osob jako ochotu pomoci druhému, empatické chování, schopnost sdílet s druhými jejich problémy a v neposlední řadě prosazování pozitivních společenských cílů. Z těchto výčtů lze vystihnout podstatu pomáhajících profesí, jako jsou základní profesionální dispozice, nebo dokonce povinnosti. Každý z nás, ať chce, nebo nechce, se v každodenním životě setkává s velkým množstvím etických otázek a etických problémů. (Jankovský, 2003, s. 9)

Mezi etikou a sociální pedagogikou určitě nacházíme vztah. Společný je pro ně pojem „zdravý člověk“ jako i „člověk v ohrožení“. Utváření jeho mravních postojů, výchova k akceptaci a interiorizaci morálních norem. Z hlediska etiky jde o užší cíle a z hlediska sociální pedagogiky je etika cestou člověka k jeho celistvosti a integraci.

Cílem etické výchovy je pozitivně ovlivnit hodnotovou orientaci, postoje a chování. Srdcem výchovy je správná hodnotová orientace, proto některé současné výchovné systémy vidí podstatu výchovy v ovlivňování hodnotové orientace. Určitému uspořádání hodnot vyjadřující čemu člověk dává přednost a co považuje v životě za významné. (Lencz, 1993, s. 40, 59)

V procesu vývoje lidstva neexistovala vývojová fáze bez společnosti a morálky. Mravní kategorie dobra, čestnosti, spravedlnosti, důvěry, zodpovědnosti, důstojnosti a tolerance jsou těmi, u kterých stagnace v oblasti výchovy ohrožuje člověka v jeho morální a duchovní existenci. (Bakošová, 2008, s. 78)

„Skutečná mravnost je založena na vnitřní síle člověka, nikoli na oporách vnějších. Pramení ne ze strachu před trestem nebo z naděje na odměnu, nýbrž z vnitřní radosti a z vnitřní dobrovolnosti. Této síle říkáme svědomí.“ (Bláha, 1991, s. 81)

Obr. 4. Jednání jako empirická příčinná souvislost. (Anzenbacher, 2001, s. 22)

3.5 Etický kodex v sociální práci

O. Fischer a kol. uvádí: „*Etický kodex obsahuje základní hodnoty profese, které by měl profesionál dodržovat.*“

Etické kodexy poskytují souhrnná poučení v oblasti etických dilemat, chrání profesi před vnějším usměrňováním. Jde tedy o ochranu klientů a vedení profesionálů, ale i o ochranu profese samotné a její autonomie. (Fischer, 2008, s. 81)

Podoba etických kodexů se v průběhu historie mění. Změny kodexu probíhají různými způsoby, buď rozhodnutím autority, nebo diskusí.

Rovina víry odkazuje k rovině morality, protože měřítkem je opět svědomí, které se opírá o náboženské přesvědčení. V křesťanském světě je měřítkem pro hodnocení láska k lidem. Nezáleží na tom, zda je člověk věřící nebo není. Žije ve společnosti, kde platí určitý sociální étos a právní normy. Pokud začne člověk pracovat v sociální oblasti, musí dodržovat profesní etický kodex a zároveň má povinnost dodržovat normy platné v dané organizaci.

Fischer (2008, s. 83-84) uvádí autory, jako například Levy (1993) nebo Banks (2004), kteří shrnuli význam kodexu v bodech:

- *kodex vyjadřuje poslání profese ve formě ideálu nebo základního cíle,*
- *vytváření a udržování profesní identity, základních etických principů a způsobu jednání,*
- *zdůraznění statusu profese,*
- *kodex slouží jako měřítko pro hodnocení aktuální praxe - jako podklad pro posouzení stížnosti v profesionálním pochybení,*
- *kodex chrání klienty před zneužitím úřední moci a zanedbáním péče,*
- *prohlášení týkající se osobnosti profesionála - měl by být čestný, důvěryhodný,*
- *obecné etické principy - odkaz na lidská práva a sociální spravedlnost, respekt k autonomii klientů,*
- *nedovolit, aby znalosti profesionála sloužily k diskriminaci klientů, chránit důvěrné informace,*
- *zvýšení životní spokojenosti klientů.*

Forma a obsah kodexu bývá přizpůsobena té které kultuře a historické době, v které má kodex sloužit. (Fischer, 2008, s. 84)

Kodex však nemůže být vodítkem, podle kterého by sociální pracovník bezmyšlenkovitě jednal. Pak by totiž neměl prostor pro rozhodování a vlastní úsudek. Etický kodex též nemůže nahradit ostatní oblasti jako je oblast výchovy, vzdělávání a kultury profese.

4 CÍRKEV A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

O postmoderní společnosti mluvíme od konce dvacátého století. Pokud se zaměříme na úlohu církve, je třeba analyzovat současné problémy, poznat čím jsme ovlivněni, co si s sebou neseme jako zátěž z minulosti. Potom lze definovat konkrétní pastorační, právní a organizační pomoc. V dnešní postmoderní době už není hanba být křesťanem a muset žít v ústraní. Je pravdou, že křesťanská morálka není základem obecně uznávaného hodnotového systému. Existuje strach z toho, aby církev moc nemluvily do veřejných věcí a především do otázek morálky, jako například do etiky podnikání, otázky potratů nebo vztahu k homosexuálnímu partnerství.

Charakteristika postmoderního člověka v oblasti náboženství je privátní, vybere si své vlastní náboženství, cení si svobodu v rozhodování, ovšem na druhé straně má paradoxně strach z velké svobody, a tím i odpovědnosti. Potom se může stát, že se naváže na autoritu sekty, a tím pádem nechá za sebe rozhodovat sektu, přenesou na ni svou odpovědnost a ztrácí svoji svobodu, po které toužil. (Opatrný, 2001, s. 7-8)

Církev je sociologická instituce, a proto ji musíme pozorovat a posuzovat jako každou jinou lidskou společnost. Je spjata s prostředím a vyvíjí se pod vlivem hospodářských, sociálních, národnostních a politických poměrů. (Říčan, Molnár, 2008, s. 22)

Ještě na počátku století se církvi vyčítalo, že se ke společenským problémům nevyjadřovala vůbec nebo se vyjadřovala příliš pozdě. V dnešní době už tato výtka neplatí. Církev se veřejně hlásí ke všem otázkám a problémům, které se veřejně probírají. A především se staví na stranu potřebných, nemocných, přehlížených a ukřivděných lidí, kteří potřebují sociální pomoc. Počty chudých lidí neustále rostou, místo aby se snižovaly. Bohužel se toto netýká jen méně rozvinutých zemí, ale je alarmující, že i v rozvinutých zemích počty chudých lidí stále více rostou. Papež, biskupové a teologové se zajímají o světový mír a odzbrojení. Také vybízejí k ochraně nenarozeného života. (Fröhlich, 2008, s. 240-241)

Naše společnost je označována za ateistickou. Proces demokratizace dal církvím svobodu a nečekané možnosti. A tak se časem ukáže, zda se v křesťanském myšlení najde jednota. Křesťané neúnavně usilují o mír, bojují proti hladu, chudobě a ochraně životního prostředí. Klesá počet kněží a řeholníků, proto dochází k novému rozdělení úloh v církvi. Je tak požadována spolupráce a spolurozhodování laiků a emancipace ženy vyžaduje, aby dostaly v církvi nové úkoly. V postmoderní společnosti nemůže křesťan bez otázek pokračovat

v daných tradičních formách, ale bude se muset uhájit proti přesile jinak smýšlejících. Prožije tak sílu víry a dá možnosti volby pro druhé. (Fröhlich, 2008, s. 242)

Slovy Dominika Duky má nedostatek duchovních povolání mnoho důvodů. Málo lidí v církvi bere víru vážně. Další důvod je ten, že si myslíme, že k životu příliš kněžských a řeholních povolání nepotřebujeme. Také pokles porodnosti v tomto hraje svoji roli. Potom také tento nedostatek kněžských a řeholních povolání podpořila i medializace určitých skandálů. Kněžské i řeholní povolání člověka úplně obsadí. Proměna prostředí zapříčinila, že mnoho mladých lidí nemá vůbec představu, co znamená být knězem, řeholníkem nebo řeholnicí. Mladí lidé nevidí výrazné postavy každodenního poutivého kněžského života. Na druhé straně, kdy farnosti fungují na základě spolupráce kněze s farními pastoračními a ekonomickými radami, to pro kněze znamená, že cítí hořkost ze ztráty svého výsostného postavení ve farnostech. (Leschinger, 2008, s. 119-120)

Dále kardinál Dominik Duka vyjadřuje prioritu církve takto: „*Má-li být církev v příštích letech v životě této země přítomna, musí hovořit o Bohu a o člověku. Dar Božího příchýlení se k nám je zárukou, že se v životě neutopíme ani neztratíme.*“ (Leschinger, 2008, s. 224)

Církev se nazývá také třetím národem. Prvním jsou Řekové, druhým Židé a třetím křesťané. Církev se pokládá za pokračování národa Izraelského, pokračuje v Kristově díle, je jeho tělem a královstvím. (Hromádka, 1931, s. 44-45)

Církev prošla dvoutisíciletými dějinami a očekává v třetím tisíciletí nové výzvy. Za posledních dvě stě let zaznamenala pokles významu a sekularizaci. Pro budoucnost křesťanství je důležité, aby každý věřící našel osobní víru a osobní cestu a též přesvědčení o Bohu, který k člověku přichází jako bratr. (Pawlowsky, 1996, s. 107, 112)

Na začátku třetího tisíciletí zjišťují sociologové náboženství, že čím je modernější společnost, tím významnější místo v ní zastává náboženství. Ani ho neohrožuje industrializace a globalizace a dá se říct, že význam náboženství zvyšují. (Harries, Mayr-Harting, 2010, s. 183)

Ve Spojeném království se na počátku třetího tisíciletí objevil zajímavý jev. Výzkum veřejného mínění ukázal, že 27 % populace prohlašuje, že je „*duchovní*“, a stejné procento se pokládá za věřící. Ještě zajímavější je fakt, že zatímco 39 % lidí se pokládá za nevěřící, pouze 12 % přiznalo, že nejsou „*duchovně založeni*“. Takže jinými slovy, 88 % populace se odmítá pokládat za lidi bez duchovních hodnot. (Harries, Mayr-Harting, 2010, s. 186)

4.1 Křesťanská rodina v postmoderní době

Na začátku této kapitoly by bylo vhodné provést malý exkurz do historie křesťanské rodiny. Od počátku se církev snažila prosazovat normy, které pokládala za důležité ohledně manželství, rodiny, sexuality a rozvodu. Křesťané v Evropě se s těmito normami ztotožnili anebo aspoň smířili. Katolická církev měla svůj velký vliv na rodinný život až do šestnáctého století. Když církev přestávala získávat majetek, její vztah k rodině už nemohl být tak silný. (Goody, 2006, 22-39)

Křesťanská rodina se odlišovala od antické rodiny. V raném Římě i v Řecku byly povoleny sňatky příbuzných. S nástupem křesťanství byla manželství pokrevních příbuzných zakázána, protože je pokládala za „incestní“. Dalším zákazem byl rozvod manželství.

Jak už bylo zmíněno, po nástupu křesťanství se evropská rodina v mnohém změnila. Tyto změny vyplývají z projevů křesťanských misionářů, kteří vedli boj proti pohanům, proti jejich zvyklostem a snažili se prosadit nové normy. Církev svůj zájem o rodinu projevovala dozorem nad životem věřících. Byly to obřady zrození, sňatku a smrti v rukou duchovních, a to poskytovalo církvi velkou moc, představovanou kostelem a knězem. Ten byl v každé farnosti a byl podřízen biskupovi. (Goody, 2006, 40, 43)

Po válce střední Evropu, tedy i nás, až do roku 1989 ovlivnil socialistický režim Sovětského svazu. Samozřejmě tento režim ovlivnil i rodinu. Odsunul všechna náboženská omezení, umožnil rozvod, interrupci, snížila se porodnost, zvýšila se zaměstnanost pro ženy a s tím souvisela potřeba, aby děti měly zajištěnou kolektivní péči ve škole i mimo ni. Měnily se zákony o manželství, o rodině. Církev to nesla nelibě, protože rodinný život považovala za svůj okruh působnosti. V postmoderní době nastává úprava katolických norem a církev zaujímá svoje stanoviska k otázkám křesťanských rodin, a tak znovu naplňuje svoji dřívější roli. (Goody, 2006, 168, 183)

Existenciální vakuum neboli duchovní krize projevující se pochybnostmi o smyslu vlastního života je jedním z příznaků postmoderní doby. V běžném životě se rodina setkává s mnoha kontrasty a rozpory. Někdy dochází k odcizení člověka: „*Člověk se stává cizincem ve svém vlastním životě.*“ (F. Kafka) Odcizenost nacházíme ve všech rovinách, k sobě, k druhým i k řádu bytí. (Jankovský, 2003, s. 10)

U každého jedince je v procesu socializace a humanizace velmi důležitý „sociální kód“. Je to významný sociální činitel ve vývoji „Já“. Souvisí s vytvářením pocitu bezpečí a jistoty

v dětském věku. Jak rodiče výchovně působí na dítě, začne dítě posuzovat podle tohoto rodičovského kódu sebe i druhé. V procesu socializace a humanizace dítěte se musí počítat s vlivem sociálního souhlasu nebo nesouhlasu, což potom ovlivňuje postavení, roli a hodnotu ve společnosti.

Už v raném dětství se v křesťanské rodině ukazuje podoba Boha a děti jsou v tomto duchu vychovávány. Rodina je primární přirozenou institucí. Prošla a prochází různými krizemi, ale stále tvoří základní článek společnosti. Někdy se může zdát, že současná rodina postupně ztrácí svůj význam a že se mění její základní poslání. Přes všechny různé problémy v postmoderní době je stále rodina nenahraditelná. Bohužel současná rodina je v mnohém odkázána na společnost, a proto je mnohem zranitelnější. Struktura rodiny a plnění jejích funkcí jsou ovlivněny společenskými podmínkami v dané době a kultuře.

Pro každého člověka představuje život základní hodnotu. Vlastní život vnímáme jako dar. Avšak dle křesťanské tradice a etiky není život pokládán za hodnotu nejvyšší, protože jím člověk nemůže volně disponovat. Je jen správcem toho, co mu svěřil Bůh. Z tohoto poznání potom vyplývá povinnost křesťana i člověka obecně dát svůj život do služby Bohu a ostatním lidem. (Jankovský, 2003, s. 61-62, 79, 112)

Křesťanství dalo člověku důstojnost, stát se Božími dětmi a jasně definovalo vztah vůči slabým, nemocným a trpícím. Výchova musí obsáhnout celou osobnost dítěte i prostředí, ve kterém žije. Člověk, to není jen rozum a paměť, je to také srdce, pevná vůle, jeho pudy a i okolí, jež na něho působí. (Bláha, 1991, s. 46)

Rodina v novém tisíciletí je předmětem zájmu sociologie, pedagogiky, psychologie, filozofie, etnologie, práva, ekonomie i medicíny. Na rodinu se kladou příliš vysoké nároky. Problémy, které má současná rodina, plynou z přetížení rodiny. Začátkem nového tisíciletí se odborníci zabývají rodinnou problematikou, a to především sladěním pracovních a rodinných příležitostí. V tomto ohledu je to pro sociální pedagogiku významná výzva. (Bakošová, 2008, s. 87)

Dnešní společnost zdůrazňuje právo na sebeurčení, svobodu a odpovědnost každého jednotlivce. Jsme přetěžováni odpovědností, kterou stát přesunuje na nepřipravené občany a rodiny. V pedagogice Marie Montessori i v humanistické psychologii Abrahama Maslowa nebo Carla Rogerse je propagován názor, že by se člověk mohl přirozeně rozvíjet, kdyby mu v cestě nestály různé morální požadavky. Z této perspektivy je vítáno náboženství. V křesťanské teologii je hlavním předpokladem to, že Bůh se dal poznat

v Kristu. Podle ontologické logiky je „bytí“ předpokladem našeho zacházení se světem, neboli poznávání a jednání. (Heine, Pawlowsky, 2012, s. 54)

Odborníci se zabývají rodinnou problematikou, pokouší se nastartovat novou rodinnou politiku. Diskutují též o problémech, s kterými se moderní rodina potýká. Je to především dlouhodobý pokles porodnosti, zvyšující se věk matky, výrazný pokles sňatků, s tím jde ruku v ruce vyšší počet dětí narozených mimo manželství. Dále je to zvyšování rozvodovosti a zvyšuje se počet neúplných rodin. Tak se kompletně změnila struktura rodin. Tyto ukazatele mají vliv i na pedagogickou stránku, změnilo se výchovné prostředí rodiny, přibývá sociálně patologických jevů jako je například násilí v rodině.

Ve výchově je potřebné děti vychovávat k hodnotám lásky, slušnosti, dobra, úcty, tolerance, solidarity a přátelství. Tyto hodnoty se daří pěstovat v dobré křesťanské rodině. Křesťanští rodiče poskytují dítěti dobrý hodnotový základ. Výchovou se snaží rozvíjet vztah k sobě samému, k ostatním lidem, k rodině, také k přírodě, mít zodpovědnost za svoje činy. Všichni lidé, kteří jsou humanisticky nebo křesťansky orientovaní, usilují o to, aby v jejich rodinách našli zázemí, pokoj, pocit jistoty a bezpečí svých blízkých. Budou podporovat typ funkční rodiny a vychovávat k tomu svým příkladem i svoje děti. (Bakošová, 2008, s. 93-94, 110)

S každou generací se musí vyvíjet snaha o to, aby se v křesťanské veřejnosti vypěstovalo jeho patřičné chápání. Do budoucna bude muset křesťanství reagovat nejenom na filozofické otázky, ale bude muset vzdorovat morální kritice a otazníku nad tím, zda může tlumočit poselství naděje, které nevyhlíží jako laciný únik před lidským utrpením.

„Jeho naděje musí spočívat v tom, že žije z moci Ukřižovaného a že může žít právě pouze z ní.“ (Harries, Mayr-Harting, 2010, s. 187)

4.2 Pastorec v postmoderní společnosti

Latinské slovo „*pastor*“ můžeme přeložit jako pastýř. V bibli se o pastýři mluví jako o pastýři, který se stará o své stádo. Znamená to trvalou přítomnost pastýře u stáda, osobní starost a péči o každou ovci. O Mojžíšovi „*pastýři lidu izraelského*“ se hovoří v souvislosti s vyvedením lidí z Egypta do země zaslíbené.

Dokumentem z Druhého vatikánského koncilu (1962-1965) „*Gaudium et spes*“ (latinsky Radost a naděje) vymezuje pastorec jako jednání církve vůči světu, který musí Boží lid

budovat podle evangelia. Pastorce se nezaměřuje na „*duše*“, ale na celého člověka. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia. (Fischer, 2008, s. 152)

Dnes tuto pastorální péči můžeme definovat jako osobní opatrování věřícího člověka duchovním, například farářem. Od této péče se očekává v první řadě duchovní pomoc povzbuzení a posílení víry, nalezení bezpečí, pokoje a naděje. V naší postmoderní společnosti je to pomoc v životní orientaci, pomoc v rozhodování, v konfliktech, krizích a v ekonomických, zdravotních a sociálních těžkostech.

Cílem pastorální péče je:

- pomáhat lidem v jejich životních problémech,
- pomáhat jim změnit neúčinné způsoby chování,
- poskytovat jim sociální oporu, nenechat je opuštěné a osamocené,
- stimulovat je k tomu, aby mysleli a jednali správněji,
- pomáhat jim, aby se rozvíjeli jako osobnosti,
- učit je prevenci pro zvládání zátěže a stresu. (Křivohlavý, 2000, 8-9, 16)

Pastorační péče se týká duchovní sféry člověka. Není určena pouze pro věřící. Duchovní péči poskytují nejen kněží, jáhni, pastoři a kazatelé, ale tuto péči jsou schopni poskytnout i zkušení odborníci z příbuzenského oboru. Pastorační péče se dělí na péči zdravým lidem a potom na péči nemocným lidem.

Duchovní rozhovor s nemocným má nezastupitelnou úlohu. Dělí se na dvě části. Sbližování a ponoření se do hlubin - vyznání vin, u katolických křesťanů spojené se svátostí smíření. To přináší věřícímu člověku zjevnou úlevu. Dále rozhovor zahrnuje modlitbu. V té bývá obsaženo mnohé - strach, výčitky, úzkost, otázky, naděje a smíření. (Jankovský, 2003, s. 150-152)

Služba pro druhé vyžaduje určité osobnostní předpoklady, také vzdělání a ochotu přinášet oběti. Musí být respektovány etické zásady, vědomí odpovědnosti, mravní čistota.

Hospicová péče není jen terminální péče, ale jde o to naplnit dny životem a ne život naplnit dny. Tato péče spočívá v doprovázení nemocného společně s jeho blízkými. Hlavní myšlenka založení hospice vychází z úcty k životu.

MUDr. Marie Svatošová v roce 1993 založila občanské sdružení „*Ecce homo*“. Koncem roku 1995 byl v ČR otevřen první Hospic Anežky České v Červeném Kostelci. V dalších letech postupně začaly vznikat další hospice např. v Praze, Brně, Rajhradě aj.

Hospic každému nemocnému zaručuje především tři nejdůležitější věci:

- nebude trpět nesnesitelnou bolestí,
- v každé situaci bude respektována jeho lidská důstojnost,
- v posledních chvílích života nezůstane osamocen.

V hospici patří významné místo dobrovolným pracovníkům, především z řad řádových sester. (Jankovský, 2003, s. 146)

Pastoraci nemůžeme chápat jen jako péči o nemocné. Pastorce se především zabývá lidmi v konkrétních životních podmínkách, v konkrétní zemi, v konkrétní situaci a kulturním kontextu. Ukazuje směr cesty, po které chce lidi doprovázet a musí znát metody, kterými realizuje své úkoly. Pastorce tedy musí znát problémy a očekávání lidí, směr cesty, po které se mají lidé doprovázet a metody, kterými své úkoly realizuje. (Opatrný, 2001, s. 150)

Morální teologie se musí zabývat podstatnými etickými a teologickými otázkami týkajícími se lidského života. Aby se mohl teolog věnovat aktuálním problémům, musí se nejprve pokusit pochopit jejich podstatu. Musí se vydat do světa dnešního člověka. (Rotter, 1997, s. 6)

V postmoderní společnosti je cílem pastorce služba církve a všech jejích členů pro všechny potřebné lidi ve společnosti. Být spravedlivý a konat skutky lásky a milosrdenství není zbytečné, a to je naše naděje.

Pro každého katolíka by měla být pastorec chápána jako nedílná součást církve a podle toho by měl jednat. Samozřejmě je důležité, aby pastorační pracovníci měli patřičné vzdělání, stejně tak laici, kteří budou pracovat dobrovolně nebo profesionálně. V současnosti dobře pracuje vězeňská a vojenská duchovenská služba, ale pořád chybí tato služba v nemocnicích.

K pastoraci také patří dostupnost všech informací na internetu o diecézích, kontakty na teologické fakulty. Věřící mohou též využít křesťanskou linku důvěry, kde mají možnost sdělit svůj problém nebo se poradit, pokud mají nějakou otázku, co se týče víry nebo smyslu života. (Christnet, 2014, online)

4.3 Sociální pedagogika na prahu třetího tisíciletí

Sociální pedagogika je podle Z. Bakošové (2008) součástí věd o člověku a patří do soustavy pedagogických věd. Je pozitivní pedagogikou směřující k integraci a stabilizaci osobnosti. Sociálně-pedagogická pomoc vychází z humanistické pedagogiky založené na úctě k člověku. Akceptuje všechny stránky osobnosti a přijímá člověka takového, jaký je.

Pro sociální pedagogiku nastala nová situace po demokratických přeměnách společnosti po roce 1989. Objevily se nové možnosti a s tím i požadavek, že sociální pedagogiku je potřeba rozvíjet. Vyučovací předmět „sociální pedagogika“ se zavedl na vysokých školách, především na filozofických a pedagogických fakultách.

Bakošová (2008, s. 19-20) uvádí směry sociální pedagogiky, které:

- zkoumají vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou,
- se zabývají výchovou a právním nárokem na výchovu,
- chápou výchovu jako pomoc všem sociálním skupinám,
- se zabývají odchylkami sociálního chování od sociálních norem.

Na prahu nového tisíciletí sociální pedagogiky je nezbytné věnovat pozornost vzdělávání, vědecko-výzkumné činnosti a je nutná větší publikační aktivita. Organizovat konference, odborné semináře a setkání.

Na Slovensku nastal boom v sociální práci. Nabídky sociální práce mají být chápány jako nabídky všem lidem. Sociální pedagogika orientovaná na životní okolí je chápána jako neustálé zasahování sociální práce. Tento zásah je nevyhnutelný a překračuje hranice dále, například v sociální politice, politice trhu zaměstnanosti, školství, bytové a rodinné. (Bakošová, 2008, s. 34, 59)

Dále Bakošová (2008) zmiňuje názor J. Schillinga (1999), který pod sociální pedagogikou rozumí rozdílně koncipované a obnovené sociální služby. Sociální pedagogika je odborná sociální práce, která má různé úlohy v oblasti výchovy. Sociální práce má pedagogické aspekty. I klientela se změnila. Už to nejsou jen okrajové skupiny, ale sociální práce se stává péčí pro všechny lidi ve společnosti.

Sociální pedagogika dostává novou podobu, neboť sociální pedagogika je vždycky pozitivní s cílem pozitivní přeměny lidí a společnosti, jejich podpory a dalšího rozvoje. Slovy Bakošové (2008, s. 36-37) „sociální pedagogika - to je celý člověk.“

Každá doba se vyznačuje nějakými určitými znaky. V té dnešní převládá pragmatičnost. Je potřeba se orientovat na praxi. Stagnuje teorie výchovy. Výchovu chápeme jako plánovitě, cílevědomé, záměrné působení, zaměřené na tvorbu hodnotových postojů a mravního přesvědčení. Smyslem výchovy má být kultivovaná bytost otevřená problémům současné civilizace a pro 21. století platí, že musí vystihnout potřeby člověka.

Mladí lidé jsou zahlceni informacemi, vědí, kde je hledat a jak s nimi pracovat. Většinou mají velkou počítačovou a jazykovou gramotnost. Bohužel na druhé straně mladým lidem chybí ztotožnění se se sociálními a morálními normami, akceptace etických norem, zájem o druhé, schopnost projevit svoje city, vyznat se ve vlastních pocitech, projevení empatie a solidarity, a především prosociální chování. Podle sociální pedagogiky má výchova provázet dítě životem tak, aby se stalo člověkem, aby jeho život byl plnohodnotný.

Cílem sociální pedagogiky jako životní pomoci jsou především čtyři oblasti: sociální, vzdělávací, zdravotní a právní. Mnozí autoři, kteří píšou o sociální pedagogice, se shodují na tom, že jde především o pomoc člověku při vypořádání a zvládnutí jeho problémů, aby lidé byli schopni samostatně se rozhodovat, uměli řešit svoje složité situace. Co se týká oblasti socializace, sociální pedagogika musí být schopna pomoci člověku při hledání sebe sama.

Začátkem nového tisíciletí mají sociální pedagogika a sociální práce svoje důležité úlohy:

- posilnit vlastní autonomii a služby,
- hledat cesty k sbližování obou disciplín při zachování odlišení ve specializaci na rodinu, zanedbané děti, talentované děti, romské etnikum. (Bakošová, 2008, 43-83)

Podle Procházkovy (2012, s. 73) je sociální pedagogika jednoznačně řazena mezi obory, které označujeme jako pomáhající profese. Humanistická orientace je založena na potřebě pomáhat druhým lidem a klade důraz na respektování individuálních potřeb klienta.

V současné společnosti jsou pole působnosti sociálního pedagoga velmi proměnlivá a je obtížné najít společného jmenovatele, který by profesi sociálního pedagoga zřetelně a jasně definoval.

4.4 Sociální pedagogika a sociální práce

Věčná otázka, jaký je rozdíl a zda je nějaký vztah mezi sociální pedagogikou a sociální prací, nás provázela celým studiem.

Fischer (2008, s. 195) uvádí Definicí sociální práce dle Mezinárodního etického kodexu sociální práce vydaného v roce 2004:

„Profese sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v lidských vztazích a také zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha. Sociální práce zasahuje v oblastech, kde dochází k interakci lidí a jejich prostředí, a využívá k tomu teorie lidského chování a sociálních systémů. Základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální spravedlnosti.“

V německy hovořících zemích je používán pojem sociální pedagogika i sociální práce. V zemích, kde se hovoří anglicky, se používá pojem sociální práce. O vymezení vztahu mezi těmito dvěma pojmy se pokusilo mnoho autorů, především ze Slovenska. Z. Bakošová (2008) zmiňuje ve své knize postoje dvou autorů:

Š. Strieženec vnímá sociální práci jako vědní obor zařazený do pedagogických věd. Sociální pedagogika se tak prolíná se sociální prací. Pro oba obory je objektem člověk a předmětem sociální aktivita ve společenském prostředí, humanistický přístup, pomoc člověku.

J. Hroncová se domnívá, že sociální pedagogiku je možné považovat za teoretičtější a všeobecnější vědu, která zdůrazňuje sociálně-výchovné aspekty ve vztahu k člověku, který se ocitl v nouzi, a napomáhá prevenci vzniku dysfunkčních procesů u člověka. Sociální práce je praktičtější než sociální pedagogika. Přesahuje její rámec, protože je interdisciplinární vědou tím, že využívá poznatky dalších věd jako je sociologie, sociální politika, právo apod.

Také Z. Bakošová (2008, s. 82) vymezila vztahy mezi oběma vědami. Mají společné pojmy jako sociální péče, sociální politika, sociální problém, sociální případ. A také mají společné globální cíle. Specifické odlišnosti v sociální pedagogice jsou zaměřené na výchovu, prevenci, poradenství. V sociální práci jde spíše o hmotnou pomoc a institucionální formu pomoci. V sociální pedagogice převládají metody příkladu, vysvětlování apod. V sociální práci se používají psychologické metody, skupinová sociální práce, terapie, sociální práce s komunitou apod.

Mají spoluúčast na vzdělávání odborníků formou univerzitního bakalářského, magisterského a doktorského studia. Na nich se podílejí odborníci jak sociální pedagogiky, tak i sociální práce.

4.5 Círky, náboženské společnosti, sekty

Od samého počátku bylo křesťanské hnutí diferencované. Souvislost to má s misijní expanzí křesťanství, které nezůstalo omezeno na jeden okruh. V různých částech světa se nově vzniklé církve vyvíjely dost samostatně. (Filipi, 2001, s. 11)

Přestože máme 21. století, náboženství představuje velmi významnou oblast jak ve společenském životě, tak i v životě jednotlivců. Nesplnily se tedy prognózy, které prohlašovaly, že náboženství zanikne s rozvojem vědy a techniky. Náboženství nejenže nezaniklo, ale naopak vedle tradičních církví vznikají v poslední době nové vlny zaměřené na východní náboženství. (Jankovský, 2003, s. 166)

Následující přehled představuje jen hrubé rozdělení. Křesťanství nikdy nebylo jedno. Následkem různých sporů v dějinách tohoto náboženství vznikaly nové církve. Před rokem 2000 se hlásilo ke křesťanství 30 % obyvatelstva na Zemi. Sice křesťanů přibývá, ale jejich procentuální podíl klesá a prognózy ukazují, že jich bude jen okolo 25 %.

(Jankovský, 2003, s. 91)

Západní církve

Katolická církev (po roce 1054)

Křesťanské církve mají svou historii. Katolická církev klade důraz na tradici učení církve, zvěstování božího slova a v osobě kněze vedení věřících jako prostředníka mezi Bohem a lidmi. Reformované církve více respektují individualitu člověka v přístupu k Bohu.

Církev katolická má jasně danou hierarchii - papež, biskupové, kněží, jáhni, řeholníci a řeholnice. Má přes 900 mil. věřících. Je nejpočetnější křesťanskou církví, s dominantním rozšířením v Evropě a Americe. Člověk se stává členem křtem, který je jednou ze sedmi svátostí. Specifikem katolické církve jsou řeholní společnosti, mnišské řády mužské a ženské. (Jankovský, 2003, s. 172-173)

Důraz na svátosti se traduje od středověké církve a podmínka je, aby kněz přesně vykonal příslušný obřad. Kněžství se tedy soustřeďovalo na vše, co správný výkon ritu⁷ zaručoval: na znalost latinského čtení, psaní a liturgického zpěvu. (Hledíková, 2010, s. 193)

Úlohou, o které je katolická církev přesvědčena, je nejen zachraňovat a vést ke spáse lidské duše, ale také realizovat odpovědnost za vývoj světa. Její poslání je náboženské, snaží se

⁷ Ritus: způsob sloužení bohoslužby, celek zvyklostí a liturgických předpisů.

proniknout křesťanským duchem a cítí se povinna zasahovat do rozhovorů o hodnotách a normách lidského soužití. Usiluje svým učením pokrýt všechny sféry života jako je oblast sociální, politická, kulturní, výchovná, hospodářská. (Filipi, 2001, s. 97)

Předreformační církve

Z reformem pozdního středověku vzešla církev „*Valdenští*“ (1184), která směřovala k reformě pokleslého křesťanského života. Prosazovali demokratizaci církve, svobodu kázání a kladli důraz na Nový zákon.

Jednota bratrská (Čeští bratři - 1467)

Tato církev navazuje na dobu po husitských válkách. Přiblížila se k luteránství, avšak se specifickým důrazem na misi. Uznávají Písmo svaté, Boží slovo, jako nejvyšší autoritu. Nejznámější postavy Jednoty byli biskup Jan Amos Komenský a Jan Blahoslav. Ten se zasloužil o to, že český národ měl celou Bibli (Bible kralická) přeloženou do vlastního jazyka.

Reformační církve (po roce 1517)

V 16. století nastal největší zlom v křesťanské kultuře. Západní společnost se rozštěpila spory o to, jak by měli lidé vnímat Boží moc a co to znamená být člověkem. Rozdělení na katolíky a protestanty vyplynulo z těchto sporů. Dodnes poznamenává oblasti Evropy ležící západně od zemí pravoslavného křesťanství.

Rozšířily se ve Francii, v Holandsku, na Britských ostrovech a v USA. Významní představitelé jsou Martin Luther a Jan Kalvín. (Harries, Mayr-Harting, 2010, s. 107)

Martin Luther byl mnich a profesor v německém Wittenbergu. Církev „*Luteráni*“ vznikla na základě jeho učení. Byl první reformátor církve. Zpochybňoval středověké náboženské praktiky. Nevraživost u Luthera vzbuzovaly odpustky, které měly ovlivnit osud člověka v posmrtném životě. Charakteristickou naukou je očištění pouhou Boží milostí. Nejvíce Luteránů je na severu Evropy a v USA. Světový luterský svaz má po světě asi 70 milionů věřících.

Jan Kalvín byl francouzský reformátor a teolog. V mnohém sdílel přesvědčení s Lutherem. Jeho učením je nauka o predestinaci, která dokazuje, že spása je určena Božím rozhodnutím, nikoliv naší volbou. Tomuto učení se říká „*kalvinismus*“. (Winter, 2010, s. 67)

Anglikánská církev (1534)

Tato církev nepatří mezi církve reformační. A to proto, že vznikla roztržkou mezi anglickým králem Jindřichem VIII. a papežem, protože králem bránil v rozvodu. Až později převzala některé reformační prvky. Dnes je podobná církvi římskokatolické.

Baptisté (1609)

Baptisté uznávají pouze křest dospělých. Hlásají svobodný přístup k víře. Základem víry je u nich považována jen Bible. První toto církevní společenství založil John Smyth v Amsterdamu. Mají velmi úspěšnou misijní činnost po celém světě. Baptistů je po celém světě přes 32 milionů. Převážně v USA. Každý druhý americký černoch je baptista.

Armáda spásy (1865)

Zakladatelem je William Booth. Se svoji ženou zahájil misii a sociální pomoc v nejhudší čtvrti v londýnském East Endu. Armáda spásy je zároveň charitativní organizace. Všeobecně je známa péčí o bezdomovce. Pečuje též o chudé, hladovějící a uprchlíky. Armáda spásy působí ve více než sto zemích a má čtyři miliony členů. (Pawlowsky, 1996, s. 94-96) V České republice není Armáda spásy registrovaná jako církev, ale jako občanské sdružení.

Východní církve

Pravoslavná církev (po roce 1054)

Od počátku byly rozpory mezi křesťanským Východem a Západem. Pravoslavní mají základy shodné s katolíky, ale neuznávají očištěc, nerespektují dogma o neposkvrněném početí Panny Marie a není kladen důraz na Písmo. Mají patnáct samostatných církví. Hlavou církve je Kristus, rozhodující je církevní sněm. Kněží nejsou vázáni celibátem. (Jankovský, 2003, s. 173-174)

Zde je důležité zmínit misijní činnost soluňských věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Ti přišli na naše území roku 863 a přinesli staroslověnštinu a písmo hlaholici.

Další známé církve

Církev československá husitská

Tato církev vznikla jako reakce na události po první světové válce. Snahou bylo vytvořit novou a křesťanštější národní církev. Navázala na duchovní zkušenost husitské reformy.

Klade důraz na Písmo. Zakladatelem byl katolický kněz Karel Farský. Bohoslužby byly v češtině. Pro duchovní není závazný celibát. (Jankovský, 2003, s. 174)

Církev dvacátého prvního století je zvýšenou měrou církví „sloužící“. Soustřeďuje se na otázky spravedlnosti, smíření a naděje. (Winter, 2010, s. 120)

Českobratrská církev evangelická

Tato církev má krátkou historii. Vznikla v roce 1918, po skončení první světové války. Stála u zrodu různých ekumenických iniciativ, při ekumenickém překladu bible do češtiny. Tento překlad byl dokončen v roce 1979. Od roku 1990 usiluje o ekumenickou spolupráci s církví katolickou. Svoji otevřenost dává najevo tak, že k večeři Páně zve všechny pokřtěné křesťany bez rozdílu církevní příslušnosti. (Filipi, 2001, s. 178)

Sekty

Sekty jsou křesťanské skupiny, ale jen v omezené míře. Mnohé totiž odmítají vyznání víry koncilů staré církve. Odmítají také spolupráci s jinými křesťanskými církvemi a vedle bible mají ještě jiné knihy zjevení. Většina sekt pochází z amerického fundamentalismu a očekává blízký konec světa. Jsou přesvědčené o vlastní pravdě a jsou netolerantní k odlišným názorům. Jsou nebezpečné, protože spojují mocenské zájmy s misijní horlivostí, ale na rozdíl od křesťanských církví se straní veřejné diskuse. (Pawlowsky, 1996, s. 97)

Nejrůznější sekty k nám dorazily po roce 1990, z nichž nejznámější je **Hare Krišna**. Každému z nás je toto nové náboženské hnutí známo díky průvodům v ulicích měst doprovázeno zpěvem a tancem.

Některé sekty mají velký počet přívrženců, například **Svědkové Jehovovi**, kteří mají okolo šesti milionů členů. Existuje mnoho dalších sekt, k těm nejznámějším patří například Mormoni, Moonisté, Scientologie, Spiritisté, Hnutí New Age, Satanisté a Rodina lásky.

Všechna náboženství jsou dnes v situaci, jaká v minulosti nebyla. Globalizace otevřela trh se světovými názory, kde si každý člověk může vybrat. Vládne konkurence. Knihy se snaží, aby se křesťanství v souboru etických norem prosadilo a ukázalo souhrnný pohled na svět a hledajícím lidem správnou cestu.

5 OSOBNOSTI CÍRKVE SOUČASNOSTI

Nejvyšším nositelem moci je papež. Tuto moc získává Božím právem. Jeho rozhodnutí nepodléhají žádnému schválení a není proti nim odvolání. Papežství jako mocenský hodnostář obyvatelé Itálie zpočátku vítali. Bylo to z toho důvodu, že v dobách naprostého rozkladu v celé Evropě přece jen zajistilo aspoň minimální politickou stabilitu. (Pawlowsky, 1996, s. 50)

Papež je představitelem státu Město Vatikán a vykonává světicí pravomoc, nejen ve své římské diecézi, ale i v celé církvi. Stát Město Vatikán vznikl lateránskými dohodami z roku 1929. Nepodléhá po stránce správní ani Republice italské, ani městu Římu. Rozkládá se na necelé polovině čtverečního kilometru na pravém břehu řeky Tibery.

Papežství jako instituce se nazývá též „*Apoštolský stolec*“. Oficiální titul papežův zní: „*Biskup římský, náměstek Ježíše Krista, nástupce knížete apoštolů, nejvyšší velekněz všeobecné církve, patriarcha Západu, primas Itálie, arcibiskup a metropolita římské provincie, suverén státu Město Vatikán, služebník služebníků Božích*“.

(Filipi, 2001, s. 65, 68)

O novém papeži, který má být zvolen, rozhoduje sbor kardinálů mladších 80 let. Kardinálové jsou shromážděni v uzavřeném prostoru - konkláve, aby bylo vyloučeno ovlivňování zvnějšku. Volba je tajná a trvá tak dlouho, dokud jedna osoba nemá více než dvě třetiny hlasů. (Filipi, 2001, s. 66)

Poslání celé církve má tři směry: evangelizaci, posvěcení světa a nasměrovat svět ke Kristu.

V červenci 2014 přednesl papež František nové

„*Desatero pro šťastnější a spokojenější život*“.

1. Žij a nechej žít.

Každý z nás by se měl řídit tímto heslem.

2. Rozdávej druhým kousek sebe.

Lidé mají být vůči svému okolí otevření a velkorysí.

3. Životem postupuj klidně.

Schopnost pohybu doprovázeného laskavostí, pokorou a klidem.

4. Zdravý způsob trávení volného času.

U lidí se vytrácí potěšení z umění, literatury a hraní si s dětmi.

5. Neděle je svátek.

V neděli by se nemělo chodit do práce, protože je dnem rodiny.

6. Důstojná pracovní místa.

Vytvořit pro mladé lidi důstojná pracovní místa. Pokud se to nepodaří, propadnou mladí drogám a budou náchylnější k sebevraždám.

7. Respekt k přírodě.

Přírodu musíme respektovat a starat se o ni.

8. Nebud'me negativní.

Když mluvíme špatně o druhých, značí to jen naše nízké sebevědomí.

9. Respektujme víru druhých.

Druhými lidmi se můžeme inspirovat a rozvíjet se díky vzájemné komunikaci.

Privádění druhých na svou víru je ten nejškodlivější aspekt všech náboženství.

10. Pracujme pro mír.

Žijeme v čase válek. Mír není nikdy klidný. Mír musí být proaktivní a dynamický.

(Kodet, 2014, online)

5.1 Papež František

Jorge Mario Bergoglio (1936) se v jednadvaceti letech rozhodl pro kněžství a vstoupil k Jezuitům. Doktorát z filozofie obdržel na koleji sv. Josefa v San Miguel. Učil literaturu a psychologii. Kromě španělštiny mluví italsky a německy.

Jeho biskupským heslem je „*Miserando atque eligendo*“. Toto heslo si lze vyložit asi takto: „*Bůh je k nám milosrdný a vyvolil si nás. Buďme k druhým milosrdní i my a neotáčejme se k nikomu zády.*“

Zvolen byl papežem 13. 3. 2013 v pátém skrutiniu.⁸ Stal se 303. papežem (včetně vzdoropapežů) v pořadí. Je prvním neevropským papežem, prvním jezuitou v papežském úřadu a prvním pontifikem, který nese jméno František. (Papež František, 2014, online)

Toto jméno si vybral podle sv. Františka z Assisi, který byl symbolem chudoby a reforem. Sám papež při setkání s novináři řekl: „*Přál bych si, aby i celá církev byla církví chudých a církví pro chudé.*“ (Církevní historie, 2014, online)

O papeži Františkovi je všeobecně známé, že má zájem o lidi nakažené virem HIV. Ty navštěvuje v různých hospicích. Jednou veřejně políbil člověka nakaženého HIV a omyl mu nohy.

Obr. 5. Papež František. Wikipedia, 2014, [online]

---

⁸ Sčítání hlasů při volbách.

5.2 Mons. ThLic. Dominik Jaroslav Duka

Kardinál Dominik Duka (1943) je dominikánský duchovní, 36. arcibiskup pražský, metropolita a primas český. V roce 2012 mu papež Benedikt XVI. udělil v Římě odznaky kardinálské hodnosti. (Duka, 2014, online)

V roce 2002 svolal druhý Diecézní eucharistický kongres. Založil Diecézní teologický institut a církevní gymnázium ve Skutči. Za jeho působení byla dokončena rekonstrukce Nového Adalbertina, byla vybudována nová Biskupská knihovna.

Kardinál Duka je držitelem řady vyznamenání. Například v roce 2001 byl vyznamenán prezidentem republiky Medailí I. stupně za zásluhy o Českou republiku. Roku 2003 mu byl udělen Záslužný kříž II. stupně a v roce 2008 dostal Záslužný kříž I. stupně. Je také držitelem čestného doktorátu univerzity ve švýcarském Fribourgu za celoživotní úsilí o svobodu člověka a boj proti totalitní moci.

Zapojuje se do společenského a kulturního života. Je členem Etického fóra ČR, a mimo jiné čestným předsedou Rodiny sv. Zdislavy. Z rozsáhlé bibliografie má mimořádný význam jeho autorský podíl na překladu „*Jeruzalémské bible*“ do češtiny, která vyšla v roce 2009. (Duka, 2014, online)

Obr. 6. Kardinál Dominik Duka.
Katolická církev v ČR, 2014[online]

5.3 Mons. prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D.

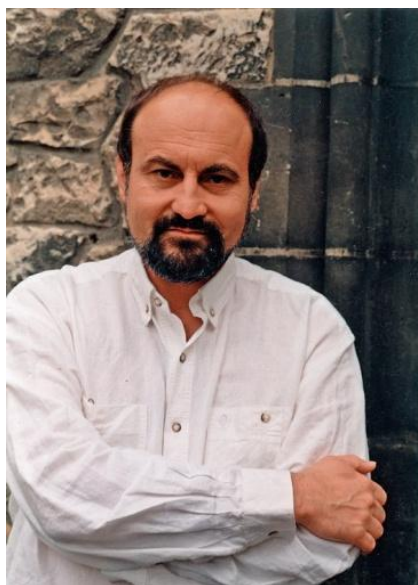
Tomáš Halík (1948) je profesorem Filozofické fakulty UK a od roku 1990 prezidentem České křesťanské akademie a rektorem univerzitního kostela Nejsvětějšího Salvátora v Praze. Při pastorační práci s vysokoškoláky se zaměřuje na podporu sociálních a kulturních činností mladé generace, na výchovu k toleranci a občanské zodpovědnosti křesťanů.

Papež Jan Pavel II. ho v roce 1990 jmenoval konzulárem Papežské rady pro dialog s nevěřícími. Téhož roku se také stal prezidentem České křesťanské akademie. V této funkci byl opakovaně zvolen.

Publikoval přes 200 prací různého druhu. Jeho knihy teologických esejů byly přeloženy do jedenácti jazyků.

Od roku 1989 se aktivně účastní veřejného života. Na veřejnosti vystupuje proti rasové, národnostní, náboženské nesnášenlivosti a násilí. Koná pravidelné přednášky a besedy s občany na různá témata, zejména z oblasti etiky. Zúčastňuje se různých charitativních akcí. V roce 2008 ho papež Benedikt XVI. jmenoval monsignorem - čestným papežským prelátem.

V roce 2014 bylo jeho celoživotní dílo oceněno Templetonovou cenou. Tato prestižní cena je srovnatelná s Nobelovou cenou pro duchovní oblast. Od roku 1973 je každoročně udělována osobnostem za pokrok ve výzkumu a objevy týkající se duchovních skutečností. (Halík, 2014, online)

Obr. 7. Mons. prof. PhDr. Tomáš Halík [online]

5.4 Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle

Vojtěch Cikrle (1946) byl papežem Janem Pavlem II. v roce 1990 jmenován v pořadí 13. sídelním biskupem brněnské diecéze. (Cikrle, 2007, s. 62) Při České biskupské konferenci od roku 1990 také předsedá Komisi pro liturgii, Komisi pro kněžstvo, Radě pro rodinu a Radě pro bioetiku.

Přednáší při setkáních Kolegia katolických lékařů, přijímá pozvání na přednášky pro Univerzitu třetího věku.

Otec biskup se též trvale věnuje výchově kandidátů kněžství a zvyšování teologických znalostí kněží v pastoraci. Také se snaží o prohlubování náboženských vědomostí věřících. Zasloužil se o řadu vzdělávacích zařízení. (Bioetika. cz. 2006, online) Zúčastnil se též otevření prvního hospice na Moravě v brněnském Klášteře sv. Alžbětinek. Oficiálně hospic vysvětil. V roce 2004 byl za jeho přítomnosti otevřen Hospic sv. Alžběty na Kamenné ulici v Brně. (Encyklopedie dějin města Brna. cz. 2010, online)

Jeho biskupské heslo „*Non ego, sed tu*“, česky „*Ne já, ale Ty*“ je zkratkou ozvěny slov Panny Marie i Ježíše Krista. Je to vyjádření touhy odevzdat svůj život do rukou milujícího Boha. (Biskupství brněnské, 2012, online)

Obr. 8. Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle [online]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 EMPIRICKÝ VÝZKUM

Obsahem empirické části diplomové práce je vlastní výzkumné šetření. V dalších kapitolách budou popsány metody a postup při zpracování kvalitativního výzkumu zaměřeného na zjištění přínosu církve sociální pedagogice.

Součástí každé vědní disciplíny je výzkum. Spočívá ve zjišťování faktů a jejich zpracování. Cílem takového výzkumu je co nejpřesněji zachytit pedagogické jevy a odhalit zákonitosti, kterými se řídí.

Východiskem empirického výzkumu je sběr dat. Sociální pedagogika disponuje celou řadou metod používaných ke sběru dat. Jednou z těchto metod je metoda rozhovoru, kterou jsem při sběru dat použila. Použití této metody předchází důkladná příprava tazatele. Volba vhodných otázek a navázání vztahu důvěry mezi tazatelem a dotazovaným patří k základním předpokladům úspěšného rozhovoru.

K mému výzkumu jsem použila polostrukturovaný rozhovor. Připravila jsem si seznam otázek, (viz příloha P I) které jsem kladla zkoumaným osobám. Průběh rozhovorů jsem si zaznamenávala se souhlasem dotazovaných osob na diktafon. Odpovědi jsem shromáždila a potom z nich udělala syntézu odpovědí. Ty jsem poté stylisticky zpracovala.

Velmi důležitý je průběh rozhovorů. Úkolem výzkumníka je poslouchat odpovědi a usměrňovat je tak, aby neodbočovaly od hlavního tématu. Nesmírně důležité je vytvořit atmosféru rozhovoru, vyjadřovat zájem o odpovědi, ale je třeba se vyvarovat vyslovování vlastního názoru. Nevýhodou rozhovoru je časová náročnost a zdouhavost při sbírání údajů. Důležitou součástí získávání údajů je způsob zpracování. U nestandardizovaného materiálu posuzujeme odpovědi z hlediska jejich problémů. Musíme vyčlenit problémy, které potřebují další rozbor. (Bakošová, 2008, s. 68)

6.1 Cíl výzkumu a použité metody

V rámci diplomové práce byl realizován empirický kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jak představitelé katolické církve vnímají poslání církve v dnešní společnosti, v čem spatřují její přínos pro společnost, pro socializaci a výchovu členů společnosti, respektive v čem spatřují přínos katolické církve sociální pedagogice. Vycházím přitom jak z poznatků uvedených v odborné literatuře, tak i z názorů představitelů katolické církve na působení církve a na její přínos sociální pedagogice.

Cílem empirického výzkumu bylo nalezení odpovědí na tři otázky, jednu hlavní a dvě dílčí:

- 1. V čem spočívá přínos církve sociální pedagogice?*
- 2. Má církev v současné době vliv na socializaci jedinců?*
- 3. V jakých oblastech výchovy působí pastorační práce?*

Cílem těchto rozhovorů má být zjištění, jak a komu církev pomáhá s ohledem na sociální pedagogiku.

Výzkum znamená proces utváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost. Ta potom vede k zodpovězení kladené výzkumné otázky a měl by přispět k rozvoji daného oboru. (Hendl, 2005, s. 30) Dle mého názoru zvolený kvalitativní výzkum tuto problematiku nejlépe vystihuje. Polostrukturovaný rozhovor je nejrozšířenější metodou. Vytváříme si určitá schémata, která jsou pro tazatele závazná. Specifikujeme okruhy otázek, na které se budeme ptát. Je možné zaměňovat pořadí otázek a dle potřeby pořadí upravovat. Velmi důležité je dodržovat etiku a anonymitu odpovědí.

Analýza kvalitativních dat je považována za prakticky nejobtížnější fázi realizace kvalitativního výzkumu. (Miovský, 2006, s. 159, 219)

Výsledky kvalitativního výzkumu nejsou moc zobecnitelné, a to z toho důvodu, že jsem pracovala s poměrně malým počtem respondentů - s dvanácti. Vycházela jsem jen z názorů představitelů katolické církve a nikoliv z názorů lidí, na které katolická církev působí. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu jej lze svízelně replikovat díky jeho flexibilnímu charakteru. (Hendl, 2005, s. 52)

6.2 Metodologie kvalitativního výzkumu

Metodou sběru dat kvalitativního dotazování je naslouchání, kladení otázek a získávání jejich odpovědí. Vedení rozhovoru vyžaduje určitou dovednost, citlivost a koncentraci. Trpělivě poslouchat, vzbudit důvěru a sympatie respondentů. Musí se učinit několik rozhodnutí ohledně otázek, jejich formy i pořadí. Také je důležitá délka rozhovoru. Toto všechno se musí uvážit před zahájením dotazování. Pozornost se musí věnovat začátku a konci rozhovoru. Na začátku prolomit psychické bariéry a zajistit si souhlas se záznamem. Na konci rozhovoru můžeme ještě získat pro nás důležité informace a při loučení bychom dotazovanému měli nabídnout možnost dodatečného kontaktu. (Hendl, 2005, s. 166-167)

Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Nejdříve jsem vymezila okruhy sociálních a náboženských oblastí, ze kterých jsem si připravila 17 výzkumných otázek (viz příloha P I). Než jsem začala s výzkumnými rozhovory, provedla jsem malý předvýzkum se dvěma respondenty, abych si ověřila, zda jsou otázky pro respondenty srozumitelné. Na základě předvýzkumu jsem dvě otázky upravila a dvě ještě přidala.

Přesto jsem některé otázky musela blíže vysvětlit. Někdy se odpovědi respondentů odkláněly od položené otázky a musela jsem navádět respondenta zpět k otázce, aby odpověděl, na co se dotazuji.

Polostrukturovaný rozhovor jsem realizovala s dvanácti církevními osobnostmi. Třináctý respondent zemřel těsně před uskutečněním rozhovoru, byl to muž, 48 let. Věková hranice se pohybovala od 41 let do 90 let (viz Tab. 1). Převážná většina respondentů byla z Brna, z různých farností. Délka rozhovoru s respondenty se pohybovala v rozmezí od čtyřiceti minut do šedesáti minut. Tyto rozhovory se uskutečnily ve třech etapách. Prvních pět rozhovorů bylo vedeno v měsících červenci a srpnu 2014. Další čtyři v září a říjnu, poslední tři rozhovory se uskutečnily v listopadu 2014.

Rozhovory jsem si zaznamenala na diktafon a všichni oslovení respondenti s tímto souhlasili, trvali však za zachování anonymity. Během rozhovoru jsem monitorovala jeho průběh. Na papír jsem si ještě pro sebe dělala krátké poznámky k některým odpovědím. Některé odpovědi byly rozvláčné nebo obsahovaly nepodstatné informace, a tím se snižovala jejich efektivnost. U některých respondentů bylo nutné se k otázce několikrát vracet, protože odpovědi se navracely do historie a zcela se odkláněly od položené otázky. Někteří respondenti odpovídali na otázky podrobněji, jiní zase odpovídali jen stručně a nechtěli se víc rozhovořit. Argumentem byla časová tíseň.

V textu jsou označeni z důvodu zachování anonymity jako respondenti A - L. Rozhodla jsem se nepoužít počáteční písmena jejich jmen, protože by jako církevní osobnosti byli snadno identifikováni, znají se vzájemně, a nebyla by tak zachována jejich anonymita. Všichni na anonymitě trvali, proto neuvádím ani stručnou kazuistiku respondentů.

Musím ještě zmínit, jak obtížné bylo respondenty získat. Z potenciálně oslovených respondentů telefonem nebo e-mailem se mi několik vůbec na plánovanou schůzku neozvalo a někteří ani neodpověděli na mnou zasláný e-mail. Mezi příslibem a uskutečněním rozhovoru byla vždy dlouhá časová prodleva, a pokud bych nezačala

s velkým předstihem, těžko by se mně podařilo výzkum dokončit v termínu. Vážím si pomoci jedné respondentky, která vyvinula značnou aktivitu, aby mi zprostředkovala další dva respondenty. Podařil se však uskutečnit jen jeden rozhovor. Druhý oslovený respondent byl po dobu několika měsíců tak časově zaneprázdněn, že pro můj rozhovor už nenašel čas.

Z těchto záznamů jsem vytvořila transkripci, vyloučila přebytečné informace, protože někteří respondenti se odkláněli od daných otázek. Toto se mně stávalo u věkově starších respondentů.

Začátkem analýzy získaných údajů je transkripce nahrávky. Analytickou jednotkou pak názor představitelů církve. Zpracování získaných údajů je finální fází výzkumu. K analýze získaných dat jsem se rozhodla použít otevřené kódování, pomocí kterého jsem hledala shodné elementy, které jsem musela rozebrat na části a roztřídit. Při analýze sebraných dat jsem použila program MAXQDA 11. Praktická část práce obsahuje taktéž přepis odpovědí dotazovaných osob. Na závěr jsem provedla analýzu, shrnutí a interpretaci zjištěných dat.

6.3 Transkripce rozhovorů

Transkripce je proces převodu mluveného slova do písemné podoby. Je to časově velmi náročný proces, ale pro podrobné vyhodnocení je transkripce podmínkou. Mluvený projev se může převést do literárního opisu, který zachovává dialekt nebo se může přenášet do spisovného jazyka. Tato technika nezachovává celý text, protože se předpokládá, že v textu jsou přebytečné informace. Ty se vyloučí a potom, co zůstane, to se upraví do souvislého materiálu. Metoda transkripce rozhovorů se transformuje a interpretuje s cílem zachytit komplexně zkoumané sociální jevy. Cílem je zpracování získaných dat a vyhodnocení výzkumné otázky. (Hendl, 2005, s. 208, 223)

Já jsem při transkripci postupovala přesně, jak uvádí J. Hendl. Následující stránky obsahují transkripci dvanácti respondentů. Po každém rozhovoru následuje krátké, dílčí shrnutí.

Rozhovor s respondentem A

Žena, 50 let, magisterské vzdělání, 17 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Podle mého, věnovat se lidem na periferii. Hlásat Boží království.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Ano, v tomto roce například dostat se na nejproblémovější oddělení v psychiatrické nemocnici a vytrvat tam. A další věnovat se Tobitu, to je sdružení, které se zabývá problematikou pohřbívání dětí, které zemřely před narozením. A dalším mým soukromým projektem je společenství Lodiček ve Víře a Světle a tábor v létě (Víra a světlo se věnuje hendikepovaným).“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Věnovat se psychicky nemocným, hledat možnosti, aby se mohlo uskutečňovat pohřbívání nejmenších a tábor s hendikepovanými, spolupráce s Papežským misijním dílem.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Velký. Toto je pole obrovské příležitosti, jak děti přivést k Bohu, k lásce. Je třeba ale dávat pozor, aby se to neotočilo a děti nebyly špatným přístupem znechuceny, právě v té pubertě.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Protože jde o spásu. Také Misijní dílo zahrnuje do výchovy. Snažím se, aby děti myslely na ty druhé, chudé, učím je sociálnímu citění.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Ano. Abych pravdu řekla, jde o výjimky. Ale jsou. např. v psychiatrické léčebně, nejsem pro všechny tou „potřebnou“, bojí se, že je budu k víře nutit. Někdy mám pocit, že musím vytrvat ať se děje co se děje. Ale to by bylo asi špatně, aby mě všude vítali s otevřenou náručí.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Myslím, že hodně se v dobrém rozjela charita na všech úrovních. A také např. Papežské misijní dílo. Vznikly hospice. To by nešlo bez velkého nasazení a obětavosti. Vnímám, že vzrostla úroveň domovů pro seniory a pro postižené mentálně. Taky vznikají organizace, které se věnují lidem bez domova. Přes to všechno co se podařilo, se domnívám, že je to ještě málo, protože těchto lidí, kteří potřebují pomoc, zvláště těch na periferii, přibývá.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Doufám, že kladné. Je otázka, nakolik si těchto problémů všímají a jestli se zajímají, kdo pomáhá. Ve škole o tom často mluvím. Naši studenti se zapojují do charitativních akcí, vycházejí do ulic, do domovů.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Aby se člověk přijal jako milované Boží dítě a žil před Bohem v jeho přítomnosti. A tak, aby pohlížel na všechny kolem sebe bez rozdílu. Všichni jsme milované Boží děti.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Všechny, protože všechny je třeba rozvíjet.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Lidé, kteří mají vedoucí postavení, tak měli by mít přehled, co a jak se osvěta vyvíjí. A pak samozřejmě ti, kteří se rozhodli ve světle Ducha osvětu dělat. Cítí tuto touhu a potřebu.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Modlitba, svátosti, Boží Slovo..., to je moje prevence.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Nemám o tomto přehled, ale předpokládám, že ano. Hlavně charity poskytují vzdělávání.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Trochu nejistota, že přijdu o práci. Biskupství totiž propouští. Problém je, že chybí péče pro psychicky nemocné. Jsou jen velké psychiatrické léčebny. Tito nemocní potřebují chráněná bydlení. V Brně - Tuřanech jsou jen dílny, kam mohou docházet a chráněné bydlení jen pro pět lidí.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete za největší úspěch ve své práci?

„Že mohu učit děti náboženství, že jsem je připravovala na první svátosti, že s nimi zpívám v kostele při školní mši svaté, že mohu být nemocniční kaplankou v psychiatrické nemocnici, že vznikl Tobit, že mohu být ve společenství Lodiček, že spolupracuji s Papežským misijním dílem a mohu vést děti k tomu, aby myslely na chudé.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Asi bych nedělala nic, co bych necítila, že je nějak přínosné. Ve škole je to jasné, když učím o Pánu Bohu, výuka náboženství, jde o spásu, a v nemocnici, když jsem viděla, jak to tam je a že nefunguje pořádná duchovní služba, tak jsem se snažila dělat všechno pro to, aby tam ta duchovní služba byla, a to je určitě přínosné pro ty pacienty.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Vznikly a více se mluví o církevních školách. Co se týká školy, kde učím, tak výrazný vývoj nepozorují.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondentka A vidí přínos své práce v hlásání Božího království. Je ráda, že může děti učit náboženství, učit je empatii a aby měly sociální citění k druhým lidem. Chce se více věnovat psychicky nemocným lidem, domnívá se, že se těmto nemocným lidem společnost málo věnuje. Zapojuje se do Misijního díla - společenství Lodiček a sdružení Tobit. Obává se nejistoty, že by mohla přijít o práci. Myslí si, že některým lidem církev vadí, z důvodu nucení k víře.

Rozhovor s respondentem B

Muž, 44 let, magisterské vzdělání, 15 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Mám za to, že hlavní úkol a prioritou církve zůstává od jejího založení stejný a nemění se. Je to pokračování v díle Ježíše Krista na zemi. Jedním ze způsobů je i následování Ježíše Krista v jeho lásce k lidem. To se projevuje také ve zmírňování lidské nouze, a to nejen v oblasti materiální, ale i duchovní. Sem právě patří výchova, vzdělávání, osvěta apod., a to především u těch, kteří to nejvíce potřebují. Současná společnost je specifická prudkým odklonem od duchovních hodnot k hodnotám materiálním. To se projevuje jakousi duchovní nouzí. Mnozí lidé jsou dnes sice hmotně zajištěni, duchovně však strádají. Materiální zajištění může potřebným poskytnout i světská společnost, např. stát. V oblasti duchovní dimenze se však nabízí široké pole možností právě církvím.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Když jsem pracoval jako administrátor farnosti, tak jsme přímo projekty v tom smyslu, že bychom třeba na ně brali dotace, neměli. Spíše jakési svoje plány pastoračních aktivit farnosti.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Jak již jsem zmínil, byly to spíše jen pastorační plány. Daly by se rozdělit do čtyř oblastí: seniori, rodiny s dětmi, děti a mládež a farnost jako taková.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Mám z toho trochu rozporuplný pocit. Někdy právě tím, že děláme dětem z náboženství další školní předmět, jim ho jaksi znechucujeme. Také v prostředí, kde jsou věřící v menšině, jsou děti, navštěvující náboženství, často terčem posměchu ostatních spolužáků. Na druhou stranu si myslím, že je důležité, aby děti získávaly v rámci školní výuky

poznatky i z této oblasti. Podle mě by bylo ideální zařadit náboženská témata do některého z vyučovacích předmětů, např. základů společenských věd.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Myslím si, že přehled v náboženských otázkách by měl být součástí všeobecného vzdělání. Naše kultura, ať chceme nebo ne, přece jen stojí na křesťanských základech. Pokud nerozumíme těmto základům, uniká nám souvislost také ve všem ostatním.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Mnoha lidem velmi vadí církev. Je to do jisté míry dědictví minulosti, a to nejen nedávné komunistické, ale tento problém se vleče prakticky od dob národního obrození, kdy byla katolická církev vykreslována jako nepřítel českého lidu. K negativnímu obrazu církve v dnešní době taky přispívají média, která zviditelňují většinou pouze negativní stránky církve, jako jsou například pedofilní skandály katolických kněží, či církevní restituce, které jsou často podávány jako neoprávněné.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Před revolucí se církev v sociální oblasti prakticky angažovat nesměla. Po revoluci tu máme celou řadu církevních sociálních projektů, za všechny bych jmenoval církevní hospicovou péči (nikdo kromě církve se u nás této oblasti zatím nevěnuje). Také tu máme celou řadu církevních škol se sociálním zaměřením.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Jedná se spíše o individuální případy, osobní pomoc jednotlivcům v jejich duchovní či psychické nouzi. Znam celou řadu mladých lidí, kterým církev pomohla zorientovat se v životě a nalézt ty správné životní hodnoty.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„V dnešní době vidím velký problém v pasivitě a konzumismu mládeže. Církev by měla mladé lidi především aktivizovat, nabídnout jim činnosti, které by smysluplně vyplnily jejich volný čas, odvést je od vysedávání u počítačů a televize. Dále by měla církev mladým lidem pomoci v jejich hledání hodnot, protože dnešní svět je hodně zmatený a nabízí spoustu různých alternativ, z nichž samozřejmě ne všechny jsou dobré.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Samozřejmě všechny, včetně seniorů. Nejvíce ale potřebují vzdělání ti, jejichž osobnost se právě formuje, to znamená děti a mládež.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Všichni, kterým to přísluší. Stát, obce, neziskové organizace a samozřejmě také církev.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Jako farnost pořádáme různé akce, které dětem a mládeži umožňují smysluplně vyplnit čas. Také v rámci pastorace (kázání pro děti, dětské mše, příprava ke svátostem, individuální rozhovory a zpovědi, výuka náboženství apod.) se snažíme dětem a mládeži předkládat pozitivní vzory a žádoucí vzorce chování.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Jako farnost jsme takové možnosti neměli. Existuje však celá řada církevních subjektů, které toto vzdělávání poskytují.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Problémů byla celá řada. Ať už to byla nedůvěra ze strany mimocírkevního okolí, či zkostnatělost vlastních církevních struktur, které si během totality, kdy nemohly vyvíjet žádnou činnost, zvykly na určité pohodlí. Nejnáročnější však vždy byly problémy individuální, s nimiž se potýkali lidé nám svěřeni.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Myslím si, že práce v duchovní oblasti se nedá nijak měřit a nelze ji dokonce ani dělit na úspěšnou a neúspěšnou. To skutečné ovoce, které přináší, zůstává totiž skryté a projeví se až časem, někdy ho třeba vůbec nezpozorujeme. Někdy se některé „projekty“ zdají být úspěšné, ale časem třeba vyzní do ztracena. Jindy máme pocit, že veškerá snaha byla k ničemu, ale pak se objeví lidé, kteří nám sdělí, že jim zrovna tato aktivita výrazně pomohla. Opravdu to těžko lze hodnotit.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Já osobně ve své pastorační praxi vidím přínos v práci s mládeží, především pořádání letních táborů, pravidelné schůzky ministrantů a zpěváků Scholy, společné hraní divadla, organizování výletů a pobytů v přírodě apod. Účastníci těchto aktivit na ně i po letech vzpomínají jako na něco velmi přínosného.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Od dob totality udělala církev u nás ve své činnosti veliký pokrok. Otevřely se jí totiž nové možnosti a ty často dobře využila. Největší pokrok církve vidím v tom, že si na mnoha místech uvědomila, že tu není jen pro vysluhování obřadů a svátostí, ale že se musí věnovat potřebnému člověku ve všech oblastech jeho potřeb.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent B je přesvědčený, že je třeba učit lidi následovat dílo Ježíše Krista v jeho lásce k lidem. Co se týká náboženství, navrhuje, aby náboženská témata byla zařazena do některého z vyučovacích předmětů, např. základů společenských věd, protože náboženství by mělo být součástí všeobecného vzdělání. Podle něho lidem vadí církve díky médiím, která prezentují negativní stránky církve. Důležitá je prevence, práce s mládeží. Největší přínos církve vidí v pomoci potřebnému člověku.

Rozhovor s respondentem C

Muž, 64 let, magisterské vzdělání, 41 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Hlavním úkolem a prioritou církve v každé době je, aby lidé poznali Boha jako svou cestu a cíl, poznání Boha, který přišel do tohoto světa v Ježíši Kristu. Veškerá činnost církve, která se projevuje v různých pastoračních nasazeních, má svůj zdroj právě v Kristu a jeho evangeliu.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Pokud se otázka týká konkrétních mých aktivit jako správce jednoho kostela, tak jsou dány tím konkrétním posláním, které tento konkrétní kostel nabízí, a to je bohoslužba a svátost smíření, podstatné projevy života katolické církve. Může se to zdát velmi omezené, ale ke kostelu nepatří farnost, kde obvykle probíhá pestrá paleta činností. Nicméně nabídka mého konkrétního kostela je velmi hojně využívána.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Otázka je částečně zodpovězená předchozí odpovědí. Tedy bohoslužba s hlásáním Božího slova, svátost smíření (zpověď) a k tomu dle okolností osobní rozhovory.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Otázka souvisí s následující. Jde o všeobecnou vzdělanost, proto si myslím, že by k ní patřilo poznání pohledu člověka na otázku Boha, jak ji prožívaly různé národy až do příchodu Krista, a vyústění do existence církve. Toto by měl absolvovat každý žák a student podle úrovně svého chápání. Hlubší výuka pro vážné zájemce o podrobnější poznání bych navrhol jako nabídku. A zvláště pro ty, kteří chtějí poznání náboženství pro prohloubení své víry. Myslím, že by mělo být záležitostí mimoškolní nebo pro zájemce.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Už je částečně zodpovězeno. Poznání náboženství by mělo být něco jako samozřejmé vzdělání v základech filozofie, aby se člověk neselekával se zakrnělými názory na náboženství jako o nauce o Pánu Bohu, jako dědečku na obláčku, kterého kosmonauti neviděli atd.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Vadí, je to zřejmé z různých vyjádření ve sdělovacích prostředcích atd. Proč? Je to různé. Mnoho pramení právě z nevzdělanosti a ze záměrné nenávistné slepé ateistické propagandy, která se ráda živí omiláním některých negativních jevů v církvi v minulosti i současnosti a neschopnosti nebo nechuti vidět věci nezaujatě.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Po revoluci mohla svobodně nabídnout svou pomoc. Poptávka však mnohdy byla asi větší, než možnosti zdecimované církve totalitním režimem. Zde je třeba se seznámit s nyní bohatě rozvinutou činností Charity.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Tuto otázku by komplexně zodpověděli vedoucí diecézních center mládeže nebo Národního centra pro mládež při České biskupské konferenci. Z různých relací a sledování akcí pro mládež je vidět, že mládež není pasivním příjemcem pomoci církve, ale je sama nadějí životaschopnosti církve.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Osobní poznání a setkání s Kristem, jako středem života, který nabízí pravou radost.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Snad každého, ne? Vzdělávat se musí všichni celoživotně.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Nejen církev, ale všichni kdo jsou k tomu pověřeni.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Hlásáním Božího slova, rozhovory, svátostí smíření - tedy těmi prostředky, které jsou mojí pracovní náplní.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Já osobně ne, církev však nabízí mnoho takových příležitostí.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Rozséváč rozsévá semeno bez ohledu na kvalitu půdy“, neboť „Duch Boží vane kudy chce...“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Snad vytvoření prostředí, kde lidé zakoušejí prostor pro seberealizaci, která je pak obohacující pro další.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Vytvářet vzájemné vztahy, propojovat lidi a dávat důvěru jejich inspiraci.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Je to vývoj, který koresponduje s ovlivněním a naplňováním 2. vatikánského koncilu pod vedením papežů, kde je možno sledovat hmatatelné vedení Duchem Svatým.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent C uvádí, že úkolem církve je, aby lidé poznali Boha a také v činnosti, která se projevuje v různých pastoračních nasazeních. Náboženství pokládá za důležité, protože jde o všeobecnou vzdělanost a měl by ho absolvovat každý žák a student podle úrovně svého chápání. Lidem vadí církev díky sdělovacím prostředkům a z nevzdělanosti. Sociální pomoc církve spatřuje v rozvinuté činnosti Charity. Za přínosné pokládá vytváření vzájemných vztahů, propojovat lidi a dávat důvěru jejich inspiraci.

Rozhovor s respondentem D

Muž, 90 let, teologické učiliště Brno, 67 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Za socialismu byla náboženská svoboda jen na papíře. Církev nebyla v dobrém postavení, byla úzce spojena s politickou mocí. Myslím si, že v současné době má důležitý úkol obnovit duchovní život.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„V rámci farnosti působí charita a potom máme farní společenství, různé sponzorování.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Není to nic oficiálního. Jak už jsem říkal v minulé otázce, máme tu naši farní aktivitu. Charitu a společenství, organizujeme různé akce.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Teď náboženská svoboda je. Víc se učí náboženství na školách, a to je dobře. U nás na faře jsou jen dvě nebo tři třídy. Jsou to vyšší ročníky. Hned po revoluci jsme měli přes dvě stě dětí, které jsme vyučovali náboženství, a teď jich je asi osmdesát v naší farnosti. Význam je důležitý, ukázat dětem správnou cestu životem.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Určitě je potřeba děti vzdělávat v náboženství. Jenomže rodiče už nemají zájem děti do náboženství posílat. Stává se, že chodí za mnou babičky a přihlašují vnoučata.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Lidé pokládají církev za spolek jako každý druhý. Komunisté ji chtěli zničit. Dnes lidé na církev nadávají, že církev chce jen ty majetky a peníze, je hamižná. Dívají se na to ze světského hlediska, spolek jako spolek. Mají špatný obraz o té církvi.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Určitě je mnohem výraznější v mnoha směrech. Teď prakticky na tu sociální oblast je zaměřená charita. Pro mládež je to skaut. My máme u nás tu charitu zaměřenou na ty potřebné. Máme je zmapované, potom se sejdem a debatujeme o tom, kdo co potřebuje. Na Vánoce rozdáváme balíčky.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„My je nemůžeme sami oslovovat a ptát se. Musí sami za námi přijít. V naší farnosti to společenství mladých lidí chybí. Máme jen tu Scholu, má asi čtyřicet členů. Zpívají v kostele při mši, tím taky slouží. Ti ostatní mladí lidé ani o té pomoci církve nevědí a ani je to moc nezajímá. Takže co si myslí o pomoci církve nevím.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Především musí mít ten jedinec zájem. Když za mnou někdo přijde, tak ho poučím, všechno udělám, když ale nemá zájem, jak my můžeme působit? Kněz vůbec nemůže někoho nutit, můžeme jen dávat příklad Krista, jako vrchol lásky, takhle my můžeme působit, ale přemlouvat někoho nemůžeme.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Všechny generace je třeba vzdělávat. Nejlepší u nás je dobrý život křesťana. Bohužel ale někteří ti nevěřící vytykají církvi, že ti věřící, co do kostela chodí, jsou třeba horší, než ti nevěřící, kteří jsou charakternější, a to dělá církvi nejvíc zle. Bohužel jsem se s tímto i já setkal, ale nemohu s tím nic dělat, pokud sám za mnou ten člověk nepřijde.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Biskupové mají svoje promluvy, kde mluví o lásce Kristově, mluví o tom jaký má kdo být. Mimo to ještě přednášejí na Univerzitě třetího věku. Žádná oficiální organizace tady není.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Prevenzi mám ve svých promluvách, ale pokud do kostela nepřijdou, tak to neslyší, a já je tam nemohu vodit na špagátě.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Pouze se to týká náboženských témat. Biskupství vypisují různé semináře, přednášky a je toho docela hodně. Každý si může vybrat.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Já osobně žádné problémy nemám. Ale nemáme dorost, nemáme dost nových kněží. Letos jich vysvětili pouze šest. Starých kněží ubývá a noví nepřicházejí, to je velký problém pro církev.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Já to tak moc nehodnotím, dělám si svoje povinnosti jako kněz. Někdy je to více úspěšné, někdy méně. Já mám rád humor. Smích prodlužuje život a já mám rád vtipy, které věřícím vykládám u kostela.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Z hlediska té víry vybízíme pořád věřící, aby žili náboženským životem. Kdyby lidé dodržovali Desatero, bylo by to velmi přínosné a bylo by dobře na světě. Musíme se snažit o to, abychom žili tím dobrým křesťanským životem.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Vývoj určitě je, ale mohlo to být lepší. Za totality kdo chtěl dát dítě do náboženství, nepřihlašoval ho k faráři, ale k řediteli školy. Učitelé a ředitelé školy byli instruováni, a když rodiče potom přišli do školy, tak jim rozmlouvali, aby děti do náboženství nedávali, že se nedostanou na vysokou školu atd. To se díky Bohu změnilo. Vznikají nová společenství, která pro tu církev také mohou hodně udělat. Já sám osobně si jedu ve svých povinnostech a víc dělat nemůžu. Prognózu o církvi může dělat jen Pán Bůh.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent D považuje za prioritu církve obnovit duchovní život. Dle jeho slov má výuka náboženství velký význam, ale posteskl si, že do náboženství chodí málo dětí z těch, co

byly předtím pokřtěny. Také je přesvědčen, že lidem vadí církve, protože si myslí, že církve chce jen ty majetky a peníze a je hamizná. Velký význam přikládá charitě. Trápí ho zjištění, že někteří věřící jsou horší, než ti nevěřící. Podle něj to dělá církvi nejvíc zle. Jako problém vidí, že není dost nových kněží. Nejvíce přínosné pro něj je, žít dobrým křesťanským životem.

Rozhovor s respondentem E

Žena, 82 let, středoškolské vzdělání, 18 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Aby ty lidi směřovala k dobru, k mravnosti, k poctivosti, ke spravedlnosti. To jsou hodnoty, které vám svět nedá, protože ten svět je nemá. Když nás učí církve, tak nemá jiný úmysl, než aby lidi přivedla k Bohu a k dobru. A to je její nejdůležitější úkol na tomto světě.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Teď v současné době už žádné úkoly nemám. Jsem po těžkém úraze.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Moje hlavní aktivita byla výuka náboženství, ale teď po tom úraze už žádné aktivity nemám.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Náboženství patří k všeobecnému vzdělání a má svoji hodnotu. Nyní se rozšiřuje do škol. Víra je to, v co věřím, co nemohu ohmatat. Když už ji potom mám, to už je skutečnost. To dítě se potřebuje v náboženství učit, aby ta víra v tom jeho srdci začala působit a mělo přehled o tom, co je člověk, o způsobu života a jak by měl ten život vypadat. A příroda je také kus božího díla, je to kniha, která nás poučuje a dokazuje nám, že tady existuje vyšší moc, než je člověk. Takže význam náboženství je veliký.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Aby byl ten člověk ctnostnější a aby si dovedl vážit těch věcí stvořených a ten život, který má, to je dar, který jsme dostali, o ten se musíme dobře starat.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Ano, vadí jim církve. Nevadí jim Bůh, nevadí jim Ježíš, toho uznávají, ale církve neuznávají. Církve ustanovil sám Ježíš na apoštolech. Založil ji na hříšných lidech, protože

člověk je nedokonalý a stává se, že tito lidé, i když jsou vyvoleni Kristem, mají chyby. Kněží se musí vychovávat a musí na sobě pracovat, aby to slovo boží nejen hlásali, ale i svým životem dokazovali. Když některý z nich udělá kopanec, tak lidé je vidí jako lidi s hříchem jako jsou ostatní a nechtějí je respektovat.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Sociální pomoci se církev ujala velice dobře. Hned začala pracovat a budovat církevní školy, hospice, začala chodit do škol učit náboženství. Což je lepší než na faře, protože já mám zkušenosti, že ty děti, které do náboženství nechodily a dozvěděly se něco od těch, co chodily, tak začaly také chodit.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Kdo je nakloněn k Pánu Bohu a k náboženství, tak přijímá tuto pomoc s povděkem, ten kdo k tomu není veden a je k tomu lhostejný, tak v tom případě nad tím mávne rukou a posoudí tu pomoc podle svého.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Ona církev vlastně má nejen to vyučování jako takové, ale má i svátosti, kterými i ona to lidstvo tak jako povznáší. A protože i ten kněz když káže a probírá to Písmo svaté, tak to je také vlastně pastorece svým způsobem. Protože on vysvětluje to, co je v Písmu a to, co nám není jasné a mohli bychom si to vysvětlit úplně jinak, než to skutečně je. Pastorece je i to, že se chodí do nemocnic, do věznic. Také u seniorů a i u vojáků, kde působí vojenští kaplani. Nazvala bych tu pastoreci jako takovou veřejnou činnost té církve. Ty lidi povznáší z té bídy, ve které žijí a aby si to tak moc nemuseli uvědomovat a netrápilo je to.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Když se chodí do té věznice, tak vychovává ty trestance. Náš pan farář taky chodil do věznic a teď, když jsou ti někteří vězni už propouštěni, tak chodí k němu do kostela. Tak bych řekla, vzdělávat by se měli vězni, děti, vojáci - existují vojenští kněží a kaplani.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Církev má teď různé pomocníky a pan farář si vybere, o co kdo se bude starat. Například o vývěsky. Je to velmi náročné, získávat ty podklady, aby ta vývěska byla k něčemu a ti lidé když se u ní zastaví, aby je to oslovilo. Do nemocnic nebo do seniorských klubů chodí různé společenství, to bych také osvětou nazvala.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Já bych spíše řekla, že církev působí preventivně. Je to její přednostní úkol, zabránit tomu, k čemu je lidstvo nakloněno, k tomu zlému a to zlo, které tady je, tak ta církev proto tady je, aby na ty nedostatky ukazovala a poukazovala na tu vznešenost k čemu je ten člověk vlastně stvořen.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Ne, pouze u dětí ve škole.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Já vám řeknu, že já jsem chodila do té školy hrozně ráda, k těm dětem a neměla jsem s nimi žádné problémy. A to jsem jich ve třídě měla i patnáct. Děti mě poslouchaly, byly hodné, prostě kouzelné.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Když vidím, že u některých, dnes už dospělých lidí víra přetrvává, s mnohými se setkávám, zdraví mě na ulici nebo když mě vidí, vystoupí z tramvaje a utíkají za mnou, aby mě pozdravili, takže tam ten vztah já a děti byl mezi námi pěkný a srdečný. Největší úspěch je asi to, že to učení přijaly za pravdivé a v tom pokračují.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Probuzení víry a podpora modlitby. Já se nepřestávám modlit za ty svoje bývalé děti, i když svoje nemám a podporovala jsem je a učila je tomu, abychom se za sebe vzájemně modlili a vytrvali v tom dobrém. Modlitba je velký přínos, pro to, aby ty děti zůstávaly věrny tomu začátku, tomu učení o pravdě Boží.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Po revoluci se církev dostala do takového jakéhosi popředí a měla svobodu, tak se pochopitelně dostává víc do veřejnosti. Když byla utlačována, tak do kostela chodili lidé tajně a třeba dojížděli někam jinam, aby to nebylo nápadné. Když církev dostala tu svobodu, tak může svobodně už dneska vykonávat tu svoji službu, ke které je tady na tom světě.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondentka E vidí přínos církve v tom, že lidi směřuje k dobru. Výuka náboženství je důležitá, protože patří k všeobecnému vzdělání a má svoji hodnotu, probouzí v dětech víru. Lidem církev vadí, když se dozvedí o nějakém hříchu kněze. Po revoluci se církev ujala

sociální pomoci a začala naplno pracovat a zakládat církevní školy. Vzdělávat by se měli kromě dětí, vězni a vojáci. Pastorec pomáhá lidem z bída, ve které žijí. Církev působí preventivně. Je to její přednostní úkol. Pro respondentku je přínosné probuzení víry a podpora modlitby.

Rozhovor s respondentem F

Muž, 50 let, doktorské vzdělání, 26 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Sloužit, přinášet radost, naději, dávat pěkný příklad a modlit se za naši zem.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Ano. Obecně jsou všechny v duchu sloužit a pomáhat lidem. Zapojovat se do světových misijních úkolů.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Misie - nošení radostných zvěstí, Diakonie - služba v podobě sociální práce a vyučování.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Důležitý. Děti se učí křesťanské etice, porozumění křesťanským symbolům a tradicím.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Kvůli poznávání Pána Boha jako všemohoucího Boha, který je milujícím otcem.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Vadí. Kvůli mocenským a materiálním záměrům.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Otevřely se dveře k této pomoci.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Jsou kladné, protože církev má sloužit a ne vládnout.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Pomáhat lidem najít správnou cestu a směřování života.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Ne jenom děti a mládež, ale i starší lidi.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Pověření, kteří požívají úctu a respekt.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Poukazovat na nebezpečí v životě člověka jako jsou například různé sekty, drogy, násilí, atd.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Ano. Máme mnoho kurzů z různých oblastí sociální pomoci. Například zaměřené na verbální a neverbální komunikaci, na problematiku péče o seniora, jak pracovat s klientem se zdravotním postižením apod.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Hlavně se potýkáme s finančními problémy.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Změnu a obrácení srdce člověka k dobrému.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Dělat jiné šťastnými.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Prošla i přes pronásledování, ale to ji posílilo!“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent F odpovídal stručně, nechtěl se příliš rozpovídat, i když jsem se snažila ho ještě kontaktovat e-mailem. Už mi na něj neodpověděl. Přesto jeho odpovědi na otázky vyjadřují jasně podstatu. Poslání církve vidí v přinášení radosti a naděje, pomáhat lidem. Také jsou důležité misie a diakonie. Domnívá se, že náboženství je pro děti potřebné a důležité pro další život. Taktéž je přesvědčený, že lidem církev vadí, protože lidé si myslí, že církev má mocenské a materiální záměry. Je nutné poukazovat na nebezpečí různých sekt, drog a násilí. Důležité pro něj je, aby mohl dělat jiné lidi šťastnými a aby se člověk obrátil k dobrému.

Rozhovor s respondentem G

Muž, 64 let, doktorské vzdělání, 40 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Sociální aspekt patří k nejdůležitějším úlohám církve.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Ano, dětský domov.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Dětský domov, církevní centra volného času, centrum sociálních služeb.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Jedna z nejdůležitějších úloh při výchově mladé generace.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Na rozdíl od sekulární etiky, osobní zodpovědnost před Bohem.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Některým ano. Pramení to z nedokonalých lidí a důvod se vždycky najde.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Aktivity v Diakonii.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Většinou pozitivní, někdy ale vidím nezájem.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Ukotvení náboženské výchovy v rodině.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Kromě dětí, zejména jejich rodiče.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Odborníci z řad povolání i laiků.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Ano, prevence v rámci aktivit farnosti.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Ano, v rámci sboru diakonie.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Slabý zájem o víru zejména střední generace.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Zřízení Církevního centra volného času.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Aktivity se žáky z náboženské výchovy.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve vaší práci prošla církev?

„Nelehká pouť v nových „vodách demokracie“ po přechodu čtyřicetiletým „červeným morem v ČSSR.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent G vidí sociální aspekt jako nejdůležitější úkol církve. Podobně jako ostatní respondenti, také on je přesvědčen, že výuka náboženství je důležitá při výchově mladé generace. Též souhlasí, že některým lidem církev vadí. Důvodem je, že lidé nejsou dostatečně v této oblasti vzděláni. Domnívá se, že velký přínos pastorační práce je v náboženské výchově v rodině a ve vzdělávání rodičů. To proto, že střední generace nemá zájem o víru.

Rozhovor s respondentem H

Muž, 44 let, magisterské vzdělání, 18 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Hlavní prioritou církve kdekoliv na světě je starost o dobro každého člověka. A všechny úkoly v různých oblastech života jako jsou péče o nemocné, pomoc postiženým, vzdělávání mají tuto prioritu naplňovat.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Nejsou to zrovna projekty, ale plány nebo aktivity, do kterých se během roku zapojím. Svoje aktivity plánuji, ať už se to týká termínů nebo průběhu různých akcí.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Mezi tři hlavní aktivity v mé práci patří duchovní doprovázení, vzdělávání ve víře prostřednictvím výuky náboženství a administrativní práce.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Nevím, zda by bylo moudré zavést povinnou výuku náboženství na školách v naší zemi, která je považována za nejvíc ateistickou na světě. Myslím však, že by bylo moudré, aby dětem byly předkládány alespoň některé křesťanské zásady. Je dobré být čestný a pravdivý. V důstojnosti jsou si všichni rovni, lidský život je třeba chránit; neber to, co ti nepatří, rodina je důležitá buňka lidské společnosti. Na křesťanských zásadách vyrůstá Evropa už 2000 let. Když se na tyto zásady zapomnělo, tak to byla vždycky katastrofa.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Různá světová náboženství hledají odpovědi na základní otázky člověka - proč jsme na světě? Jaký má smysl nebo cíl naše existence? Jakým způsobem je možné tohoto cíle dosáhnout? Myslím, že hledání odpovědi na tyto otázky je úkolem každého člověka a to jej odlišuje od ostatních živočichů.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Asi všem lidem i všem věřícím, kteří církev tvoří, vadí, když se církvi nedaří naplňovat její poslání, o kterém jsem mluvil v odpovědi na první otázku. V naší republice jsou navíc s velkou oblibou zdůrazňovány chyby, které se v církvi dějí. Informace o církvi ve sdělovacích prostředcích jsou směsicí pravd, polopravd a lží. Neodvážuji se odhadnout, kolik procent tvoří pravda. O tom, kolik desítek tisíc dětí v chudých zemích světa může chodit do školy díky podpoře věřících z České republiky, kolik nemocnic a škol se postavilo z darů české církve, se mlčí. Možná pouze občas zazní zpráva, že církevní charita poslala do zemí trápených různými přírodními katastrofami několik tun potravin, oblečení a léků. Pokud někdo bez přemýšlení hltá tyto informace o církvi a nedá si práci s hledáním pravdy, pak není divu, že v něm roste vůči církvi averze.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Nedělám si iluze, že po listopadu 1989 dříve vládnoucí lidé úplně ztratili svou moc. Mnozí z nich převlékli politické kabáty a dále se svým stejným smýšlením zůstali na velmi vlivných místech a ovlivňovali řízení naší společnosti. Navzdory tomu se začalo v sociální činnosti církve dařit spoustě dobrých věcí. Řád salesiánů na několika místech vybudoval střediska pro děti a mládež, církevní charita umí zajistit velkou pomoc mnoha postiženým, a to i za hranicemi naší země, vznikla terapeutická centra pro narkomany, vznikly hospice pro těžce nemocné lidi. Církev potřebuje ke své práci svobodu a to se pomalu obnovuje.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Mladí lidé, které znám z kostela, se do pomoci církve zapojují. Jako třeba tříkrálová sbírka, návštěvy starých lidí, sběr nepotřebného oblečení pro charitu, asistenti vedoucích na letních táborech. Kolik toho ví, nebo neví, o pomoci církve nevěřící mládež, to nemám tušení.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Myslím, že největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy je prevence. Tuším, že první, kdo to takto pojmenoval a pak i uskutečňoval, byl italský kněz Jan Bosco. Jemu se podařilo už v 19. století postarat se o opuštěné a zvlčené chlapce z ulic Turína. Založil potom i řád salesiánů, jehož hlavním úkolem je péče o mládež postavená právě na prevenci.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Vzdělávat se je úkol na celý život. Proto vzdělávat je třeba všechny.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„O osvětu v kterékoli oblasti lidského života by se měli starat lidé, kteří svému oboru dobře rozumí a kteří jsou čestní. Pak posluchači dostanou fundované a pravdivé informace.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Myslím, že předávání křesťanských hodnot je velkou prevencí před mnoha možnými traumaty, konflikty, bolestnými zkušenostmi, které přicházejí, když se na tyto hodnoty nedbá.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Katolická církev pro pracovníky v této oblasti různé vzdělávání a semináře poskytuje. Já osobně však ne.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Při opravě kostelů a far bývá někdy problém domluvit se s památkáři. A potom každá práce s lidmi je těžká.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Co se mně povedlo a co se mně nepovedlo, by museli asi zhodnotit druzí lidé. Za největší úspěch ve své práci považuji, když se mi daří v druhých posilovat odhodlání ke konání dobra.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Pokud bych se omezil, podle názvu Vaší diplomové práce, na přínos církve sociální pedagogice, pak nevím, co je přesně úkolem sociální pedagogiky. Co se týká všeobecně sociálního citění, pak nepochybují o tom, že toto citění podstatně ovlivnilo základní přikázání z nauky křesťanů: „Miluj bližního jako sám sebe“ a bližní je každý člověk, který potřebuje tvoji pomoc. Mnoho svatých z dějin církve je toho dokladem. Anežka Přemyslovna, Matka Tereza, Zdislava z Lemberka, Vincenc z Pauly, Jan de la Salle, Jan Bosco, Jereným Emiliani.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Velký vývoj vidím v pastorační činnosti církve. Díky novým technickým vymoženostem existují internetové stránky farností a různých církevních společenství. Vysílá křesťanská televize, rádio Proglas, telekonference.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent H je přesvědčen, že církev se má celkově starat o dobro člověka. Myslí si, že náboženství je dobré právě tím, že by se měly dětem předkládat alespoň některé křesťanské

zásady. Také si myslí, že lidem vadí církve, protože informace o církvi ve sdělovacích prostředcích jsou směsicí pravd, polopravd a lží. Dle něj je důležité vzdělávat se, je to úkol na celý život. Proto vzdělávat je třeba všechny. Za největší pastorační úkol považuje v oblasti výchovy prevenci. A myslí si, že předávání křesťanských hodnot je velkou prevencí. Vývoj církve vidí v pastorační činnosti.

Rozhovor s respondentem CH

Žena, 56 let, středoškolské vzdělání, 18 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církve v současné společnosti?

„Hlava církve je Ježíš Kristus, syn Boží, který chodil tady na zemi před 2000 lety, a mnozí lidé toto nevědí. Úkolem církve je, aby lidé poznali, kdo je Ježíš, a církve se o to stará prostřednictvím kostelů, kam lidé mohou přijít a Bohu se přiblížit. Je to první nit, kterou může zapříst a začít se o toto téma zajímat. Posláním církve je tedy hlásat Ježíše Krista, syna Božího, a seznamovat lidi s touto osobou a prioritou neboli úkol církve, kterou nám dal Ježíš Kristus je, abychom milovali bližního, tzn. abychom mu pomáhali.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Sama cítím potřebu, aby se lidé seznámili s církvi a poznali proč tady ta církev je. Tak je potřeba se tomu věnovat. A proto jsou aktivity jako zpívající sbory, kde se lidé seznámí a tak se dostávají skrze toho druhého člověka dál k té víře. Takže první aktivita je v té hudební oblasti. Další aktivita je ve vzdělávání, což se dá rozdělit dle věku na malé děti, větší a dospělé. Já se zajímám o malé děti, protože jsem k nim měla vždy blíž, protože když jsem vychovávala svoje děti, tak jsem se v tom našla a věnovala jsem jim spoustu času a energie a přes ty malé děti jsem se začala věnovat i těm větším, a teď, v nedávné době, pár let nazpátek, bylo na biskupství možnost se seznámit s projekty - „Vstupy do školy“. Tyto projekty jsou velmi dobře udělané, prošla jsem několika semináři.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Jak jsem už říkala v předchozí otázce, projekty „Vstupy do školy“. Jsou udělané pro různé účely. Jsou garantované ministerstvem školství a my máme možnost jít do škol a nabídnout je. Tyto vstupy jsou k určitým příležitostem, např. Velikonocům, Cyril a Metoděj, Vánoce atd. Dále vyučuji náboženství a zpívání s dětmi.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Myslím si, že je to suprová věc. Děti mohou zcela svobodně do náboženství chodit, mají otevřenou cestu. Ostatní děti se ptají, co je to to náboženství, a v tom vidím přínos, že i když tyto děti do náboženství nechodí, tak se ale učí, že někdo jiný do toho náboženství jde a ať respektuje ty, které tam jdou.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Protože nemůžeme mít rádi něco, co neznáme. Náboženství je o tom, že je to víra v někoho, tak když mám někomu věřit, musím ho poznat. Boha nikdy nemůže dokonale poznat, ale životní cesta je se k tomu poznání přibližovat.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Určitě jsou lidé, kterým církev vadí. Myslím si, že je důvodem nepochopení. Protože i v církvi jsou lidé, kteří nejsou stoprocentně takoví, jak si lidé mimo církev představují. Ale hlavou církve je Ježíš. Ten byl dokonalý. Ale my lidé nejsme dokonalí. Je to o postoji člověka třeba s negativními zkušenostmi nebo, kdo jim v té církvi nesedí.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Do revoluce na tom byli všichni skoro stejně. Všichni museli pracovat. Po revoluci začaly finanční rozdíly. Změnil se pocit člověka, kdy každý si jede sám na sebe a ta sociální pomoc je oslabená. Je to i úkol křesťanů, když můžeme, tak pomáháme. Jsou různé sbírky. My konkrétně posíláme peníze na studium dvěma dětem z Afriky.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Mně to přijde, že dnes, když mají mladí někam jet pomoci, je to problém. Takže na toto nemohu odpovědět, jak tuto pomoc vnímají.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„V dnešní době je hodně možností vzdělávání. Vzdělávat by se měl každý až do nejvyššího věku. A myslím si, že je možnost vzdělávání přes to náboženství, pak přes různé skupiny nebo existuje mnoho odborných přednášek. Příležitosti je hodně. To dříve nebylo. Výchova by měla být celistvá.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Každého, ale ten dotyčný musí mít zájem.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Biskupství pořádá hodně přednášek, které jsou avizované, potom jsou přednášky různých farností. Takže si myslím, že biskupství.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„V náboženství nemluvím jen o Ježíši, víře a církvi, ale snažím se vést tu hodinu, aby děti se rozvíjely po stránce psychické, byly radostné a rostli z nich dobří lidé. Snažím se působit na ně, aby se rozvíjela celá jejich osobnost ve zdravém duchu, a to si myslím, že je nejdůležitější prevence.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Já si myslím, že je přednášek a tematických okruhů na biskupství dost. Ale které jsou cílené na tuto skupinu nevím.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Jako problém, se kterým jsem se párkrát setkala, nastane ve chvíli, kdy z dítěte cítím, že žije v nestabilní rodině. Je na tom dítěti to jasně poznat, že rodiče se rozvádí. Projevuje se to tak, že dítě je labilní, neklidné. Dítě samo sebe špatně hodnotí. Problém opravdu je, když v té rodině není harmonie, tak se to na tom dítěti podepisuje.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Za úspěch považuji to, že ty děti chodí do mých hodin náboženství rády, snažím se, aby ty hodiny byly tak vedeny, protože kdyby tam nechodily rády, netěšily by se, tak je k té víře nemohu přiblížit. Někdy mě osloví na ulici, hlásí se ke mně, a já mám radost, že jsem jim něco dala, na co se nezapomíná. To je pro mě také úspěch.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Přínosné v mé práci pro mě je to, že mohu těm dětem předat něco ze sebe, co cítím, že je dobré. Předat jim radost, pokoj, postoj, aby se v tom světě vyznaly. Náboženství je příprava, aby se potom mohly rozhodnout, kam se začnou směřovat, zda ve víře mohou najít pokoj a radost. Desatero Božích přikázání není pro člověka nějaké omezení, ba naopak, dává mu nějaká pravidla. Člověka varuje před tím, co ho potom později může stáhnout a ten život mu velice zkomplikuje.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Dříve věřící museli skrývat svoji víru, nemohli se tak projevovat. Dnes si myslím, že vývojem je to, že se najdou nějakí tahouni, kteří vymyslí pro druhé akci, na kterou ostatní jdou a na kterou se lidé těší. A taky že jsou lidé ochotní dělat něco navíc. Záleží na vedení každé farnosti. Když se společně scházíme, tak se společně v té víře posilujeme. Další specifická věc je to, že na naší faře vznikla charita. Ta mapuje jednotlivce nebo rodiny, které nejvíce potřebují pomoc. Pomáháme finančně, pečeme cukroví a roznášíme

potřebným nebo starým lidem. Kdo by byl ve velké finanční tísní, tak se vyhlásí sbírka, půjčujeme po farnosti, pro nemocné polohovací postel.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondentka CH se domnívá, že je třeba, aby lidé poznali, kdo byl Ježíš a co je církev. Vkládá mnoho nadějí do dětí tím, že je učí v náboženství nejen poznat víru, ale aby se v dětech rozvíjela celá osobnost. I když nelze Boha poznat, životní cesta je se k tomu poznání přibližovat. Také si myslí, že lidem vadí církev. Důvodem je nepochopení toho, co vůbec neznáme. Vzdělávat by se měl každý do nejvyššího věku. Velkým problémem je, když dítě žije v nestabilní rodině. Přínosné pro respondentku je dětem předat radost, a vše, co je dobré. Nejdůležitější prevencí spatřuje působením na děti tak, aby se rozvíjely po stránce psychické a rostli z nich dobří lidé.

Rozhovor s respondentem I

Žena, 75 let, středoškolské vzdělání, 50 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Následovat Krista a to je jít k lidem. To je krédo našeho nového papeže. Ten to všem říká po lopatě, aby tomu lidé dobře rozuměli. Nejdůležitější pomoc je těm chudým, to je priorita církve.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Moje aktivita spočívá v šíření evangelia, přes čtyřicet let tuto službu vykonávám, pomáhám na faře, uklízím kostel, dělám květinovou výzdobu kostela a praní liturgického oblečení.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Pomoc kněžím, charita. Vývěsky v kostele, každých 14 dní nové, už jsem jich vyrobila přes tři tisíce, pomáhám třem rodinám, kde mají nemocného.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Samozřejmě velký význam. Na světskou výchovu má vliv to náboženství. Ta mládež, která nechodí do náboženství, tak se špatně chová, zajímá ji jen televize a počítače. Když rodiče ukážou dětem, jak víra pro ně moc znamená, tak ty děti u ní zůstanou. Když děti jsou k víře vedeny a ví, co je hřích, tak se nemohou chovat špatně.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Protože když se křesťansky vychovávají děti, tak potom dorostou do společnosti slušní lidé. V dnešní době je úžasná literatura a duchovní cvičení a podle toho můžeme na sobě pracovat a podle toho potom žít.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Vadí jim. A už jen proto, že se má církvi vrátit její ukradený majetek. Lidé proto soptí a jsou zlí. Ale církvi se vrací ruiny, vše zničené. Přitom my na všechno vybíráme v kostelích, přispíváme na různá zařízení jako třeba na hospice, domov důchodců. A pořád mají strach, že církev bude bohatá.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Tím, že církev pomáhá všude, nesmíme zavírat oči nad těmi chudými, co jsou všude. Vzniklo plno zařízení, které provozuje církev. Nejvíce pomáhá těm chudým, potom bezdomovcům, seniorům. Vznikly církevní školy, které dávají dětem hodně.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Mládeže tolik není v naší farnosti, ale určitě tu pomoc vnímají, ale přímo ohlasy jsem neslyšela. Pokud ty věřící rodiny ty děti tak vychovávají, tak určitě jsou ty ohlasy kladné. Nevěřící mládež nevnímá nic, jen počítače a televizi.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Učit děti lásce k bližnímu, protože někdy se ty děti nechovají dobře ani k vlastním rodičům. Dostanou všechno, aniž by si uvědomily, že by měly aspoň něco splatit. Vychovávat k úctě k člověku, ke starým lidem.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Všechny. Nikdo si neváží toho, že máme co jíst, neváží si přírody, svého okolí. Ničeho si nevšimnou, odpadky hází na zem a nechají to dělat i děti, i když je kousek dál koš.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Například Diecézní charita Brno. V církvi je osvěta. Vydává se Katolický týdeník a spousta jiných časopisů. Pořádají se konference, duchovní setkání. Jinak každý může přispět svým dílem k osvětě, třeba článkem do novin. Hlavní osvětou je číst. Lidé by měli číst knihy a ne jen číst bulvár a sledovat televizi nebo sedět u počítače.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Svým životem a dobrým příkladem můžete hodně udělat. Taky slovem, třeba něco vysvětlit, napomenout.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Já osobně ne. Musí k tomu být vzdělání ti, co studují teologii nebo pastorační asistentky.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Nemám žádné problémy.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Já jsem měla štěstí, že mě Duch svatý ve všem vedl. Já jsem měla bohatý život naplněný po okraj. Ne lehký, měla jsem dřinu. Ten život byl tak krásný, že tomu se žádné bohatství nedá vyrovnat. Víc jak deset roků jsme pomáhali zvelebovat kostely, jako čalounění lavic, zavádění tepla do kostelů. Opravovali jsme v polích Boží muka a kříže.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Děkuji Pánu Bohu, že jsem zdravá. A kdybych neměla víru, tak mám ten život takový chudobný. Přínosem je pro mě víra, která mi přináší do života radost. Víra je taková jistota, která přináší takové uspokojení a svátost smíření mně přináší radost.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Tenkrát nebyly žádné možnosti, nebyla literatura a lidé se báli chodit do kostela. Mnoho kněží bylo zavřených. Nyní jsou různá setkání lidí, i mladých, po celém světě, to je něco úžasného, že můžeme za ty hranice, na ty poutě, což jsme dříve nemohli. A teď má církev tu svobodu. Rozvinula se sociální pomoc a charita, zřídily se hospice. V nemocnici jsou všude kaple, pastorační asistentky navštěvují nemocné.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondentka I odpověděla, že největší prioritou církve je pomoc chudým lidem. Výuka náboženství je důležitá, protože když jsou děti vychovávány zbožně, tak se nemohou chovat špatně. Církev lidem vadí, protože se má církvi vrátit její ukradený majetek. Pomoc církve po revoluci je velká, vzniklo mnoho potřebných zařízení, vznikly církevní školy. Největším pastoračním úkolem je učit děti lásce k bližnímu a k úctě. Tím, že církev získala svobodu, může se věnovat sociální pomoci a charitě.

Rozhovor s respondentem J

Muž, 48 let, magisterské vzdělání, 20 let v církevní službě.

S tímto respondentem jsem měla domluvený rozhovor již delší dobu. Těsně před jeho uskutečněním, dne 3. 11. 2014, náhle zemřel.

Rozhovor s respondentem K

Muž, 41 let, magisterské vzdělání, 17 let v církevní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Viz evangelium a proslovy Papeže Františka. Pro brněnskou diecézi je to farnost, rodina, školy.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Ano. Noc kostelů, program Vezmi a čti. Celostátní setkání mládeže.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Podpora pastorační ve farnostech, evangelizace, vzdělávací programy.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Důležité je, aby to byla činnost celé farnosti a ne jen kněze, či několika laiků.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Poznání v našem životě roste, a tak je třeba dbát i na intelektuální uchopení živé víry.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Ano, zeptejte se jich. Často to bude kvůli mediálnímu obrazu, který má církev v naší zemi.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Je více systematická a institucionalizovaná, přesto však zůstává vzájemná pomoc, která není přes žádné organizace.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Občas si jí dokážou vážit. Někdy ale poděkují až po letech, ale ne v tu dobu, kdy něco zažili, ale až zpětně. Ale to také platí.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Příprava dobrých spolupracovníků ve farnostech.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Všechny věkové a intelektuální vrstvy.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Nevím.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Výchova mládeže.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Ne, je to v kompetenci Charity ČR a dalších podobných organizací, které církev pro tuto službu zřídila.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Nedostatek času.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Radost z mojí práce a z mých spolupracovníků.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Každé setkání je pro mě přínosné.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Nevím. Vzhledem k věku jsem výrazný vývoj nezažil.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent K uvádí, že prioritou církve je hlásat evangelium. Důležité je věnovat se pastoraci ve farnostech. Výuka náboženství je důležitá zejména proto, že v našem životě roste poznání. Taktéž se domnívá, že lidem církev vadí díky mediálnímu obrazu. Dle něj si mladí lidé uvědomí pomoc církve až zpětně. Vzdělávat se musejí všechny věkové kategorie. Prevence je důležitá hlavně u mládeže. Pro sociální pracovníky vzdělávání neposkytují. Není to v jejich kompetenci. Problémem je pro něho nedostatek času. Vývoj církve vzhledem k věku nezaznamenal.

Rozhovor s respondentem L

Muž, 51 let, magisterské vzdělání, 22 let v charitativní službě.

Otázka č. 1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?

„Úkolem církve je působit ve třech rovinách nebo se také říká, že stojí na třech nohách nebo taky pilířích. První je evangelizace, tzn. přinášet lidem radostnou zvěst. Druhý pilíř je pastore, tzn. působení církve v pastoraci, sloužení eucharistie, a třetí pilíř je diakonie, neboli charita, čili pomoc lidem v nouzi. Myslím si, že tyto úkoly církve, neboli tři pilíře, by měly být nejen podporou každé aktivity v církvi, ale i každé farnosti. A říká se, že pokud ta jedna noha chybí, tak ta farnost nebo ta příslušná aktivita církve pokulhává.“

Otázka č. 2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?

„Tak samozřejmě celá charita stojí na projektech neboli úkolech. Naším hlavním úkolem je naplňovat poslání charity, což je služba milosrdné lásky církve bližnímu v nouzi. Na základě toho máme vypracovaný strategický plán, snažíme se rozvíjet tu sociální činnost v celé brněnské diecézi. Těmi projekty jsou vlastně takové plány zpracované do konkrétního projektu, kdy pomáháme lidem v nouzi. V současné době máme konkrétní projekty - třeba dostavbu stacionáře pro lidi s mentálním postižením v Brně. Druhou aktivitou je nová výstavba domova pro matky s dětmi v tísní v Třebíči. To jsou hlavní úkoly pro příští rok.“

Otázka č. 3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?

„Jak jsem říkal, naplňování poslání, čili tedy poslání je služba milosrdné lásky církve bližnímu v nouzi, druhá aktivita je trvale udržitelný rozvoj, abychom byli schopni naplňovat a provozovat tuto službu, aby byla schopná své činnosti a třetí aktivita je reflektovat stále, zda tuto činnost děláme dobře, jestli skutečně odpovídáme na to hlavní poslání, taková zpětná kontrola nebo vyhodnocování těch našich aktivit.“

Otázka č. 4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?

„Určitě má své opodstatnění, svůj smysl. Nicméně mám zkušenost, že děti to spíše berou jako nějaký předmět, jako občanská nauka. Neberou to jako život z víry. Proto si myslím, že je velmi důležité, aby lidé, kteří vyučují náboženství ve školách, aby ho učili tak, aby předávali dětem živou víru, protože děti nechápou, k čemu ta víra je. Je jim to často podáváno tak, že je to něco omezujícího, ale je potřeba to učit, že skutečně je to nějaké předávání hodnot těm dětem.“

Otázka č. 5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?

„Určitě je to náboženství v současné době, nejenže náplní pro lidi věřící, ale i pro lidi, kteří v Boha nevěří nebo nebyli v tom vychováni. Tak křesťanské hodnoty se vrací do naší společnosti a je potřeba je dětem předávat, protože je často nedostávají v rodině. My to vidíme v našich nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Jsou to děti, které experimentují s drogami a chytají se party na ulici a jsou to většinou děti z neúplných rodin nebo tam, kde skutečně nedostaly tu výchovu.“

Otázka č. 6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?

„Myslím si, že určitě. Jeden důvod je ten, že tady byla doba komunismu, kdy čtyřicet let nám komunismus vymýval mozky svojí ideologií, a církev byla největším nepřitelem.“

Myslím si, že je to takové pohodlné, že lidé ještě dvacet pět let po revoluci neustále setrvávají v tom, že by rádi, aby jim někdo něco diktoval, že by rádi, aby dělali aktivity, které jen mohou a měli takovou tu svoji jistotu v práci, jistotu v denním běžném životě. Nechtějí přemýšlet. To, že tady je církev od toho, aby pomáhala lidem, aby předávala hodnoty, tak to jim uniká a možná je i chyba církve, že to nedokáže dostatečně propagovat.“

Otázka č. 7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?

„Po revoluci úplně začala fungovat. Před revolucí fungovaly jen některé aktivity jako třeba křesťanská pomoc nebo pomoc misiím. Já jsem třeba osobně v kostele u sv. Jakuba v Brně posílal balíčky na misie, bylo to ilegální. Chodili jsme po poštách, aby to nebylo nápadné, že posíláme množství balíčků a posílali jsme je do Kalkaty, Matce Tereze. Po revoluci to začalo být všechno legální. Byla založena charita a charita se rozvinula do dnešní podoby do tak obrovské sítě pomoci. Takovou síť pomoci nemá žádná jiná nezisková instituce.“

Otázka č. 8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?

„Mohu říct, že v současné době nebo vůbec, co pracuji v Charitě, tak mladí lidé přicházejí a jsou nadšeni, že to nikdy nevěděli, že církev takto pomáhá. Že charita je součástí církve. Možná je to tím, že se církev tímto málo propaguje, málo se tím chlubí. Tak přicházejí mladí lidé ze škol, nejsou zatíženi tou dobou minulou, vykonávají u nás praxi a zůstávají už potom jako dobrovolníci, čili těch dobrovolníků máme dnes kolem dvanácti tisíc a je to právě z řad mladých lidí.“

Otázka č. 9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?

„Předat živou víru. Vysvětlit dětem, co je úkolem, že náboženství není nějaká nauka, kterou se mají naučit a nechat se z toho vyzkoušet. Ale je to skutečně předávání těch křesťanských hodnot a pastorec slouží k tomu, že člověk získává tu sílu k tomu, aby každý den byl schopen žít podle křesťanských hodnot.“

Otázka č. 10. Koho je třeba vzdělávat?

„Nejen děti, ale i dospělé, právě proto, že ta doba minulá hodně ty dospělé posunula do té oblasti, že církev je nepřítel. O tom, že to tak není je potřeba dál a neustále dávat vědět a snažit se toto v těch lidech změnit.“

Otázka č. 11. Kdo by se měl starat o osvětu?

„Samozřejmě v rámci církve se snažíme fungovat a dávat o svých aktivitách vědět, ale stále je to nedostatečné. Myslím si, že právě třeba dnešní reklama je tak agresivní, když ji vidíme

okolo sebe, že takto asi by církev vystupovat neměla. Spíš takovými klidnými aktivitami vysvětlováním a seznamováním s lidmi.“

Otázka č. 12. V čem se snažíte působit preventivně?

„Prevence je jedna z velkých oblastí, která je důležitá, ale na kterou není moc slyšeno. Právě v oblasti prevence různých nežádoucích jevů, třeba u mládeže. Takže těch zařízení v rámci brněnské diecéze už máme patnáct, což je nejvíce v České republice. A Charita odpovídá na požadavky obcí, protože chodí k nám často představitelé obcí a říkají nám: „Charito, vy to děláte výborně, pojďte to dělat i v naší obci.“ Takže ta nízkoprahová centra rostou. Na jednu stranu z toho mám radost, že charita takto dobře působí, na druhou stranu si říkám, že čím více těchto preventivních center bude, tak to je vlastně špatně, protože to je hlavně pro děti a mládež, kteří nejsou v té rodině, neměly dobré zázemí a začaly s nějakou partou, začaly drogovat, čili v podstatě to jsou děti, které nedostaly výchovu a nemají hodnoty. Čili čím víc těchto center bude, znamená to, že těch dětí přibývá.“

Otázka č. 13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?

„Samozřejmě vzděláváme si naše sociální pracovníky. Máme v rámci Diecézní charity Brno velké vzdělávací středisko. Máme dnes akreditovaných okolo padesáti programů, takže vzděláváme nejen sociální pracovníky, ale i pracovníky v sociálních službách. Je to takový půlroční kurz, kde se snažíme jim dát nejen odborné základní vědomosti, ale i ty křesťanské hodnoty, které charita vyznává nebo snaží se předávat v té své práci. Na křesťanských sociálních hodnotách stojí moderní sociální práce. To si málokdo uvědomuje, že to tak skutečně je a dneska se to na vysokých školách neučí. Ale skutečně to mladí lidé, kteří k nám přichází, tak vidí, že ta sociální práce vycházející z křesťanských hodnot, je to, co se učí dnes na škole.“

Otázka č. 14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?

„Největším problémem, který vnímám, je nepochopení veřejnosti a okolí, nepochopení politiků nebo odpovědných lidí za sociální služby, protože jsme často obviňováni, že to charita dělá buď pro sebe, nebo že si to vedoucí pracovníci Charity dělají pro sebe. Někdo nás nazval, že jsme podnikatelé v sociálních službách. Čili i ta závist tam je. Samozřejmě politici nás obviňují. Jednou jsem slyšel, že bereme svoje klienty jako rukojmí proti politikům a snažíme se získat peníze z veřejných prostředků. Na to taky často narážíme. My se snažíme neustále vysvětlovat, v čem je naše práce. Onehdy jsem také slyšel, že násilně

evangelizujeme naše klienty a že to je náš hlavní cíl a úkol. Takže to jsou problémy, které každodenně řešíme.“

Otázka č. 15. Co se Vám povedlo, co považujete na největší úspěch ve své práci?

„Charita za těch dvacet dva let, co dneska funguje, je největší nestátní nezisková organizace v naší brněnské diecézi. V současné době zaměstnáváme asi 1300 stálých pracovníků, máme 130 služeb zdravotnických, sociálních. Náš rozpočet je 460 miliónů korun. Já jsem byl na úplném začátku vzniku Charity, a když se podívám zpátky, tak je to úspěch Charity, že se takhle rozvinula. Nedávno jsem měl na návštěvě kolegy z Rakouska, kteří nám v těch začátcích hodně pomáhali jak finančně, tak i vybavením, radou, kopírovali jsme od nich naše první projekty. Tak nám říkali, to co vy jste tady vybudovali za těch dvacet let, tak u nás trvalo sto let. Tak mě to tak zahřálo, že skutečně je vidět úspěch té práce.“

Otázka č. 16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?

„Myslím si, že Charita si vybudovala své místo na slunci. Často přicházím na úřady a říkají, ta Charita to opravdu dělá dobře, pojd'te se domluvit a vytvořte nějakou síť vašich služeb, protože víme, že to děláte dobře a nezištně. Tak toto já považuji za ten přínos Charity pro dnešní společnost.“

Otázka č. 17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

„Často se setkávám s tím, když spolupracujeme s farnostmi třeba při Tříkrálové sbírce, že trošku se na nás dívají, že odčerpáváme finance z té farnosti. Že Charita vždycky přijde a přesvědčuje o tom, aby daly peníze na jednu sbírku, druhou sbírku, třetí sbírku a neustále jsme bráni jako konkurence. Ale myslím si, že už to ustupuje, že je potřeba zapojovat nové, mladé kněze. Teď máme takové setkávání s mladými kněžími v brněnském děkanství a provázíme je po našich službách, aby viděli, že Charita není nějakým konkurentem, ale spíše spolupracovníkem. Snažíme se vysvětlit, že to je ta činnost, kterou nemusí dělat pan farář sám, ale na Charitu může posílat ty svoje sociálně slabé, kterým by mělo být v té farnosti pomůženo. A že Charita tu není jen jako instituce, ale snažíme se, aby se nastartovala ta dobrovolná práce mezi lidmi, jak to bývalo třeba za první republiky. Ta nezištná sousedská výpomoc, aby to nemusela vždy zastřešovat jenom Charita jako instituce. Ale aby ti lidé na základě té občanské vzájemnosti si navzájem pomáhali. Tak to je úkolem i do budoucna a i velkým úkolem církve. A myslím si, že v tomto se církev posunuje a my už nejsme bráni jako konkurenti, ale skutečně jako spolupracovníci.“

Dílčí shrnutí rozhovoru

Respondent L uvádí, že církev působí a opírá se o tři pilíře: evangelizaci, pastorační činnost, charitu. Projekty má, je ředitelem brněnské Charity a celá Charita stojí na projektech. Hlavní aktivitou je pomáhat lidem v nouzi. Význam výuky náboženství vidí především v tom, aby děti předávala živou víru. Jako všichni respondenti, také on je přesvědčen, že lidem církev vadí. Může za to doba komunismu, kdy hlásala, že církev je nepřítel. Po revoluci byla založena Charita jako síť pomoci. S mladými lidmi má pozitivní zkušenosti, mnozí z nich pracují jako dobrovolníci. Působí v oblasti prevence, zakládají nízkoprahová centra. Poskytují vzdělávání pro sociální pracovníky. Problémy vidí někdy v nepochopení veřejnosti. Je však přesvědčen, že si Charita vybuodovala své místo na slunci.

6.4 Analýza a interpretace zjištěných dat

Před samotnou analýzou získaných údajů předcházela transkripce nahrávky. Analytickou jednotkou je názor představitelů církve. Polostrukturovaný rozhovor byl veden s dvanácti různými představiteli katolické církve ve věkové kategorii od 41 let do 90 let. Mezi nimi byli ředitelé Diecézní charity Brno a Pastoračního střediska brněnské diecéze. Rozdělení respondentů je uvedeno v tabulce č. 1. Kromě dvou respondentů, byli všichni z brněnské diecéze.

Při výzkumu jsem se omezila jen na zhodnocení přínosu katolické církve a pominula působení jiných církví, které také ve společnosti působí a ovlivňují lidi i sociální pedagogiku. Tyto ostatní církve zmiňuji v teoretické části práce, v kapitole 4. 5.

K analýze získaných dat jsem použila otevřené kódování. Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 43) Během otevřeného kódování jsem údaje rozebrala na samostatné části, roztrídila do obecných kategorií, protože během celého výzkumu se mně nashromáždilo mnoho pojmů. Pojmy jsem se pokusila označit a seskupit do pěti kategorií. Otevřené kódování údaje rozděluje a umožňuje určit některé kategorie, jejich vlastnosti a umístění na dimenzionálních škálách. Axiální kódování tyto údaje zase novým způsobem skládá dohromady vytvářením spojení mezi kategorií a jejími subkategoriemi. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 71) V každém materiálu vystupuje množství významových kategorií.

Tab. 1. Oslovení respondenti

Respondent	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Povolání	Roky v církevní službě
A	Žena	50	magisterské	řádová sestra	17
B	Muž	44	magisterské	farář	15
C	Muž	64	magisterské	farář	41
D	Muž	90	teologické učiliště	farář	67
E	Žena	82	středoškolské	katechetka	18
F	Muž	50	doktorské	farář	26
G	Muž	64	doktorské	farář	40
H	Muž	44	magisterské	farář	18
CH	Žena	56	středoškolské	katechetka	18
I	Žena	75	středoškolské	katechetka	50
J	Muž	48	magisterské	farář	20
K	Muž	41	magisterské	ředitel	17
L	Muž	51	magisterské	ředitel	22

Já jako výzkumník jsem usilovala o to, abych objevila typy kategorií, které vyhovují cíli mého výzkumu. Kategorie by měly pokrýt celý sesbíraný materiál. (Gavora, 2008, s. 216)

Začala jsem podrobně pročítat všech dvanáct rozhovorů. Otázky jsem rozdělila do tematicky jednotných celků, u kterých jsem porovnávala odpovědi jednotlivých respondentů. Přiřazené otázky k jednotlivým kategoriím jsou uvedeny v závorkách. Analýzu jednotlivých kategorií jsem provedla otevřeným kódováním, ke kterému jsem využila program MAXQDA 11. Je to moderní nástroj pro analýzu kvalitativních dat. Tento program umožňuje vyhodnocování textů, vytváření kategorií, vytváření soustavy kódů, ke kterým lze následně přiřazovat části odpovědí a tím usnadňuje a zlepšuje možnosti analýzy. Mnou vytvořené kategorie a přiřazené otázky jsou:

- význam náboženství, církve a pastorační činnosti (1, 9, 16),
- pomoc (2, 3, 12),
- vzdělání a osvěta (4, 5, 10, 11, 13),
- problémy a výsledky církve (15, 14, 6),
- vývoj církve (7, 8, 17).

Kategorie 1 - Význam náboženství, církve a pastorační činnosti

Všichni dotazovaní se shodují, že základním posláním církve vždy bylo a je šířit víru a stejně jako byl apoštolům dán příkaz učit lid o Bohu: „*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.*“ (Bible, 2009, Matouš 28. kapitola, 19-20), tak i současní duchovní vnímají za svou nejdůležitější povinnost obracet lidi na víru. Zdá se, že podle mnohých dotazovaných jde o jedinou správnou cestu k smysluplnému životu. Tento život pak přináší vysoké morální hodnoty jednotlivce ve smyslu křesťanské etiky. Západní kultura však z křesťanských hodnot vzešla, a proto se i křesťanská morálka se západní světskou morálkou velmi překrývají. Mnozí dotazovaní jsou i přesto skeptičtí o motivaci a možnostech nevěřících: „*Aby ty lidi směřovala k dobru, k mravnosti, k poctivosti, ke spravedlnosti. To jsou hodnoty, které vám svět nedá, protože ten svět je nemá. Když nás učí církev, tak nemá jiný úmysl, než aby lidi přivedla k Bohu a k dobru. A to je její nejdůležitější úkol na tomto světě.*“ (respondentka E, odpověď 1)

Další význam církve vidí mnoho dotazovaných (5/12) v charitativní činnosti a pomoci druhým. Na rozdíl od evangelizace ji však na přímou otázku o smyslu církve neuvedli všichni. Téměř všichni ji však následně zmiňují při dotazu na konkrétní aktivity církve a z mnoha odpovědí lze soudit, že mezi duchovní osvětou a pomocí potřebným nevidí mnoho respondentů příliš velký rozdíl a charitu vnímají jako součást aktivního naplňování své víry. Význam slova charita je zde tedy trochu posunut oproti světskému vnímání. Charitativní činnost je definována jako „*Sociální péče, zabezpečující minimální podmínky života jedince. V církevním, zejména katolickém významu jde o nejrůznější hmotnou i duchovní činnost, zaměřenou na poskytování úlevy od bolesti, duševních problémů, speciálně pak na péči i o tělesně či duševně postižené a podobně.*“ (Maříková, 1996, s. 401) Tuto definici zde uvádím, jelikož pěkně ukazuje rozdíl mezi světským a církevním vnímáním charity. Podle církve, odkud historicky charita vznikla, je třeba dbát i o duchovní činnost. Světské vnímání naopak předpokládá potřebu postarat se pouze o materiální potřeby. Církevní charita tedy současně pomáhá potřebným i evangelizuje. A právě tato skutečnost je častým důvodem nelibosti lidí k církvi (viz kategorie 4 - Problémy a výsledky). Pouze jeden dotazovaný vidí jasnou hranici mezi materiální a duchovní pomocí: „*Materiální zajištění může potřebným poskytnout i světská společnost, např. stát. V oblasti duchovní dimenze se však nabízí široké pole možností právě církvím.*“

(respondent B, odpověď 1) O konkrétních charitativních aktivitách církve píše v kategorii 2 - Pomoc).

Dalším důležitým aspektem církve je práce s lidmi, kteří už víru přijali. Je třeba dbát na to, aby ji správně pochopili a následně praktikovali, jak je patrné z odpovědí na otázku týkající se pastorače. Je zajímavé, že téměř polovina respondentů (5/12) zde klade důraz na výchovu mládeže. Soustředění na děti a mládež je patrná i z jiných částí rozhovorů. Vzhledem k formování osobnosti v dětském věku zde nejspíš vidí největší možnost působit. Na druhou stranu zde není příliš zmínka o duchovním vedení ateistů. Z odpovědí je zřejmé, že je nejprve potřeba přijmout víru jako takovou a následně je možnost na člověka duchovně působit, obrácenou variantu však respondenti nezmiňují.

Víra a vědomí naplňování Božího záměru pak činí dotazované šťastnými. Cítí, že mají smysluplný život. Svou práci vnímají jako poslání a z odpovědí na otázku co pokládají osobně za přínosné, vyplývá, že jde o naplňování Božího záměru a pro jejich osobu o získání smysluplného a hodnotného života. I zde pět z dvanácti dotazovaných uvedlo, že je naplňuje práce s dětmi a mládeží.

Kategorie 2 - Pomoc, charita a prevence

Zmínka o pomoci potřebným a charitě byla už v minulé kapitole. Tato část práce se zabývá konkrétní pomocí a projekty, tedy vyhodnocením otázky č. 2 a především 3. Odpovědi se samozřejmě lišily podle osobního zaměření dotazovaného. Abych vyhodnotila konkrétní jednotlivé aktivity, vytvořila jsem si kategorie, do kterých jsem pak jednotlivé odpovědi řadila. Celkem respondenti uvedli dvacet devět konkrétních aktivit. Celkem pětkrát zmínili charitu jako takovou, bez toho, aniž by uvedli konkrétní činnost, kterou dělají. Jednou byla zmíněna i zpětná kontrola, jestli pomoc, kterou poskytují, je opravdu užitečná. Tato odpověď byla od dotazovaného přímo pracujícího v charitativní službě. Pomoc při organizaci církve jako instituce se objevila třikrát. Projekty týkající se evangelizace, jako například misie, pětkrát. Práce s mládeží a vzdělávání, o kterém pojednává následující kategorie, celkem sedmkrát. A sociální služby, včetně pořádání volnočasových aktivit, dohromady rovněž sedmkrát.

Toto rozdělení je spíše názorné a má za cíl ukázat, na co jednotliví respondenti kladli důraz při svých odpovědích. Jednotlivé konkrétní projekty jsou těžší porovnatelné. Například pořádání „*Vstupů do škol*“, kdy duchovní dětem na školách nabízí výuku náboženství,

a provoz dětského domova, zde spadly do stejné kategorie (práce s mládeží), přestože provoz dětského domova je jistě finančně i organizačně náročnější projekt. Rovněž jsem si vědoma, že například dětský domov by mohl být zařazen i do kategorie charita, popřípadě sociální péče. Kdybychom dali stejnou váhu všem projektům a tento předpoklad bychom ospravedlnili rozdílnou velikostí jednotlivých pracovišť a tedy i jejich finančních možností a zároveň bychom povolili, aby jednotlivé odpovědi mohly být ve více kategoriích, získali bychom tyto výsledky (v závorce jsou uvedeny četnosti předchozího rozložení): Charitu, do které teď spadají i konkrétní projekty uvedlo osm lidí (5). Pomoc při organizaci církve uvedli čtyři dotazovaní (3). Do evangelizace se vešlo celkem jedenáct odpovědí (5) a kategorie práce s mládeží a vzdělávání nyní vzrostla na devět výskytů, stejně jako sociální služby (obě 7). I toto rozdělení není dokonalé. Odpovědi typu „*organizujeme různé akce*“ (respondent D, odpověď 3) jsou příliš obecné a těžko zařaditelné. Je zde ale patrný vliv nárůstu v kategorii evangelizace. Tato skutečnost jasně ukazuje, že dobročinné aktivity církve jsou silně spojeny se šířením Božího slova, jak bylo ukázáno v minulé kategorii.

Respondenti se rovněž vyjadřovali k prevenci proti špatným jevům ve společnosti. Je pochopitelné, že i zde byl kladen větší důraz na děti a mládež. Všichni se pak shodli na tom, že církev preventivně působí. Rozdílly v odpovědích jsou však v tom, jakým způsobem se snaží preventivně působit samotní dotazovaní. Většina (10/12) respondentů vidí řešení ve výuce, kázáních, seminářích a podobně. Tímto způsobem však lze působit pouze na omezenou skupinu: „*Prevenci mám ve svých promluvách, ale pokud do kostela nepřijdou, tak to neslyší, a já je tam nemohu vodit na špagátě.*“ (respondent D, odpověď 12) Zbylí dva dotazovaní vidí spíše cestu v tom jít příkladem. Kromě jednoho dotazovaného faráře, který přímo vyjmenoval sekty, drogy a násilí, se nikdo nevyjádřil, proti čemu by měla být prevence zaměřena.

Kategorie 3 - Vzdělání a osvěta

Vzdělání a osvěta, jako nejvýznamnější nástroj pro šíření víry, je jedno z nejdůležitějších témat, které se line téměř všemi odpověďmi u všech respondentů. Vzdělání se samozřejmě netýká pouze dětí a mládeže, ale všech. Na tom se shodli všichni dotazovaní a celoživotní vzdělávání vidí jako úkol každého jednotlivce, ve kterém církev velmi pomáhá.

Zdali by měla být náboženská výuka vedena na škole povinně, však mnoho respondentů neuvádí. Pro zavedení povinné výuky náboženství se jasně vyslovili jen tři respondenti.

Další dva dotazovaní se k tomuto tématu sice vyjádřili, došli ale k závěru, že nejsou schopni rozhodnout, zda jde o dobrý či špatný nápad. Zbýlých sedm respondentů k myšlence povinné výchovy na školách nic neřeklo. Respondenti, kteří otázku povinné výuky komentovali, ale nebyli schopni rozhodnout, obávali se především tolerance ostatních: „*Také v prostředí, kde jsou věřící v menšině, jsou děti, navštěvující náboženství, často terčem posměchu ostatních spolužáků.*“ (respondent B, odpověď 4) „*Nevím, zda by bylo moudré zavést povinnou výuku náboženství na školách v naší zemi, která je považována za nejvíc ateistickou na světě.*“ (respondent H, odpověď 4) Zdali jsou tyto obavy opodstatněné, je těžké soudit. Ostatní respondenti podobné problémy u dětí nezmiňují, jiní s nimi jsou v jasném rozporu: „*Děti mohou zcela svobodně do náboženství chodit, mají otevřenou cestu. Ostatní děti se ptají, co je to to náboženství, a v tom vidím přínos.*“ (respondentka CH, odpověď 4)

Z odpovědí však vyplývá, že náboženská výchova se na školách vyučuje, i když není povinná. Dokonce se zdá, že výuka náboženství na školách roste, což je podle dvou dotazovaných přímá zásluha větší náboženské svobody a snad i tolerance. Výuku náboženství na školách vnímají všichni dotazovaní pozitivně. Cítí, že tak mohou předat dětem hodnoty, které by jinak nezískaly: „*Ta mládež, která nechodí do náboženství, tak se špatně chová, zajímá ji jen televize a počítače.*“ (respondentka I, odpověď 4) Kromě tohoto předání hodnot zmiňují tři dotazovaní, že znalost náboženství patří k základnímu všeobecnému či filozofickému vzdělání.

Pro mou práci bylo důležité zjistit, jak se církve stará o vzdělání sociálních pracovníků. Formou různých seminářů, přednášek či výukových programů tyto lidi vzdělávají přímo tři farnosti z šesti a stejné aktivity, ještě v daleko větší míře, zmiňuje i ředitel Charity. Ostatní dotazovaní se sice přímo na vzdělání sociálních pracovníků nepodílí, ale shodují se, že církve jako celek ano. I zde tedy záleží na velikosti a možnostech jednotlivých farností.

Kategorie 4 - Problémy a úspěchy

Na dotaz, s jakými problémy se dotazovaní setkávají při své práci, se odpovědi velmi různily. Dva lidé uvedli, že žádné problémy nepocítují, zmíněn byl i nedostatek financí, času nebo slabý zájem o víru, ale tyto a další odpovědi byly vždy ojedinělé. Jediný výraznější problém, který naznačili hned tři respondenti, bylo nedostatečné pochopení okolím. Ředitel Charity například zmínil: „*Onehdy jsem také slyšel, že násilně evangelizujeme naše klienty a že to je náš hlavní cíl a úkol. Takže to jsou problémy, které*

každodenně řešíme.“ (respondent L, odpověď 14) Právě zde se tedy projevuje trochu posunutý rozdíl mezi světským a církevním vnímání charity, o kterém byla zmínka v kategorii 1 - Význam náboženství, církve a pastorační činnosti.

Přestože zbylých devět respondentů nevedlo nepochopení okolím jako problém při své práci, všichni se shodli, že církev některým lidem vadí. Je samozřejmé, že žádná instituce nebude mít vždy úplnou podporu celé veřejnosti. Na druhou stranu hned osm dotazovaných pocítuje silnou averzi veřejnosti k církvi. Tato nelibost s sebou však zřejmě nenese mnoho konfliktů, jelikož kromě tří výše zmíněných respondentů nikdo nevedl žádné konkrétní důsledky této nenávisti. Další tři respondenti uvedli, že církev sice některým lidem vadí, ale vnímají ji výrazně slaběji, než předešlá skupina. Na druhou stranu lze z odpovědí usuzovat, že nedůvěru lidí v církev považují za silnější, než například k ostatním světským charitativním organizacím. Poslední skupinu odpovědí tvoří jedna řádová sestra, která nelibost lidí k církvi přisoudila jen výjimkám.

Důvodů, proč lidem církev vadí, je podle dotazovaných více a většina respondentů i více důvodů zmínila. Hned čtyři odpovědi uvádí komunistickou historii naší země a s ní spojenou náboženskou nesvobodu a představování církve jako nepřítel lidu. Další tři respondenti se domnívají, že nevěřící dostatečně nechápou smysl a význam církve i víry obecně. Hned šest odpovědí uvádí majetek církve, většinou spojený s církevními restitucemi. Šest respondentů rovněž uvádí jako důvod nelibosti lidu k církvi média, která podle mnohých šíří nepříznivý obraz o církvi, nedostatečně se věnují prospěšné činnosti a naopak rozpitvávají či nepravdivě informují o chybách, kterých se církev dopouští. Je třeba také poznamenat, že hned tři dotazovaní jsou ochotni sebereflexe. Připouští potřebu lepší propagace církve a apelují na duchovní, aby se chovali vzorně a byli lidem příkladem.

Jak už bylo řečeno, respondentům jejich práce přináší radost (viz kategorie 1 - Význam náboženství, církve a pastorační činnosti) a i přes mnohé překážky, se kterými se potýkají, vnímají svoji práci jako smysluplnou a prospěšnou. Proto na dotaz týkající se úspěchu téměř všichni zmínili činnost (10/12), kterou udělali pro druhé, či kterou přispěli dobré věci. Zbylí dva dotazovaní si netroufali své úspěchy hodnotit sami. Všechny tři dotazované katechetky shodně uvedly, že mají radost z dětí, které učily. Pět farářů zmínilo, že mají radost z toho, co mohli dát druhým a zbytek respondentů uvádí vždy nějaký konkrétní projekt.

Kategorie 5 - Vývoj církve

Poslední kategorie vyhodnocující tento výzkum se týká vývoje církve. V předchozí kategorii mnozí dotazovaní přisoudili špatný obraz církve u dnešní veřejnosti komunistickému režimu. Jak se tedy církev vyvíjela po revoluci? Všichni dotazovaní se shodují, že náboženská svoboda jim uvolnila ruce. Práci, kterou chtěli dělat, či tajně dělali, mohli po revoluci vykonávat otevřeně a legálně: „*Tenkrát nebyly žádné možnosti, nebyla literatura a lidé se báli chodit do kostela. Mnoho kněží bylo zavřených. Nyní jsou různá setkání lidí, i mladých, po celém světě, to je něco úžasného, že můžeme za ty hranice, na ty poutě, což jsme dříve nemohli. A teď má církev tu svobodu. Rozvinula se sociální pomoc a charita, zřídily se hospice. V nemocnici jsou všude kaple, pastorační asistentky navštěvují nemocné.*“ (respondent I, odpověď 17) Mnozí uvádí, že církev po revoluci začínala prakticky od nuly. Neměla vybudovanou dobrou organizační strukturu ani dostatek financí. Mohla se ale rozvíjet a tuto možnost podle většiny respondentů (7/12) naplno využila. Jeden dotazovaný zmiňuje rezervy a zbytek respondentů (4/12) nehodnotí vývoj, ale spíše zmiňuje charitativní projekty, kterých se od revoluce účastnili.

Jakýmsi zrcadlem pro skutečný obraz dnešní církve by mohl být názor mladé generace neovlivněné minulým režimem a jeho propagandou. Narážíme zde ale na problém, že dotazovaní často nemají představu, co si o nich vlastně mladí myslí. Spíše pozitivní až pozitivní názor má celá mladá generace na církev jen podle jedné katechetky a jednoho faráře. Naopak s tvrzením, že by mladá generace měla vůči církvi negativní názor, se přímo nesetkáváme. Je zde tedy vidět velký posun oproti vnímání církve celou společností, kdy se dotazovaní shodli na negativním vnímání církve. Zbylí respondenti připouští pozitivní vnímání mladými, ale pouze těmi, kteří církev znají, účastní se bohoslužeb či dochází na náboženskou výuku a v rodině jsou k náboženství vedeni.

Tato skupina se pak rozděluje na ty, kteří přiznávají, že názor celé mladé generace neznají: „*Kolik toho ví, nebo neví, o pomoci církve nevěřící mládež, to nemám tušení.*“ (respondent H, odpověď 8) a na skupinu, která si myslí, že mladí naopak neznají je: „*Pokud ty věřící rodiny ty děti tak vychovávají, tak určitě jsou ty ohlasy kladné. Nevěřící mládež nevnímá nic, jen počítače a televizi.*“ (respondentka I, odpověď 8) Tyto názory se navíc nevylučují a mnozí naznačují oba důvody. Je tedy velmi těžké zjistit, co si mladí skutečně o církvi myslí.

Na otázku vnímání církve mladými však odpovídal i ředitel Charity. Díky své pozici není vázán pouze na úzkou komunitu lidí, kteří chodí do konkrétního kostela, jako jsou faráři, ale může vnímat celospolečenské trendy. Proto má význam uvést i jeho odpověď: „*Mohu říct, že v současné době nebo vůbec, co pracuji v Charitě, tak mladí lidé přicházejí a jsou nadšeni, že to nikdy nevěděli, že církev takto pomáhá. Že charita je součástí církve. Možná je to tím, že se církev tímto málo propaguje, málo se tím chlubí. Tak přicházejí mladí lidé ze škol, nejsou zatíženi tou dobou minulou, vykonávají u nás praxi a zůstávají už potom jako dobrovolníci, čili těch dobrovolníků máme dnes kolem dvanácti tisíc a je to právě z řad mladých lidí.*“ (respondent L, odpověď 8) Ani tato odpověď není zcela vypovídající. Zdá se však, že alespoň církevní charita je schopna přilákat určitou skupinu mladých lidí. Jak dotazovaný uvádí, tito lidé následně zůstávají jako dobrovolníci. Lze tedy říci, že názor mladé generace je spíše kladný popřípadě neutrální, protože o církvi toho mnoho nevědí.

6.5 Shrnutí výsledků a dílčí závěry kvalitativního výzkumu

Podle slov O. Fischera (2008, s. 113), v české společnosti byla část lidí vychována za dob protináboženského komunistického režimu. Proto nejsme zvyklí se s náboženstvím běžně setkávat. Mnoho lidí považuje náboženství za něco zvláštního, co nemá souvislost s každodenním životem a jednáním. O to více jsou překvapení, když náboženství vstoupí do jejich života.

Zjistila jsem, že mnoho lidí v České republice je v oblasti náboženství nevzdělaných. Neví proto, co mohou od věřícího člověka čekat. Před rokem 1989 bylo náboženství utajované, věřící o něm nemluvili, takže se v dnešní době stává, že věřící se stydí o něm mluvit a nevěřící zase neví, jak s věřícím mluvit. Z nevědomosti mohou nastat mnohá nedorozumění.

Pomáhající chování souvisí také s rozvojem a pěstováním spirituality. M. Nakonečný (2009, s. 222) uvádí, že nábožensky založené osoby se nevyznačují větší pohotovostí pomoci jiným, než osoby nenáboženské a dále píše: „*Sám fakt chození do kostela není dobrým prognostikem pomocného chování, které je více spojeno s morálností; lidé, kteří jiným zachránili život, velmi oceňovali morální vlastnosti.*“ Podobně se vyjádřil i jeden respondent, že ne vždy ten, co chodí do kostela, je lepší a morálnější člověk, než nevěřící, který může mít daleko více sociálního citění.

Socializovaná osobnost se vyznačuje zdravým způsobem života, jehož nedílnou součástí je i rozvíjení její duchovní kultury. Základem duchovního života člověka je *spiritualita*, která

znamená obohacení přirozeného způsobu života o jeho vývojově vyšší složky, které mu nabízejí duchovní hodnoty dané kulturou, k nimž patří filozofie, náboženství, věda a umění. Spiritualita⁹ znamená duchovní dění, duchovnost, respektive duchovnost jako fenomén úzce spojený s životním stylem. Podle V. Smékala (2005, s. 159) můžeme „spiritualitu“ chápat jako „vztahování se k tomu, co podporuje kvalitu života, co je vznešené a krásné, co je povznášející a co nás přesahuje.“

Před prvním rozhovorem jsem měla určitou obavu a možná i pochybnost jak porozumím tomu, co mi budou respondenti odpovídat. Vést rozhovor o náboženství vyžaduje sociální dovednost, jako jsou tolerance, empatie, komunikační dovednosti a kreativita. V sociální pedagogice se setkáváme s druhými lidmi, musíme s nimi komunikovat, řešit společně problémy a odpovídat na otázky. Na základě těchto zkušeností si myslím, že rozhovory splnily moje očekávání.

Cílem těchto rozhovorů má být zjištění, jak a komu církev pomáhá s ohledem na sociální pedagogiku. Hledala jsem odpovědi na tři otázky. Pomocí dílčích otázek: „*Má církev v současné době vliv na socializaci jedinců?*“ a „*V jakých oblastech výchovy působí pastorační práce?*“ jsem zjišťovala odpověď na hlavní výzkumnou otázku: „*V čem spočívá přínos církve sociální pedagogice?*“

Odpověď na první dílčí otázku: ***Má církev v současné době vliv na socializaci jedinců?***

Socializovaný jedinec je výsledkem sociálního učení v interakci s druhými lidmi. Tudíž se touto osobností nerodí, ale stává se jí v průběhu svého vývoje tzv. zespolčenšťováním. Církev tuto primární a sekundární socializaci poskytuje výukou náboženství a evangelizací. Učí již malé děti rozvíjet duchovní kulturu osobnosti, prosociálního chování. Rozvíjí v nich emoční inteligenci, komunikaci s druhými lidmi a jednání v souladu s morálními normami společnosti. Učí je víře a pokoře, aby se snažily co nejvíce přibližovat Bohu.

Přestože výchovu a vštěpování křesťanských hodnot dětem pokládá církev jako jednu ze svých priorit, zdaleka zde nekončí. Snaží se oslovit každého a pomoci všem lidem: „*Jeho my zvěstujeme napomínající každého člověka a vyučující každého člověka ve vši moudrosti, abychom každého postavili dokonalého v Kristu.*“ (Bible, 2009, Koloským 1. kapitola, 28) Mnoha lidem, zejména na okraji společnosti, se díky této organizaci

---

⁹ Název spiritualita má původ v latinském spiritus (česky duch).

dostane skutečné pomoci. Materiální pomoc je však jen jedna rovina pomoci. Církev přináší i duchovní pomoc. Tato skutečnost je však často vnímána negativně mezi nevěřící veřejností. Vznikají tak mnohé spory a nedůvěra k církvi jako organizaci, jak vyplývá z tohoto výzkumu.

Je však nepopiratelná skutečnost, že se církev ve společnosti silně angažuje. Z křesťanských hodnot byly vybudovány kořeny dnešní světské morálky, a tak je i toto působení církve v souladu s rozkvětem dnešní společnosti. Nic na tom nemění ani skutečnost přílišné horlivosti přesvědčit lidi, aby uvěřili v Boha. Snaha církve o charitativní pomoc tak jistě vede k socializaci jedinců, kteří tuto pomoc přijmou. Všichni respondenti mají upřímné přání - přijmout do svých řad jakéhokoliv nového věřícího. Charitativní pomoc a zájmy církve jsou velmi široké a působí napříč společenskými potřebami. To se odráží i v množství jednotlivých projektů a jejich zaměření. Respondenti během rozhovorů vyjmenovali celou škálu charitativních projektů nebo projektů zaměřených na prevenci nepříznivých jevů společnosti, které jistě k socializaci jedince vedou.

A jak velký je vlastně tento vliv dnes? Přestože církev jako organizace funguje velmi dlouho, byl její vliv komunistickým režimem téměř vymazán. Církev tedy po revoluci začínala téměř od nuly a její vliv s postupem času rostl. Charitativní organizace církve se učily a získávaly více prostředků a křesťanská charita je dnes největší charitou v České republice. Kromě tohoto vývoje je zde vidět i značný posun vnímání církve mladší generací oproti celospolečenskému průměru.

O faktu, že se dnešní církev snaží starat i o lidi na okraji společnosti a třeba jim i pomoci k návratu do normálního života, svědčí skutečnost, že sami pořádají řadu vzdělávacích kurzů či seminářů specializovaných pro sociální pracovníky. Je zde tedy vidět snaha pomoci odborně a věcně. Naučit lidi, kteří v rámci církve působí, nejenom jak šířit Boží slovo mezi lid, ale jak jim skutečně porozumět a pomoci. Jaká je kvalita těchto kurzů nelze z odpovědí respondentů soudit, ale už samotná skutečnost, že toto téma vnímají a zabývají se jím, znamená uvědomění si potřeby skutečně pochopit, jak s lidmi na okraji společnosti pracovat.

Je tedy zřejmé, že církev má značný vliv na socializaci jedinců. Církev k socializaci jedinců přispívá poměrně specificky a kromě materiální pomoci nabízí i duševní pomoc,

kteřou ale neodděluje a která je vždy součástí jakéhokoliv církevního zásahu. Dále z výzkumu vyplývá, že vliv církve od revoluce značně vzrostl.

Socializace je přirozený proces vrůstání jedince do společnosti. Může však být funkční i dysfunkční. Zatímco katolická církev věnuje stejnou pozornost všem „*ovečkám*“, sociální pedagogika se zpravidla soustřeďuje na pomoc lidem, kteří nejsou dobře socializováni a potřebují pomoc. Na pomoci těmto lidem se může podílet i církev. Sociální pedagogika i církev mají tedy společný cíl - pomoc potřebným. Můžeme tedy na tuto otázku odpovědět kladně.

Dílčí závěr

Na otázku, zda *má církev v současné době vliv na socializaci jedinců*, respondenti odpověděli, že se církev podílí jen na socializaci věřících a na nevěřící nemá žádný vliv. Možná, že si neuvědomili, že církev svou činností působí i na nevěřící a že její charitativní, hospicová i vzdělávací činnost je určena nejen věřícím, ale i nevěřícím (pomoc církve je určena všem potřebným, bez rozdílu, zda jsou věřící či nevěřící a také církevní školy mohou navštěvovat nejen věřící, ale i nevěřící). I když vliv církve na socializaci věřících je větší než na socializaci nevěřících, nemůžeme podle mého názoru vliv církve na socializaci nevěřících zcela opomíjet. Je nutno si také uvědomit, že vliv církve je i u věřících jen jedním z mnoha socializačních vlivů, kterým jsou věřící i nevěřící vystaveni.

Posláním sociální pedagogiky je mimo jiné také optimalizace socializace jedince. Působení církve napomáhá harmonickému rozvoji jedinců. A to nejen v oblasti duchovní, ale i v jiných oblastech rozvoje osobnosti (např. organizováním letních táborů pro děti a mládež, výletů, zřizováním pěveckých a divadelních souborů, organizováním výletů pro seniory atd.). Přínos církve sociální pedagogice na poli kultivace a socializace osobnosti je nezpochybnitelný.

Odpověď na druhou dílčí otázku: ***V jakých oblastech výchovy působí pastorační práce?***

Pastorační práce je pro církev velmi důležitá: „*Úkolem církve je působit ve třech rovinách nebo se také říká, že stojí na třech nohách nebo taky pilířích. První je evangelizace, tzn. přinášet lidem radostnou zvěst. Druhý pilíř je pastore, tzn. působení církve v pastorači, sloužení eucharistie, a třetí pilíř je diakonie, neboli charita, čili pomoc lidem v nouzi.*“ (respondent L, odpověď 1) Přestože ředitel Charity zde jasně rozděluje evangelizaci a pastorační činnost, mnozí další dotazovaní tento rozdíl nevnímají a pastorační činnost

pak v jejich pojetí často s evangelizací splývá: „*Písmo svaté, tak to je také vlastně pastorece svým způsobem.*“ (respondentka E, odpověď 9)

Dotazovaní nejčastěji spojovali pastorační činnost s dětmi, s jejich výchovou a duchovním vedením. Jedna katechetka například na největší pastorační úkol uvedla: „*Učit děti lásce k bližnímu, protože někdy se ty děti nechovají dobře ani k vlastním rodičům.*“ (respondentka I, odpověď 9) Snahu vést mladé v jejich duchovním životě pokládali respondenti za velmi důležitou především z hlediska prevence nežádoucích vlivů. Byli často přesvědčeni, že vštípením křesťanských hodnot získají mladí lidé vysoké morální kvality, které si udrží do dospělosti. Vysoké morální hodnoty těchto jednotlivců následně zajistí pohodlné soužití s dnešní společností a zároveň je ochrání před nebezpečnými svody a lákadly naší doby, jako jsou například drogy. Církev tedy pořádá řadu akcí, seminářů a výukových programů pro děti a mládež, kde se je snaží přivést na víru v Boha.

Vedení dětí a mládeže však není jediný zájem církve. Jeden z farářů na otázku pastorační činnosti přímo odpověděl: „*Především musí mít ten jedinec zájem. Když za mnou někdo přijde, tak ho poučím, všechno udělám, když ale nemá zájem, jak my můžeme působit?*“ (respondent D, odpověď 9) Je tedy vidět, že každý může přijít a bude poučen. Aby i světská společnost našla motivaci se o církev zajímat, pořádá církev i mnohé programy pro dospělé. Jak už bylo řečeno na začátku, mnozí z dotazovaných nevnímají rozdíl mezi evangelizací a pastorcí, a tak je těžké rozeznat, jak přesně tyto programy vypadají.

Záběr pastorační činnosti církve je tedy velmi široký. Mnozí dotazovaní však vnímají pojem pastorece trochu odlišně. Pakliže pastorece znamená jakýkoliv způsob, jak přivést lidi k Bohu, dají se veškeré aktivity církve považovat za pastorační. Jak už bylo řečeno v minulé otázce, církev se angažuje téměř ve všech společenských tématech. Proto i rozsah pastorační činnosti je velmi široký.

Dílčí závěr

Odpovědi respondentů na otázku: „*V jakých oblastech výchovy působí pastorační práce?*“ nejsou tak homogenní jako odpovědi na otázku týkající se vlivu církve na socializaci jedinců. Shodují se však v tom, že pastorační práce, která poskytuje duchovní křesťanskou péči a pomoc všem potřebným, je pro církev i pro lidi, kterým je určena, velmi důležitá.

Respondenti kladou v rámci pastorační práce největší důraz na rodinnou výchovu, na náboženské vzdělávání a výchovu dětí a mládeže v duchu křesťanské morálky. Někteří

respondenti poukázali na důležitost pastorační práce v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Hlavní úkol pastorační práce spatřují respondenti v předávání živé víry v Boha a v osvojování si lásky k bližnímu.

Nezpochybnitelný je i přínos církve pro výchovu členů společnosti. Křesťanská výchova je jedním z pilířů základu výchovy v naší kultuře a společnosti. Církev při svém výchovném působení vychází z předpokladu, že když lidé věří v Boha, tak nemohou páchat zlo a jsou dobrými lidmi, kteří žijí v souladu s morálními normami společnosti, které jsou úzce spjaty s křesťanskou morálkou. Přínos církve sociální pedagogice spočívá tedy i v oblasti výchovného působení na lidi.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku: ***V čem spočívá přínos církve sociální pedagogice?***

V tomto výzkumu už několikrát zazněla skutečnost, že charita znamená pro věřící trochu něco jiného, než pro světskou veřejnost. Kvůli této rozepři je sice církev možná často netolerovaná, ale i díky své velikosti a rozsahu působení nemůže být přehlížena. I dojmy dotazovaných ukazují, že vnímají značnou nelibost veřejnosti, která si církev často spojuje s příliš horlivým šířením Božího slova. Je tedy vidět, že veřejnost si církve velmi všímá. Vystává zde tedy otázka, do jaké míry je správné spojovat pomoc lidem v nouzi se šířením náboženství, popřípadě jiné ideologie. Církev tak otvírá novou diskusi na poli sociální pedagogiky a rovnou přináší svůj pohled na problematiku, a tím ji dozajista obohacuje.

Pro socializaci jedince je jistě velmi důležité zabývat se i jeho duševními procesy a pochody. Mnoho respondentů předpokládá, že podaří-li se komukoliv upřímně přijmout víru a věřit v Boha, stane se dobrým a morálním člověkem. Toto je zřejmě hlavní argument pro mnoho věřících, proč se snaží evangelizovat nevěřící. Jsou přesvědčeni, že náboženství přináší rozkvět celé společnosti a lepší soužití mezi lidmi. Tento předpoklad je možné přijmout, jelikož pojetí morálky se v naší společnosti mezi věřícími a nevěřícími příliš neliší. Otázkou ale zůstává, do jaké míry se církvi daří evangelizovat právě lidi, kteří mají problém žít v dnešní společnosti? Na tuto otázku není snadné odpovědět. Všichni respondenti sice zmiňují upřímnou snahu, ale výsledky příliš nehodnotí.

Dílčí závěr

Z odpovědí respondentů na hlavní výzkumnou otázku: „*V čem spočívá přínos církve sociální pedagogice?*“ vyplývá, že si dobře uvědomují nezastupitelnou úlohu církve ve

společnosti, zejména při výchově lidí. Podle výsledků mého výzkumu mají církve a sociální pedagogika společné to, že se snaží ovlivnit chování lidí. Používají k tomu však různé metody. Sociální pedagogika se snaží ovlivnit chování lidí přímo, církve se pokouší ovlivnit chování lidí prostřednictvím jejich spirituality, respektive víry v Boha. Přínos církve sociální pedagogice spočívá právě v tom, že rozvíjí duchovní kulturu lidí.

Pomoc církve lidem se však neomezuje jen na duchovní oblast, nýbrž je i prakticky zaměřena na materiální pomoc lidem (např. organizování sbírek a činnost Charity). Církve poskytují pomoc všem potřebným, bez rozdílu, zda jde o věřící nebo nevěřící. Také církevní školy jsou přístupné věřícím i nevěřícím. Náboženské přesvědčení není nezbytnou podmínkou pro to, aby církve potřebným pomohla. V tomto smyslu je katolická církev pozitivním vzorem pro sociální pedagogiku při jejím pomáhání potřebným.

Katolická církev i sociální pedagogika mají společný cíl, a tím je pomoc potřebným lidem. Pastorační pracovníci, sociální pedagogové i sociální pracovníci nejen mohou, nýbrž musí spolu při péči o potřebné spolupracovat. Všechny tři profesní skupiny pracují s lidmi v nouzi, kteří potřebují především lidské porozumění a lásku bližních. Pastorační práce pramení přímo z křesťanské víry. Kristovy učedníky můžeme chápat jako sociální pracovníky, kteří se zabývali zejména chudými a trpícími lidmi. V pastorační práci se má prokázat, co znamená naděje křesťanské víry. Jde o solidaritu se všemi lidmi. Radost a naděje je nadřazena smutku a úzkosti proto, aby člověk nepodlehł bezmoci a nenechal se jí ovládnout. Víra a naděje jsou mocnými silami, které ovlivňují nejen duševní, ale i tělesné zdraví lidí. Proto by jejich vliv měli ve své práci využívat i sociální pedagogové. I v tomto spočívá přínos církve sociální pedagogice.

6.6 Přínos církve sociální pedagogice

Podle výzkumného šetření mají církve a sociální pedagogika společné to, že se snaží ovlivnit chování lidí. Používají k tomu však různé metody. Zatímco sociální pedagogika se snaží ovlivnit chování přímo (např. vytvářením podmínek pro prosociální chování), církve se pokouší ovlivnit chování lidí prostřednictvím jejich spirituality. Přínos církve sociální pedagogice spočívá právě v tom, že rozvíjí duchovní kulturu lidí.

Rozvíjení duchovní kultury socializované osobnosti však vyžaduje stálou reflexi a sebereflexi toho, co činíme druhým a sobě, jak pečujeme o své tělo, o své Já a svou osobnost, jak se staráme o svou rodinu a své blízké, jak podporujeme svým jednáním

pozitivní prosociální tendence ve společnosti. Prosociální chování¹⁰ je také jedním ze znaků socializované a kultivované osobnosti.

Neznamená to však, že kultivovaná osobnost rozvíjející svou duchovní kulturu je izolovaná od vnějšího světa a zahleděná jen do svého nitra. Právě naopak. Podle V. Smékala (2005, s. 167) žít duchovním životem „*neznamená odpoutat se a vymanit ze vztahů, ale vnášet do světa lidských vztahů pokoj, soucit a lásku, a tak pomáhat uzdravovat tento svět.*“ Člověk ke své existenci vždy potřeboval pomoc druhých.

„*Duchovní kultura osobnosti se projevuje v morálně zakotveném jednání a smýšlení, v citlivém svědomí, v moudrém rozhodování a v lásce projevované účinnou pomocí lidem v nouzi.*“ (Smékal, 2005, s. 162) Vysvětlení příčin prosociálního chování se nejčastěji opírá o teorii sociální výměny, o normy sociálního chování a o empatii, případně další osobnostní determinanty.

Významný přínos církve sociální pedagogice také spatřuji v otevření diskuse, jak rozvíjet ducha u jedinců, které je potřeba socializovat. Tímto tématem se samozřejmě zabírají i mnohé vědní obory, především psychologie. Církev však přináší svůj pohled a už tím sociální pedagogiku obohacuje.

Sociální pedagogika se soustřeďuje na pomoc lidem, kteří potřebují pomoc. Na této pomoci lidem se podílí i církev. Sociální pedagogika i církev mají tedy společný cíl: „*pomoc potřebným*“.

I když jsem ve svém empirickém kvalitativním výzkumu vycházela jen z názorů dvanácti představitelů katolické církve na působení církve v naší společnosti, domnívám se, že výsledky mého výzkumu přispěly k objasnění otázky týkající se přínosu církve sociální pedagogice.

Výsledky mého kvalitativního výzkumu by mohly být východiskem pro kvantitativní výzkum názorů na přínos církve sociální pedagogice. Žádoucí by bylo, aby zkoumanými osobami byli nejen představitelé církve, ale i reprezentativní vzorek české populace, věřících i nevěřících lidí. Výsledkem by byl objektivní obraz toho, jak lidé vnímají přínos církve sociální pedagogice. Takový výzkum však není v silách jednoho člověka.

---

¹⁰ Obsahem pojmu prosociální chování je široká škála projevů člověka, jímž je společná snaha pomoci druhým. S termínem prosociální chování úzce souvisí pojem altruismus, který se týká podle Z. Heluse (2011) úžeji vymezeného prosociálního chování, jemuž dominuje nezištná pomoc, případně chování ve prospěch druhého i na úkor sebe sama.

Doporučení vyplývající z této práce nacházím především k přikládání většího důrazu na duševní pochody jedince. Nestačí jen odstranit vnější problémy, jelikož při zachování stejného myšlení se daný jedinec může znovu rychle odloučit od soužití ve společnosti. Církev přináší své řešení, spočívající v přesvědčení lidí v uvěření a následování Krista, které klade vysoké nároky na morálku jedince. Toto řešení jistě není jediné, ale soustředit se na duševní pochody lidí, kterým je pomáháno, by mělo být důležité pro všechny organizace snažící se socializovat jakoukoliv skupinu, tudíž i pro sociální pedagogiku.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnocení přínosu katolické církve sociální pedagogice. Zhodnocení přínosu katolické církve sociální pedagogice není tak snadné, jak jsem si to představovala na počátku zpracování práce. Vzhledem k tomu, že nebylo v mých silách zjišťovat na reprezentativním vzorku populace, jak lidé vnímají přínos církve sociální pedagogice, omezila jsem se ve svém výzkumu jen na zjišťování toho, jak vybraní představitelé katolické církve vnímají přínos církve sociální pedagogice. Abych alespoň částečně vykompenzovala subjektivní hodnocení přínosu církve sociální pedagogice představiteli církve, tak jsem respondenty žádala také o vyjádření, jak podle jejich názoru hodnotí činnost církve lidé, s nimiž přicházejí do styku.

Z teoretické části mé práce vyplývá, že posláním katolické církve ve společnosti je nejen šíření víry v Boha, ale i poskytování pomoci potřebným lidem. Tuto pomoc poskytuje církev všem lidem, bez ohledu na to, zda jsou věřící nebo nevěřící. Příkladem všem křesťanům jde papež František, který nejen zformuloval Desatero pro šťastnější a spokojenější život, v němž mimo jiné propaguje zdravý způsob trávení volného času, pozitivní přístup k druhým lidem i k životu, respektování víry druhých atd., což je samo o sobě inspirující i pro sociální pedagogiku, nýbrž i svůj vřelý vztah k lidem vylučovaným ze společnosti prokázal i tím, že jednoho nakaženého virem HIV veřejně políbil a omyl mu nohy.

Také pastorální a hospicová péče církve může být inspirací i pro sociální pedagogiku, respektive sociální pedagogy, kteří také pečují o všechny lidi, kteří pomoc potřebují. Papež František opakovaně zdůrazňuje, že si přeje, aby církev byla církví chudých a církví pro chudé a nabádá lidi, aby se k nikomu neobraceli zády. I tyto myšlenky považuji za přínosné i pro sociální pedagogy, kteří by měli pracovat se všemi skupinami lidí, včetně těch, které jsou ze společnosti vylučovány.

Při ovlivňování prožívání a chování lidí a při jejich výchově však používá církev jiné prostředky než sociální pedagogika. Církev se zaměřuje při výchově lidí především na ovlivnění jejich duchovního života (především šířením víry v Boha a lásky k bližnímu) a prostřednictvím jeho kultivace chce ovlivňovat chování lidí. Vychází přitom z předpokladu, že věřící člověk je člověkem dobrým, který koná jen dobro. Sociální pedagogika usiluje především o rozvíjení prosociálního chování lidí a neklade takový důraz na působení spirituální dimenzi osobnosti. Zkušenosti však ukazují, že lidské

chování je ovlivněno především pevnými morálními zásadami člověka a že pouhá vnější kontrola a vnější ovlivňování chování není zdaleka tak účinné jako osvojené morální zásady, které člověk přijal za své a s nimiž se ztotožňuje. Přínos církve sociální pedagogice v oblasti výchovy tedy spočívá v tom, že ji inspiruje k následování, aby se působení sociální pedagogiky neomezovalo jen na ovlivňování chování prostřednictvím působení sociálního prostředí, nýbrž i na rozvíjení a kultivování duchovního života člověka.

V rámci praktické části diplomové práce, která navazuje na teoretickou část, jsem provedla kvalitativní výzkum názorů představitelů katolické církve na přínos církve sociální pedagogice. Vzhledem k použité kvalitativní metodologii a metodě sběru dat - rozhovoru, jsem vycházela z názorů dvanácti respondentů.

Jsem si vědoma toho, že výsledky mého kvalitativního výzkumu by bylo žádoucí doplnit o názor lidí na přínos církve sociální pedagogice, kteří jsou mimo církevní komunitu. Tím by se stal pohled na přínos katolické církve sociální pedagogice objektivnější.

I přes to se domnívám, že se mně na základě dosažených výsledků podařilo cíl mé diplomové práce splnit.

Práce nemůže usilovat o to, že předloží nové východisko, ale klade si za cíl zamyšlení čtenářů nad tím, jaká je pastorační a charitativní pomoc církve, vede také k pochopení souvislostí v jejich vzájemné interakci. Může být nástrojem k tomu, aby byl člověk schopen zaujmout vlastní názory, postoje a být tak odpovědným za svoje jednání a chování vůči druhým lidem.

Věřím, že tato diplomová práce může být cestou k větší informovanosti o působení církve v naší společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. 2. vyd. Praha: Academia, 2001. 292 s. ISBN 80-200-0917-5.
- [2] ANZENBACHER, Arno. *Křesťanská sociální etika: úvod s principy*. 1 vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 254 s. ISBN 80-7325-030-6.
- [3] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. 3. vyd. Bratislava: Public Promotion, 2008. 251 s. ISBN 978-80-96944-0-3.
- [4] BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 399 s. ISBN 978-80-7325-311-0.
- [5] BIOETIKA. cz. *Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle: životní jubileum a 30 let kněžství*. [online], © 2006 [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://mujweb.cz/bioetika/clanky/2006/1-2/vyroci.htm>
- [6] BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ. *Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle*. [online], © 2012 [cit. 2014-08-23] Dostupné z: <http://www.biskupstvi.cz/vojtech-cikrle>
- [7] BLÁHA, Arnošt Inocenc. *Ethika jako věda: Úvod do dějin a teorie mravnosti*. Brno: Atlantis, 1991. 102 s. ISBN 80-7108-023-3.
- [8] CENTRUMNEWS.cz. [online], ©2014 [cit. 2014-12-12]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: <http://www.centrumnews.cz/zpravodajstvi/brno-stred/lide-zapominaji-na-charitu-den-charity-proto-zpestri-odpoledne-v-parku>.
- [9] CIKRLÉ, Vojtěch. *...aby mohlo vyrůst něco krásnějšího*. 2. vyd. Brno: Cesta, 2007. 63 s. ISBN 978-80-7295-095-9.
- [10] CÍRKEV.CZ. *Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle*. [online], © 2014 [cit. 2014-08-23]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/biskupove/vojtech-cikrle/>
- [11] CÍRKEVNÍ ŠKOLSTVÍ. *cirkev.cz. Stručná historie a současnost církevního školství v ČR*. [online], © 2013 [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: <http://skolstvi.cirkev.cz/Skoly/Z-historie-1>
- [12] ČORNEJOVÁ, Ivana a Vít VLNAS. *Tovaryšstvo Ježíšovo: jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1995. 245 s. Kolumbus; sv. 130. ISBN 80-204-0471-6.
- [13] DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

- [14] DUKA, Dominik kardinál. *Životopis*. [online], © 2014 [cit. 2014-08-08]. Dostupné z: <http://www.dominikduka.cz/zivotopis/>
- [15] ENCYKLOPEDIE DĚJIN MĚSTA BRNA. *Události*. [online] © 2010 [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=1836
- [16] FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. 3. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 195 s. ISBN 80-85959-80-1.
- [17] FISCHER, Ondřej a kol. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2008. 223 s. ISBN 978-80-904137-3-3.
- [18] FRANTIŠEK (papež). [online], © 2014 [cit. 2014-08-25]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/František_\(papež\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/František_(papež))
- [19] FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995. 358 s. ISBN 80-7113-119-9.
- [20] FRÖHLICH, Roland. *Dva tisíce let dějin církve*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008. 303 s. ISBN 978-80-7021-964-5.
- [21] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4. rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.
- [22] GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. Utváření Evropy; sv. 10. ISBN 80-7106-396-7.
- [23] HALÍK, Tomáš. *Životopis*. [online], © 2014 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/o-halikovi/zivotopis/dlouhy-zivotopis/>
- [24] HALÍK, Tomáš. [online], © 2014 [cit. 2014-08-11]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/o-halikovi/fotografie/portret/foto/25/>
- [25] HARRIES, Richard a Henry MAYR-HARTING. *Dva tisíce let křesťanství*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2010. 199 s. ISBN 978-80-7325-221-2.
- [26] HEINE, Susanne a Peter PAWLOWSKY. *Moderní průvodce křesťanstvím*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2012. 191 s. ISBN 978-80-7429-249-1.
- [27] HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 317 s. Psyché, ISBN 978-80-247-3037-0.
- [28] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

- [29] HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Svět české středověké církve*. 1. vyd. Praha: Argo, 2010. 504 s. ISBN 978-80-257-0186-7.
- [30] HORÁK, Záboj. *Revue církevního práva = Church law review*. Praha: Společnost pro církevní právo, 2008. 88 s. ISSN 1211-1635.
- [31] HORÁK, Záboj. *Církve a české školství: právní zajištění působení církve a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 264 s. ISBN 978-80-247-3623-5.
- [32] HRADEČNÁ, Marie a kol. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 89 s. ISBN 80-7184-015-7.
- [33] HROMÁDKA, Josef Lukl. *Křesťanství v myšlení a životě: pokus o výklad dějinných útvarů křesťanských*. 1. vyd. Praha: Laichter, 1931. 456 s.
- [34] CHADIMA, Martin. *Charitativní péče - dějiny a současnost*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7041-632-7.
- [35] CHRISTNET. cz. *Co je pastorec v postmoderní společnosti?* [online], © 2014 [cit. 2014-09-09]. ISSN 1213-0877. Dostupné z: http://www.christnet.cz/clanky/2740/co_je_to_pastorace_spolecnosti.url
- [36] JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
- [37] JESUIT.cz. *Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova*. [online], ©2006 [cit. 2014-08-22]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/historie.php>
- [38] JŮZL, Miloslav. *Sociálně pedagogická role církve v penitenciární praxi*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. 184 s. ISBN 978-80-87182-03-1.
- [39] KATOLICKÁ CÍRKEV V ČESKÉ REPUBLICE. *Kardinál Dominik Duka*. [online], © 2014 [cit. 2014-08-18]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/biskupove/dominik-duka>
- [40] KEENE, Michael. *Světová náboženství*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2003. 255 s. ISBN 80-242-0983-7.
- [41] KODET, Vojtěch. *Deset tipů pro spokojený život*. [online], ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.vojtechkudet.cz/temata/duchovni-zivot/deset-tipu-pro-spokojeny-zivot.html>
- [42] KRCHŇÁK, Michal. *Bible: český studijní překlad*. 1. souborné vyd. Praha: KMS, 2009, 1562 s. ISBN 978-808-6449-616.
- [43] KŘIŠŤAN, Alois. *Počátky pastorální teologie v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Triton, 2004. 133 s. ISBN 80-7254-605-8.

- [44] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000. 177 s. ISBN 80-85942-42-9.
- [45] LECCOS.com. *Alcuin z Yorku*. [online], ©2014 [cit. 2014-08-26]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/alcuin-z-yorku>
- [46] LECCOS.com. *Sedm svobodných umění*. [online], ©2014 [cit. 2014-08-26]. Dostupné z: [http://leccos.com/index.php/clanky/sedm-svobodných-umeni](http://leccos.com/index.php/clanky/sedm-svobodnych-umeni)
- [47] LENCZ, Ladislav. *Metódy etickej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Metodické centrum Bratislava, 1993. 83 s. ISBN 80-85185-53-9.
- [48] LESCHINGER, Martin. *Dominik Duka OP v duchu pravdy: rozhovor o sobě, o historii, o společnosti, o církvi, o diecézi, o Bohu*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2008. s. 224. ISBN 978-80-903652-5-4.
- [49] MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.
- [50] MARTÍNEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. Praha: Jabok, 2008. 175 s. ISBN 978-80-904137-6-4.
- [51] MAŘÍKOVÁ, Hana et al. *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.
- [52] MESSINA, Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. s. 148. ISBN 80-7192-859-3.
- [53] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- [54] MILLS, Watson E. a Roger A. BULLARD. *Mercer dictionary of the Bible*. Mercer University Press. 1998. 987 s. ISBN 978-0-86554-373-7.
- [55] MUCHOVÁ, Ludmila. *Úvod do náboženského pedagogiky*. 2. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 245 s.
- [56] NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 2. vyd. rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [57] NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. 168 s. ISBN 80-903070-0-0.
- [58] NICHOLS, Lorna Daniels. *Big Picture of the Bible – New Testament*. WinePress Publishing. 2009. 221 s. ISBN 978-1-57921-928-4.
- [59] OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 150 s. ISBN 80-7192-557-8.

- [60] OPATRŇÝ, Michal. *Sociální práce a teologie: inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2013. 327 s. ISBN 978-80-7429-408-2.
- [61] PAWLOWSKY, Peter. *Křesťanství v proměnách dvou tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. 118 s. ISBN 80-7021-143-1.
- [62] KNA.cz. *František, Papež - životopis*. [online], ©2014 [cit. 2014-08-25]. Dostupné z: <http://www.kna.cz/zpravy/frantisek-papez-zivotopis.html>
- [63] PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7184-569-0.
- [64] PIEPER, Josef. *Scholastika: osobnosti a náměty středověké filosofie*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1993. 146 s. Orientace. ISBN 80-7021-131-8.
- [65] PIEPER, Josef. *Tomáš Akvinský: život a dílo*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1997. 159 s. Orientace. ISBN 80-7021-224-1.
- [66] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [67] PŘADKA, Milan, KNOTOVÁ, Dana a FALTÝSKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
- [68] ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života: [základní otázky lékařské etiky]*. Cesty; sv. 5. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999. 107 s. ISBN 80-7021-302-7.
- [69] ROTTER, Hans. *Osoba a etika: k základům morální teologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. 139 s. ISBN 80-85959-18-6.
- [70] ŘEHOŘ, Antonín, Miloslav JŮZL a Slavomír LACA. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. 48 s. ISBN 978-80-87182-41-3.
- [71] ŘÍČAN, Rudolf a Amedeo MOLNÁR. *Dvanáct století církevních dějin*. 3. vyd. Praha: Kalich, 2008. 501 s. ISBN 978-80-7017-064-9.
- [72] SALESIÁNI DONA BOSKA. *Vše pro mládež*. [online], ©2014 [cit. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://www.sdb.cz/salesiani/o-salesianech/salesiani-u-nas/>
- [73] LECCOS.com. *Scholastika*. [online], ©2014 [cit. 2014-08-26]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/scholastika-1>
- [74] SMĚKAL, Vladimír. *O lidské povaze: krátká zamyšlení nad psychickou a duchovní kulturou osobnosti*. 1. české vyd. Brno: Cesta, 2005. 203 s. ISBN 80-7295-069-X.

- [75] STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Brno: Sdružení podané ruce, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- [76] ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. 4. vyd. Praha: Kalich, 1990. 158 s. ISBN 80-7017-204-5.
- [77] ŠOTOLA, Jiří. *Tovaryšstvo Ježíšovo*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. 367 s. ISBN 80-202-0129-7.
- [78] ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [79] TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO. [online], ©2014 [cit. 2014-09-16]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tovaryšstvo_Ježíšovo
- [80] VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. 1. vyd. Kladno: AISIS, ©2006. 226 s. ISBN 80-239-4908-X.
- [81] VERBI GmbH. *MAXQDA 11*. [software]. Copyright © 1995 - 2015. [přístup 7. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.maxqda.com>. pro Mac OS X a Windows. Požadavky na systém: procesor 1 GHz a vyšší, operační systém Microsoft Windows XP, Windows Vista, Windows 7, RAM paměť: minimum 512 MB, doporučujeme 2 GB a vyšší, monitor: doporučené zobrazení 1024×768 nebo vyšší.
- [82] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.
- [83] WINTER, David. *ABC křesťanství*. 1. české vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2010. 127 s. ISBN 978-801-87287-05-7.
- [84] WRIGHT, Jonathan. *Jezuité: misie, mýty a dějiny*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB/art, 2006. 335 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7341-780-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

atd. a tak dále

ČR Česká republika

Mons. Monseigneur. V katolické církvi přísluší tento titul biskupům, kněžím.

PhDr. Doktor filozofie. Akademický titul před jménem.

R. D. Reverendus dominus. Důstojný pán, diecézní kněz.

Th.D. Doktor teologie. Akademický titul za jménem.

ThLic. Licenciát teologie. Akademický titul před jménem.

UK Univerzita Karlova

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBR. 1. ZNAK JEZUITŮ	22
OBR. 2. SVĚDOMÍ A ÉTOS.	33
OBR. 3. CELOCÍRKEVNÍ SOCIÁLNÍ DOKUMENTY.	36
OBR. 4. JEDNÁNÍ JAKO EMPIRICKÁ PŘÍČINNÁ SOUVISLOST.	38
OBR. 5. PAPEŽ FRANTIŠEK	56
OBR. 6. KARDINÁL DOMINIK DUKA.	57
OBR. 7. MONS. PROF. PHDR. TOMÁŠ HALÍK, TH.D.....	58
OBR. 8. MONS. THLIC. VOJTĚCH CIKRLA	59

SEZNAM TABULEK

TAB. 1. OSLOVENÍ RESPONDENTI	97
------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Výzkumné otázky

Příloha P II: Pozvánka na Den Charity

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Jaké má úkoly a priority církev v současné společnosti?
2. Máte projekty nebo úkoly svých aktivit?
3. Můžete specifikovat tři hlavní aktivity svých projektů?
4. Jaký význam vidíte ve výuce náboženství ve školách?
5. Proč se domníváte, že je potřeba vzdělávat se v náboženství?
6. Vadí některým lidem církev? Pokud si myslíte, že ano, proč?
7. Jak se změnila sociální pomoc církve po revoluci?
8. Jaké máte ohlasy mladých lidí na pomoc církve?
9. Co je největším pastoračním úkolem v oblasti výchovy?
10. Koho je třeba vzdělávat?
11. Kdo by se měl starat o osvětu?
12. V čem se snažíte působit preventivně?
13. Poskytujete vzdělávání a semináře pro sociální pracovníky?
14. S jakými problémy se potýkáte při své práci?
15. Co se Vám povedlo, co považujete za největší úspěch ve své práci?
16. Co pokládáte Vy osobně za přínosné?
17. Máte zkušenost, jakým vývojem ve Vaší práci prošla církev?

PŘÍLOHA P II: POZVÁNKA NA DEN CHARITY

CENTRUMNEWS.cz. [online], ©2014 [cit. 2014-12-12]. Obrázek ve formátu JPEG. Dostupné z: <http://www.centrumnews.cz/zpravodajstvi/brno-stred/lide-zapominaji-na-charitu-den-charity-proto-zpestri-odpoledne-v-parku>